

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2022

Bc. Barbora Součková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Role a postavení novinářské profese v perspektivě
studentů žurnalistiky**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Barbora Součková

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. 8. 2022

Bc. Barbora Součková

Bibliografický záznam

SOUČKOVÁ, Barbora. *Role a postavení novinářské profese v perspektivě studentů žurnalistiky*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

Rozsah práce: 294 919

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá přístupem studentů žurnalistiky k novinářské profesi a jejich vnímáním oboru žurnalistiky. Své hlavní téma práce rozvíjí v několika rovinách, přičemž důležité je pro ni také uvažování studentů o etických aspektech žurnalistiky, ale i jejich motivace – a to nejen ke studiu tohoto oboru, ale i k jeho následnému praktickému výkonu ve smyslu zaměstnání či kariéry. Tato témata zkoumá prostřednictvím kvalitativní analýzy polostrukturovaných rozhovorů a diskusí provedených v rámci ohniskových skupin, které byly realizovány se studenty bakalářských programů oboru žurnalistika ze tří českých vysokých škol. Konkrétně studentů z Univerzity Karlovy v Praze, Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Palackého v Olomouci. Práce zahrnuje nejen pohledy studentů, kteří se s oborem setkali v rovinách akademických, ale i těch, již s ním mají zkušenosti přímo z praxe, tedy z redakcí a newsroomů různých českých médií. Výzkumy se na perspektivu studentů žurnalistiky začaly zaměřovat až na konci 20. století a od té doby vzniklo na toto téma po celém světě množství výzkumů, avšak v České republice zatím není tento přístup v odborných akademických pracích ve vyšší míře reflektován. Proto je důležité tyto otázky vznášet, neboť studenti žurnalistiky představují nejen zájemce, kteří se do žurnalistického pole chystají profesně vstoupit, ale především kvůli jejich akademickému studiu oboru disponují určitým vědomostním základem pro hlubší a mnohdy kritičtější uvažování o něm než například žurnalističtí profesionálové. Pohled studentů tak přináší žurnalistice nutnou reflexi, která je pro její náležitý vývoj a správné fungování v současné společnosti velice důležitá.

Abstract

This master's diploma thesis examines journalism students' attitudes towards the journalism profession and their perceptions of the field of journalism. The thesis develops its main theme on several levels. Important perspective represents students' thinking about the ethical aspects of journalism, as well as their motivation – not only to study the field of journalism but also to pursue it in practice in the sense of employment or career. This thesis explores these themes via qualitative analysis of semi-structured interviews and focus group discussions with undergraduate journalism students from three Czech universities. Specifically, students from Charles University in Prague, Masaryk University in Brno, and

Palacký University in Olomouc. The work includes not only the perspectives of students who have encountered the field in academic terms but also those, who have direct experience with it in practice, i.e. from the newsrooms of various Czech media. Research began to focus on the perspectives of journalism students in the late 20th century. Since then, there has been a lot of research on this topic all over the world. But this approach has not yet been reflected a greater extent in professional academic works in the Czech Republic. Therefore, it is important to raise these questions. Journalism students represent not only those who are about to enter the journalism field professionally, but they also have a deeper and often more critical mindset than journalism professionals. Their perspective thus brings to journalism a necessary reflection that is very important for its development and proper functioning of journalism in contemporary society.

Klíčová slova

žurnalistika, studenti žurnalistiky, postavení žurnalistické profese, role žurnalistiky, motivace ke studiu, etické výzvy žurnalistiky

Key Words

journalism, students of journalism, position of journalistic profession, role of journalism, motivations to study journalism, ethical challenges of journalism

Title

The role and position of the journalistic profession in the perspective of journalism students

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce doc. PhDr. Alici Němcové Tejkalové, Ph.D., a to především za inspiraci a nadšení do tématu, ale také za její trpělivost, podporu, všechny podnětné rady a připomínky. Mé poděkování patří také všem studentům, kteří se zapojili do mého výzkumu k diplomové práci. Děkuji za všechna milá setkání, za ochotu, ale také za zápal a zaujetí, se kterým daná témata diskutovali a rozvíjeli.

Obsah

1. Úvod	3
2. Teoretická východiska práce	6
2.1 Co je to žurnalistika?	6
2.1.1 Žurnalistické pole	9
2.2 Žurnalistika v profesních rámcích	12
2.2.1 Profese a profesionalismus	12
2.2.1.1 Definice profese v sociologickém pojetí.....	13
2.2.2 Žurnalistika jako profese?.....	14
2.3 Funkce a role žurnalistiky	17
2.3.1 Vybrané přístupy k rolím žurnalistiky a novinářů	18
2.4 Krize žurnalistiky	23
2.4.1 Proměny žurnalistického pole související s technologickým vývojem.....	26
2.5 Etické aspekty médií a žurnalistiky	31
2.5.1 Vybrané formy samoregulace žurnalistiky	34
2.5.2 Výzvy pro žurnalistickou etiku s důrazem na české mediální prostředí.....	35
3. Metodologie výzkumu a její východiska	39
3.1 Metody sběru dat – interview	40
3.1.1 Polostrukturované interview	40
3.1.2 Ohnisková skupina (focus group).....	41
3.2 Výběr participantů výzkumu a realizace výzkumných metod	44
3.2.1 Realizace polostrukturovaných rozhovorů	45
3.2.1.1 Scénář pro polostrukturované rozhovory	47
3.2.2 Realizace ohniskových skupin.....	48
3.2.2.1 Scénář pro polostrukturované rozhovory	51
4. Analytická část	53
4.1 Motivace mladých lidí ke studiu žurnalistiky	54
4.1.1 Rozhodnutí pro studium oboru žurnalistiky	55
4.1.1.1 Vyšší poslání a služba veřejnosti	55
4.1.1.2 Rozmanitá a kreativní práce se širokými možnostmi.....	57
4.1.1.3 Pragmatická volba.....	59
4.1.2 Role žurnalistického vzdělání.....	60
4.1.2.1 Z amatéra profesionálem.....	60
4.1.2.2 Rozhled a síť kontaktů	63
4.2 Proměny představ po absolvování praxe	66
4.2.1 Špatné platové podmínky a psychická náročnost	69
4.2.1.1 Finanční situace v médiích z perspektivy studentů.....	69
4.2.1.2 Psychika a syndrom vyhoření	71
4.2.2 (Ne)zájem o kariéru novináře	72
4.3 Role žurnalistiky a žurnalistické profese ve společnosti	75
4.3.1 Vlastnická struktura, pragocentrismus a opomíjená sociální témata	78
4.3.2 Žurnalistika jako profese – důležitá, ale neoblíbená.....	80
4.4 Předpoklady pro výkon žurnalistické profese	86
4.4.1 Univerzál, nebo specialista?	89
4.4.2 Multiskilling: vysoké nároky, které mohou být zatěžující.....	90
4.5 Žurnalistická etika a její současné výzvy	94
4.5.1 Význam výuky žurnalistické etiky během studia	96

4.5.2	Současné výzvy pro žurnalistickou etiku.....	98
4.5.2.1	Slabá samoregulace české žurnalistiky	99
4.5.2.2	Žurnalistika a sociální sítě	102
5.	Diskuse.....	104
6.	Závěr.....	112
7.	Summary	115
8.	Zdroje	118
9.	Přílohy	131
9.1	Příloha 1 – osnova polostrukturovaných rozhovorů.....	131
9.2	Příloha 2 – scénář pro ohniskové skupiny.....	133
9.3	Příloha 3 – Etický kodex Syndikátu novinářů České republiky	135

1. Úvod

Žurnalistika je od nepaměti jednou z nejvýraznějších a nejdůležitějších platforem veřejné komunikace a sehrává zásadní roli např. v informování, rozvíjení nebo i vzdělávání společnosti. Je tedy neodmyslitelně spjatá a pevně svázaná se společností, jejíž bezproblémové liberálně-demokratické fungování si bez zdravého a prosperujícího mediálního systému, tedy i žurnalistiky, lze jen stěží představit. K tomu, aby mohla naplňovat řadu svých hlavních funkcí, cílů a ideálů, potřebuje především kvalitní novináře, kteří je budou naplňovat, zastávat, ale i ctít.

Tato diplomová práce se proto zaměřuje na ty, kteří se rozhodli, že se novináři v budoucnosti pravděpodobně jednou stanou – tedy na studenty žurnalistiky. Hlavním cílem této práce je zjistit, jak studenti nahlíží na současnou žurnalistiku a na novinářskou profesi. Co si o jejich současném stavu myslí? Proč je kvalitní žurnalistika i v dnešní době důležitá? Co na ní studenti oceňují, nebo naopak kde shledávají výrazné nedostatky? A co novináři? Proč jsou stále potřeba a jaké jsou jejich podmínky výkonu práce? Tyto otázky jen předznamenávají některé okruhy, které jsou dále rozvíjeny. Tato práce se snaží přinést odpovědi nejen na ně, ale i na další problematiky spojené zejména s tím, jak studenti obecně tento obor vnímají, jak nahlíží na jeho funkce a cíle nebo jakým způsobem kriticky reflektují některé trendy či tendence, kterými žurnalistika v současnosti disponuje.

Novinářská profese a její výzkum se stávají nezanedbatelnou součástí odborného studia nejen žurnalistického, ale i celospolečenského diskurzu. Pozornost na ty, kteří jako potenciální zájemci o výkon této profese do procesu vstupují, tedy na studenty žurnalistiky, se však začala obracet poměrně pozdě, tedy až v 90. letech 20. století, kdy autoři Splichal a Sparks (1994) provedli první komparativní výzkum, jenž se zaměřoval přímo na vnímání oboru studenty žurnalistiky. A to celosvětově, napříč z 22 zeměmi. Přitom to jsou právě studenti, kteří mohou v rozvoji celého oboru přinést řadu důležitých, nosných a zajímavých poznatků, jež mohou být např. praktikujícími profesionálními novináři ve zpětné vazbě často opomíjeny (např. proto, že jsou pracovně vytíženi a nemají příliš prostoru se těmito otázkami hlouběji zabývat atp.). Studenti – nebo alespoň část z nich – představují novou nastupující generaci novinářů, která bude muset veškerým výzvám oboru čelit, ale také ho bude určitým způsobem ustavovat. V současnosti se proto výzkumná činnost po celém světě tomuto tématu věnuje v čím dál větší míře, ačkoliv v České republice zatím toto téma v odborné akademické debatě není příliš frekventované. Rozhodně však má smysl se

jím zabývat, neboť žurnalistika se neustále vyvíjí a proměňují se i očekávání těch, kteří by se jí chtěli profesně zabývat. Navíc studenti mohou nabídnout svůj mladý, nový a častokrát i neotřelý pohled na obor, přičemž jsou schopni mu poskytnout zejména důležitou a mnohdy také poměrně kritickou zpětnou vazbu, která je pro obor jako celek důležitá zejména proto, aby se mohl náležitým způsobem rozvíjet, posouvat a adaptovat na současný proměnlivý, nestálý a tekutý celospolečenský vývoj.

Jádrem této diplomové práce se stává analýza polostrukturovaných rozhovorů a diskusí realizovaných v rámci tří ohniskových skupin se studenty bakalářských studijních programů ze tří českých vybraných vysokých škol, na kterých se žurnalistika jako studijní obor vyučuje. Konkrétně z pražské Univerzity Karlovy, Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Palackého v Olomouci. Ač by byla kvantitativní data k této problematice jistě zajímavá, tato práce se chce dostat trochu více pod povrch. Volí si proto kvalitativní metodiku, s použitím které se snaží zachytit hlubší struktury uvažování studentů o tom, kam jejich zvolená profese směřuje, co si o ní myslí, jak funguje ve společnosti a co by např. mohla změnit nebo zlepšit.

Autorka této práce se na výše naznačenou problematiku snaží odpovědět prostřednictvím několika vybraných perspektiv, které z ní vyvstávají, a to zejména ve směru obecného uvažování studentů o žurnalistice, o novinářské profesi a o jejích etických rámcích. Mimo těchto tří okruhů autorka v práci dále rozvíjí ještě téma motivací mladých lidí ke studiu tohoto oboru a zaměřuje se i na to, jak studenti obor vnímají po tom, co jsou s ním konfrontováni i v praxi. Důležitá je v tomto směru i perspektiva vzdělání, kterou více rozvíjí analytická část této práce, neboť samotné žurnalistické vzdělání hraje významnou roli v procesu profesionalizace a jsou prostřednictvím něj nové generaci předávány profesní znalosti a hodnoty (Stigbrand & Nygren, 2013). Touto perspektivou je vhodné se zabývat a více ji rozvíjet i proto, jak podotýká Deuze (2006), že studium žurnalistiky a žurnalistické vzdělání je velice diskutované téma, avšak ve výzkumech bývá často opomíjeno. A obdobně je to i s výzkumy, které se týkají přímo motivací či aspirací studentů: *„Navzdory trvalému nárůstu zájmu mladých lidí o žurnalistiku zůstává naše poznání aspirací a motivací studentů poměrně málo rozvinuté, a to jak z teoretického, tak z empirického hlediska. Přesto je stále důležité vědět, proč si studenti vybírají žurnalistické vzdělání a jak vidí své budoucí místo v oboru (pokud vůbec),“* (Jackson et al., 2020, s. 105).

Tato práce tedy pro uvedení kontextu nejprve nastiňuje širší problematiku žurnalistiky, jejích funkcí a rolí, rozvíjí základní definice tohoto oboru, které následně

vysvětluje i prizmatem žurnalistického pole. Na to navazuje úvahami o žurnalistické profesi a profesionalitě. Významnou část v teoretických podkladech představuje i kritičtější uvažování o vývoji žurnalistiky, který podle řady autorů dosáhnul bodu krize (McChesney, 2009; Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012; Volek & Urbániková, 2017; Vos, 2018; Ward, 2019), proto se práce zabývá také výzvami, kterým žurnalistika musí v současnosti čelit, a to i v perspektivách žurnalistické etiky nebo samoregulace žurnalistiky.

Dále práce nastiňuje metodologická východiska ke zvoleným výzkumným metodám polostrukturovaných rozhovorů a ohniskových skupin, hovoří také o způsobu konstrukce vzorku a popisuje realizaci zvolených metod. Nejpodstatnější část této práce pak tvoří analýza, která v pěti hlavních tématech představuje odpovědi na vymezené výzkumné otázky. Jejich témata se přitom stávají nejprve profesní motivace mladých lidí ke studiu, dále pak proměny představ o žurnalistice po absolvování praxe, následuje téma představ o rolích žurnalistiky ve společnosti, jako čtvrté jsou rozvíjeny otázky předpokladů pro výkon žurnalistické práce a v neposlední řadě se práce zabývá i žurnalistickou etikou a jejími současnými výzvami. Závěry analýzy tato diplomová práce následně shrnuje v samostatné kapitole ve svém závěru.

2. Teoretická východiska práce

2.1 Co je to žurnalistika?

Prvotní a možná i nejzásadnější otázka, kterou se snaží tato práce otevřít celou svou problematiku, zní, co to vůbec žurnalistika je. Mohlo by se zdát, že odpovědi na ni budou zcela jednoznačné, avšak je tomu právě naopak, což – jak bude dále rozvedeno – dokazují i rozsáhlé akademické debaty vedené nejen v odborné sféře, které se této na první pohled možná banální problematice věnují. Hovořit v těchto souvislostech o banalitách ale jistě není na místě, neboť žurnalistika se stává zcela ústředním elementem procesů veřejné komunikace a i v historických rovinách si od svých počátků¹ vždy držela ústřední informační roli ve společnosti a napomáhala k rozvoji masových médií. Následující kapitoly se tedy snaží rozkrýt veškeré abstrakce, které s sebou tento termín přináší, a začíná tak proto na těch nejobecnějších, nejnižších rovinách, tedy v samotné definici tohoto širokého a poměrně těžko uchopitelného pojmu – žurnalistika.

Již v počátku je však třeba uvést jistá úskalí, která s sebou jakékoliv definování přináší. Při veškerých snahách o vymezení žurnalistiky totiž nutně dochází ke střetu dvou perspektiv, a to příliš konkrétního, nebo naopak příliš obecného. Tedy čím je popis specifitější a detailnější, např. svým zasazením do současných reálií či do příliš lokálního kontextu, tím ztrácí možnost pojem hlouběji studovat v čase nebo v globální perspektivě. Ty samé problémy pak přináší i přílišná univerzálnost a obecnost, která sice nabízí široce zastřešující označení, ale nutně opomíjí i jistá specifika (Vos, 2018). Tato práce se proto snaží zkreslení vnímat a je si vědoma toho, že nemůže přinést jednu ucelenou a ideální definici, která by byla všezahrnující. Avšak snaží se proto na tuto problematiku nahlížet z více perspektiv tak, aby byla schopná přinést tu nejlepší možnou charakteristiku žurnalistiky pro své vlastní účely. Z těchto důvodů se jí zabývá ze tří různých pohledů.² Zaprvé žurnalistiku vnímá v těch nejobecnějších rovinách jako určitý společenský fenomén, diskurz či prostředek veřejné komunikace. Zadruhé jako určitou profesi, povolání, či způsob obživy. A ve třetí rovině pro tuto diplomovou práci žurnalistika znamená také

---

¹ O počátcích žurnalistiky hovoří např. Baumert (1928), který je autorem jedné z již tradičních periodizací tohoto oboru. I přes to, že výměna informací ve společnosti figuruje snad od nepaměti, ještě zde nehovoříme o výměně, která by byla zcela žurnalistické povahy. Baumert počátky žurnalistiky, tzv. *prežurnalistickou etapu*, datuje do středověku, ve kterém se výměna informací týkala poměrně omezeného počtu příjemců, neboť jejími hlavními šířiteli byli zejména písaři, diplomaté či úředníci pohybující se v okolí tehdejších panovníků nebo v sídelních městech, dále také obchodníci, kronikáři nebo mniši (Jiráček & Köpplová, 2015).

² Obdobně, jako uvádějí např. Jiráček a Köpplová (2015).

institucionalizovaný studijní obor, který je vyučován jak na vyšších odborných, tak i vysokých školách a univerzitách.

Existuje široká řada definic toho, co žurnalistika je a není, co ji charakterizuje, co tato oblast činnosti přináší společnosti nebo proč je pro společnost tento obor důležitý. Při specifikaci přitom lze na tyto otázky odpovědět řadou perspektiv – a to např. těch, které žurnalistiku definují v procesech historických, kulturních, společenských, institucionálních, politicko-ekonomických, pedagogických, ale i číře praktických. Je však třeba brát v potaz, že i přesto je to poměrně obtížný úkol. V případě žurnalistiky se totiž jedná o značně rozsáhlý obor, přičemž jeho hranice jsou nejasné a neustále se rozostřující. Jedná se o otevřené pole, které je nestálé a neustále se proměňuje (McQuail, 2016; Vos, 2018).

Při prvotním určení mohou napomoci některé encyklopedické definice, jako např. ta, kterou uvádějí Halada a Osvaldová, kteří žurnalistiku popisují jako: „*produkt činnosti novinářů (žurnalistů), který obsahuje informace o současném dění ve společnosti a názorech na toto dění,*“ (2017, s. 280). Další autoři ji určují zejména jako „*konstelaci praktik, které získaly zvláštní status v rámci širší komunikace díky dlouhé historii, která oddělila sdílení zpráv od jejich původu v mezilidské komunikaci,*“ (Barnhurst & Owens, 2008, s. 2557). Nebo lze využít i charakteristiku McQuaila: „*Žurnalistika je konstrukcí a zveřejňováním zpráv o současných událostech, lidech nebo okolnostech veřejného významu či zájmu. Tato konstrukce se zakládá na informacích získaných z důvěryhodných zdrojů,*“ (2016, s. 33).³ Z uvedeného tedy vyvstávají hlavní rysy, kterými lze žurnalistiku rámovat. Jde tedy o určitou činnost nebo praxi, která pravidelně shromažďuje, ověřuje a šíří informace určitého společenského významu. Zahrnuje ale i analýzy, komentáře a názory na ně.⁴ Hlavním produktem žurnalistiky se stávají zprávy, tedy určitý záznam pozorované nebo zaznamenané reality (McQuail, 2016; Vos, 2018). Neméně důležité pak je, jak upozorňují Jiráková a Köpplová (2015), že žurnalistika rovněž přináší publiku prostřednictvím svých obsahů rozptýlení nebo zábavu.

---

³ McQuailova definice a zejména jím použitý výraz „konstrukce“ zde může sloužit jako přemostění k dalšímu uvažování o žurnalistice a médiích, které vychází zejména z teorií sociální konstrukce reality, a následným debatám o mediální realitě a její konstrukci.

⁴ Žurnalistika je zároveň také autorským výstupem, neboť zahrnuje i komentáře a názory na určité události, které mohou představovat buď osobní pohledy novinářů či stanoviska celých mediálních organizací. Tradičně je názorová žurnalistika, která nestaví pouze na prezentaci prostých faktů, doménou zkušených a erudovaných novinářů, kteří tímto způsobem události či společenské fenomény a tendence komentují na základě vymezených pravidel – např. etických kodexů redakcí (McQuail, 2016). Soubory těchto norem a pravidel často apelují na to, že názorová žurnalistika musí být jasně oddělená od číře faktického zpravodajství a pro čtenáře či diváka musí být tento formát jednoznačně rozpoznatelný a zřetelný.

Předpokladem pro to, aby žurnalistika mohla náležitě plnit své funkce, je existence platform, prostřednictvím kterých své výstupy může šířit dále k publiku a zajišťovat tak určitou formu veřejné komunikace. V tomto směru tedy významnou roli hrají samotná média, tedy masově-komunikační prostředky, a to jak ta tradiční, jako je tisk, vizuální, auditivní a audiovizuální média, tak i online média či síťová digitální média (Remišová, 2010).

Z naznačeného tedy vyplývá, že žurnalistika je proces, který ve společnosti zajišťuje sdílení nových, aktuálních informací a názorů, které třídí, přičemž rozlišuje důležitost a významnost takových informací od pouhých „klepů či drbů“, snaží se hledat a rozlišovat faktickou pravdu a udržovat společnost kvalitně informovanou a vzdělanou. Žurnalistika se tedy stává určitou kulturní praxí, privilegovanou kulturní formou nebo ještě lépe – žurnalistika je tradicí veřejné služby (McNair, 2004; Donsbach, 2010).

Mimo toho žurnalistika může zahrnovat celé další spektrum definic, které se již nemusí zdát tak zcela prozaické. Žurnalistika je totiž také byznys a na zpravodajské obsahy lze nahlížet rovněž jako na jistý druh zboží. „*[M]asově mediované produkty jsou nabízeny jako komodita, jako zboží, a prodávají se podle toho, jak dokážou zajistit potřeby trhu, na němž se uplatňují, a přinést zisk,*“ (Jiráček & Köpplová, 2015, s. 38). Mediální průmysl zastřešuje produkci a šíření symbolického zboží (informací a jiných symbolických obsahů), a má také určitý vliv na ekonomické sféry společnosti – vytváří pracovní pozice, stává se zdrojem příjmů jeho zaměstnanců, prostřednictvím reklamy podporuje ekonomickou aktivitu a podílí se např. i na tvorbě hrubého domácího produktu (ibid.).

Média a žurnalistika také mohou představovat určitý prostředek moci, kterou následně mohou všemožnými způsoby uplatňovat. A to i v těch podmínkách, které nesouvisí jen s autoritářskými a totalitními režimy. Je tomu tak rovněž ve svobodných liberálních demokraciích. Žurnalistice a jejím pravidlům se často přizpůsobují např. ekonomičtí a političtí aktéři (Schultz, 2004), ale na druhou stranu žurnalistika funguje v rámci, které jsou politickým nebo ekonomickým prostředím nastavovány pro její vlastní fungování (McNair, 2004). Na moc médií (nebo žurnalistiky či tisku) má vliv řada faktorů, přičemž jako ty nejvýznamnější lze pro příklad jmenovat třeba míru koncentrace vlastnictví zpravodajských organizací do rukou úzké skupiny majitelů, ale také míru prostoupení společnosti významnými zpravodajskými médii. Dalším faktorem může být třeba i míra konsensu ve společnosti na mediálních obsazích, tématech, ale i hodnotách. Také je to schopnost médií zasáhnout tu část publika, která se o ně zpravidla nezajímá nebo vliv médií

na úroveň občanské angažovanosti a vzdělání mediálního publika a mnoho dalšího (McQuali, 2016).

Z jiného pohledu zas žurnalistika představuje také určitou oblast vědění či obor akademického zájmu. Nejen tedy v tom smyslu, že se globálně stává přímo studijním oborem terciárního či vysokoškolského vzdělání (Deuze, 2006), ale i oblastí výzkumného akademického zájmu, který na žurnalistiku nahlíží např. z pohledu těch, kteří se v ní angažují, tedy jako na profesi, ale např. i jako na společenskou instituci definovanou sociálními, politickými, ekonomickými nebo kulturními předpoklady. Z odborného hlediska lze žurnalistiku vnímat např. i jako samotný text či obsah (Zelizer, 2005), avšak také jako řadu dalšího. Žurnalistiku tedy lze vysvětlovat všemožnými prizmaty, přičemž ani ta výše uvedená rozhodně nezasahují všechny možné varianty.

2.1.1 Žurnalistické pole

V těchto souvislostech je vhodné žurnalistiku definovat i z pohledu teorie pole, neboť osvětlení konceptu žurnalistického pole, do kterého Bourdieu (1995)⁵ zasadil sociální jednání novinářů, napomáhá k lepšímu pochopení problematiky žurnalistiky a jejích vztahů s jinými obory, poli či celou společností. „*Teorie pole pomáhá popsat základní síly, které utvářejí identitu novinářů a jejich společenskou roli,*“ (Eldridge, 2017, s. 41).

Bourdieu (2005) si propůjčuje terminologii z fyziky, a přirovnává tak jeho pole k poli silovému, „*v němž agenti zaujímají pozice, které statisticky determinují pozice, jež vůči poli zaujímají, přičemž tyto pozice jsou zaměřeny buď na zachování, nebo na transformaci struktury vztahů sil, která je pro pole konstitutivní,*“ (ibid., s. 30). Připodobňuje pole – např. literární, umělecké, ekonomické, politické, společenské, mocenské nebo právě žurnalistické – k poli fyzikálních sil, a definuje ho tedy jako určitý strukturovaný sociální prostor, ve kterém se odehrávají specifické akce a reakce, ustavují se v něm pozice jednotlivých aktérů – v Bourdieho terminologii tzv. agentů – kteří na tyto silové vztahy a struktury následně reagují, konstruují je a vytvářejí si o nich určitou představu. Jednotlivá pole na sebe navzájem působí a ovlivňují se, stejně jako síly uvnitř nich, které pak pro

---

⁵ Bourdieu koncept pole poprvé artikuloval v souvislosti s polem literárním v publikaci *The Rules of Art* (1995). Na základě teorie polí lze osvětlit nejen pozici jednotlivých oborů v určitém prostředí nebo systému, ale lze tak definovat i pozici jednotlivců, kteří se v nich nacházejí. Lze identifikovat různá pole, na nejvyšší úrovni např. pole mocenské, dále ale i pole sociální, politické, ekonomické, ale i již např. zmíněné literární, umělecké nebo i pole žurnalistické.

jednotlivé agenty představují určitá omezení, neboť jsou jimi do jisté míry determinováni, avšak neustálým vzájemným působením jsou tyto vztahy schopni i transformovat (ibid.).

Vztahy uvnitř pole jsou permanentní, a zároveň nerovné. Někteří aktéři mu dominují, jiní jsou jim naopak podřízeni, přičemž všichni v tomto prostoru operují se svou mocí, kterou disponují, na základě čehož je jejich vlastní pozice v tomto prostoru ustavována. „*Žurnalistika je mikrokosmos s vlastními zákonitostmi, který je definován jak svým postavením ve světě jako celku, tak přitažlivostí a odpudivostí, jíž podléhá od jiných takových mikrokosmů. Říci, že je nezávislý či autonomní, že má své vlastní zákony, znamená říci, že to, co se v něm děje, nelze pochopit pouze pohledem na vnější faktory,*“ (Bourdieu, 1998, s. 39).

Hlavními sociálními aktéry, kteří se v žurnalistickém poli nacházejí, jsou novináři. Ti toto pole nejenom konstruují, ale také svou vlastní sdílenou a individuální socializací napomáhají utvářet různé dimenze tohoto pole.

S aktéry-agenty-novináři jsou v těchto souvislostech užívány termíny jako doxa, habitus a nomos. Doxa představuje základní soubor předpokladů a sdílených dominantních přesvědčení o jednotlivých aktérech žurnalistického pole – často až přespříliš idealizovaných. V případě žurnalistiky jde tedy o soubor typických profesních přesvědčení a rolí, které mají tendenci jevit se jako zjevné a přirozené normy novinářské praxe, a její jednotliví aktéři by je tedy měli zastávat. Habitus pak představuje soubor očekávání, podle kterých jednotliví agenti jednájí na základě toho, jakou mají ve společnosti vlastní pozici. V případě novinářů tedy habitus souvisí zejména s jejich profesním vzděláním (ať už formálním či neformálním), a dále se také promítá do představ o jejich profesní identitě a do očekávání, která od nich společnost má (např. služba veřejnosti apod.). A konečně nomos pak souvisí se způsoby, jakými jednotlivci utváří v oboru svou vlastní sounáležitost, která vyvstává z vlastní autonomie (Eldridge, 2017).

Autonomie pole je v tomto směru zcela zásadní, neboť slouží k pochopení toho, co je na základě logiky jednotlivých polí možné samostatně určit či vysvětlit. Žurnalistika jako pole disponuje oproti ostatním polím (např. sociologickému), poměrně malou mírou autonomie a do její výsledné podoby je třeba zahrnovat i vlivy ostatních činitelů, jakými je zejména pole politické, ekonomické nebo sociální. Na těch je žurnalistické pole poměrně závislé, a zároveň je jejich vlivům do značné míry podřízené. Bourdieu pak v tomto kontextu dodává, že tomu, co se v žurnalistickém poli děje: „*...nelze porozumět pouze na základě znalosti okolního světa: k pochopení toho, co se v žurnalistice děje, nestačí vědět, kdo*

financuje publikace, kdo jsou inzerenti, kdo platí za reklamu, odkud pocházejí dotace atd. Část toho, co se ve světě žurnalistiky vytváří, nelze pochopit, pokud tento mikrokosmos jako takový nekonceptualizujeme a nesnažíme se porozumět účinkům, kterými na sebe lidé zapojení do tohoto mikrokosmu vzájemně působí,“ (Bourdieu, 2005, s. 33).

Pro shrnutí Bourdieuho myšlenek je zásadní brát v potaz, že žurnalisté a žurnalistické pole podle něj sehrávají svůj zásadní a možná i výsadní společenský význam zejména proto, že mají jakýsi monopol na produkci a šíření informací a zpráv. Mohou tak podle něj kontrolovat přístup ostatních, kteří nejsou agenty tohoto pole, k různým informačním zdrojům a ve své podstatě rozhodují o tom, co bude považováno ve veřejném prostoru jako významné, a co naopak nikoliv. Bourdieu (1998) dokonce tvrdí, že novináři uplatňují v tomto smyslu specifickou formu nadvlády, protože ve své podstatě ovládají prostředky veřejného vyjadřování, což se následně stává rozhodujícím zejména pro politické nebo jiné elity společnosti. K tomuto je však nutné přiložit kritičtější současnou perspektivu, která vyvstává zejména z nástupu síťových digitálních médií, internetu, a s nimi souvisejícími Webem 2.0, a poté zejména Webem 3.0⁶ a sociálními sítěmi. Tento vývoj síťových digitálních médií má vliv zejména na možnosti, které jsou prostřednictvím nich otevírány samotným uživatelům. Ti v současnosti již nejsou pouze konzumenty, kteří mají možnost do obsahů nahlížet, ale mají možnost na nich také již sami aktivně participovat nebo je dokonce i vytvářet (Atzoria et al., 2020). Bourdieuho (1998) „monopol“ v souvislosti s výsadním přístupem žurnalistů k informacím a k jejich šíření se proto v současnosti stírá (více viz kapitola **2.1.2 Proměny žurnalistického pole související s technologickým vývojem**).

---

⁶ Označení jako *Web 2.0* a *Web 3.0* odkazují k evoluci internetové sítě *World Wide Web*. Ta je v současnosti označována třemi stádii, a to na základě toho, jakým způsobem jsou uživatelům zprostředkovávány obsahy nebo jakým způsobem je jim dovoleno obsahy konzumovat či vytvářet nebo na nich participovat jiným způsobem. Za nejstarší fázi – první generaci – je považován *Web 1.0*, který odkazuje k počátkům internetové sítě. Pro něj byly charakteristické zejména statické zdroje a data (sloužící např. k prohlížení). Ten byl však po roce 2004 nahrazen *Webem 2.0*, který již umožnil uživatelům obsah i vytvářet a sdílet. V dnešní době se potom hovoří o *Webu 3.0*, který je vývojově nejpokročilejší a klade důraz zejména na strojové porozumění informacím a jeho cílem je zprostředkovávání personalizovanějšího, ale také intuitivnějšího uživatelského zážitku (Atzoria et al., 2020).

2.2 Žurnalistika v profesních rámcích

Pro zasazení žurnalistiky do širšího společenského rámce a pro osvětlení jejích rolí ve společnosti je zásadní tento obor definovat i v rámci pojetí a identifikace žurnalistiky jako profese. Avšak i to může být z jistého pohledu problematické, neboť neexistuje žádné pevné či standardizované konceptuální vymezení toho, co lze za profesi považovat.

Termíny jako profese či povolání v nejobecnějším smyslu představují ucelený soubor činností, které jsou vykonávány v rámci zaměstnání. Z těchto důvodů je poměrně běžné, že jsou dané termíny vzájemně zaměňovány či používány jako synonyma. Jistou problematiku však představuje fakt, že v sociologickém pojetí je s profesí – na rozdíl od povolání – spjatá určitá nutnost kvalifikace, která zahrnuje aspekty jako je profesní vzdělání a profesní příprava, odborné znalosti a dovednosti či délka výkonu samotné praxe (Moravec, 2021).

McQuail (2016) v těchto souvislostech upozorňuje, že posuzování na základě nejasně vymezených standardů může být zavádějící. Zároveň se zdá být problematické i to, že samotný význam pojmu profese v sobě zahrnuje pozitivně hodnotící označení dané činnosti, a nelze jej tedy vnímat jako neutrální analytické označení (Jirák & Volek, 2006). Přesto však z obecné potřeby kategorizace a komparace k takovému posuzování dochází, proto budou v následující kapitole některé z přístupů nastíněny.

2.2.1 Profese a professionalismus

Jak nastiňuje úvod této kapitoly, při snahách o definici profese a professionalismu se již na počátku úvah lze setkat se zásadním problémem, neboť neexistuje jednotný rámec pro definici těchto pojmů v rámci teorie. Tato nekonzistence je způsobená zejména tím, že neexistuje konsenzus o tom, co professionalismus vlastně znamená, a tím pádem jsou i debaty na toto téma nejednotné, neboť často vychází z nevyřčených či nedefinovaných předpokladů (Friedson, 1994). „*Professionalismus pro různé lidi znamená různé věci,*“ (Fox, 1992, s. 2).

Pojem professionalismus je často definován v souvislosti s profesí, zejména pak při jejím ustavování ve veřejném prostoru, např. v souvislosti se snahami o zlepšení jejího statusu nebo podmínek. Debaty o professionalismu nevyvstávají z vymezování jasných předpokladů či vlastností určité profese, ale staví zejména na mocenské perspektivě, tedy na tom, jak jsou služby určitého zaměstnání hodnotné pro ty, kteří mají moc (Evans, 2008). Jak podotýkají Splichal a Sparks (1994) termíny professionalismus a profesionál jsou běžně užívány a chápány minimálně ve třech významech. V prvním, nejtriviálnějším pojetí,

představuje pojem profesionál označení pro jedince, který si, na rozdíl od amatéra, určitou činností vydělává na živobytí. Druhý význam autoři připisují chápání profesionála jako toho, kdo ovládá znalostní rámec, kterým je schopen při výkonu dané činnosti užívat určitých norem. Ve třetím, nejširším pojetí pak tyto pojmy souvisí především se sociálním statutem. Profesionály tak představují ti, kteří ovládají specifické vysoce oceňované schopnosti a řídí se podle určitých vzorců chování, které s výkonem určité činnosti souvisí (ibid.).

2.2.1.1 Definice profese v sociologickém pojetí

Pojem profese se v sociologii poprvé objevuje na konci devatenáctého století v učení Herberta Spencera, Émila Durkheima a Maxe Webera jako sociální kategorie, která charakterizuje civilizované a moderní společnosti. Profese je v jejich pojetí považována za fenomén pro teoretické zachycení a definici společenských struktur. Britský sociolog Thomas H. Marhsall poté v návaznosti na Durkheima profesi a profesní korporace pojímá jako prostředek pro službu veřejnosti, který má za svůj cíl vyvažovat kapitalistickou ekonomiku (Kurtz, 2022). Sociologii profese se rovněž věnuje i Talcott Parsons (1939), který ji stejně jako jeho předchůdci vnímá v kontextu společnosti jako celku, a klade tedy na její pozici vysoký důraz, neboť profesi a profesní skupiny považuje za jednu z nejdůležitějších struktur moderní západní společnosti a dodává, že *„mnohé z nejdůležitějších rysů naší společnosti jsou do značné míry závislé na bezproblémovém fungování profesí,“* (Parsons, 1939, s. 457).

Vymezení toho, jaká činnost se profesí skutečně stává, nebo naopak nestává, je poměrně obtížné, avšak v sociologických definicích se obvykle vychází z profesních předpokladů, které vykazují tzv. „tradiční“ či „staré“ profese, jako je např. lékařství, právo či kněžství (Wilensky, 1964; Ritzer, 1975; Splichal & Sparks, 1994). Podle takových charakteristik je za profesi označována stabilní a systematická činnost, která vykazuje jistou míru specializace, a tedy disponuje znalostními rámci a teorií nabytými odborným (vysokoškolským) vzděláním. Další definující rys profese je i existence určitých profesních norem a pravidel. Wilensky (1964) upozorňuje, že profese pro získání své autority musí disponovat jistým „technickým základem“, jenž staví na výlučné pravomoci uplatňované pro výkon dané profese. Tuto pravomoc pak podporují především nabyté odborné znalosti, ale také to, že profese dokáže přesvědčit *„veřejnost o jedinečné důvěryhodnosti svých služeb,“* (Wilensky, 1964, s. 138). Eliot Friedson tuto jedinečnost nazývá monopolem na výkon své pracovní úlohy (Ritzer, 1975).

Tyto charakteristiky shrnuje na základě sociologického přístupu k profesi i Moravec (2021, s. 92–93), který uvádí pět univerzálních znaků, kterými lze profesí oddělit od povolání, semiprofesi či poloprofesi. Jsou jimi (1) propracovaná systematická teorie, (2) profesní autorita, (3) existence profesních organizací, (4) soubor profesní etiky a (5) aspekt altruismu služby.

2.2.2 Žurnalistika jako profesí?

Teoretická neukotvenost pojmu profesí tříští i odborné debaty o žurnalistice. Jejich význam je však v těchto souvislostech důležitý, protože může sloužit jako výchozí bod k posuzování rolí žurnalistiky ve společnosti a „...toho, co novináři dělají a co se od nich očekává, že budou dělat,“ (McQuail, 2016, s. 99). Nutné je přitom nahlížet na problematiku prizmatem dvou hlavních linií, které představují v odborné debatě největší spory. V první řadě je to otázka, zda mají novináři nějaké speciální společenské poslání a zda jejich činnost opravdu slouží k obhajobě vyšších společenských hodnot a principů. V opozici k tomu pak stojí druhý pohled, který na žurnalistiku nahlíží jako na čistě řemeslnou činnost, která slouží hlavně ekonomickým cílům. Novinářům tedy nepřipisuje žádné vyšší poslání, ale nahlíží na ně jako na prostředníky při naplňování tržních zájmů vlastníka daného média (Volek & Urbániková, 2017). Tyto perspektivy je zásadní vnímat zejména proto, že představují podklad pro identifikaci žurnalistiky na profesním spektru.

Někteří teoretici vnímají žurnalistiku jako plnohodnotnou profesí, jako např. sociolog žurnalistiky Brian McNair (2004). Novináře popisuje jako „autorizované vypravěče pravdy“ či „oprávněné šířitele faktů“ a své přesvědčení o plnohodnotnosti žurnalistické profesí dokládá zejména argumentem profesní etiky. Podle McNaira jsou právě profesní kodexy, které zaručují důvěryhodnost a bezúhonnost novinářů, zcela zásadním aspektem, jenž žurnalistiku staví na roveň tradičním profesím, jako jsou lékaři, právníci či akademičtí pracovníci. „Žurnalistika je svému publiku předkládána jako pravdivý obraz skutečného světa a ve svém oboru musí používat důvěry, jinak by v kulturním prostoru byla bezcenná. Žurnalistickou etiku lze proto považovat za prostředek usnadňující společenskou oprávněnost a vzbuzující důvěru publika v to, co čte, vidí či slyší,“ (McNair, 2004, s. 68).

Oproti tomu např. McQuail (2016) zaujímá kritičtější stanoviska. V souvislosti s žurnalistikou uvádí pět obecných atributů,⁷ podle nichž lze identifikovat, zda se určitá systematicky vykonávaná činnost stává profesí, či nikoliv. Tato kritéria zahrnují základní soubor dovedností a znalostí vyžadující trénink a přístup k systematickému vzdělávání, dále (společensky akceptovaný) monopol na danou službu, také svobodu povolání a osobní autonomii rozhodování, dále pak i soubor profesních norem chování (které jsou dodržovány) a v posledním bodě i etické chování při výkonu profese a odpovědnost vůči společnosti a veřejnému zájmu, z čehož vyplývají i požadavky na důvěryhodné postavení ve společnosti. „*Žurnalistika má potenciál naplňovat do určitého stupně a za určitých podmínek všech pět kritérií, ale má daleko k tomu být akceptována jako klasická profese s odpovídajícím požadavkem na společenský status a veřejný respekt,*“ (McQuail, 2016, s. 96). Žurnalistika podle něj v mnohém selhává a zásadní problém vnímá např. v nejasném vymezení základního korpusu vědění a dovedností, kterými by musel každý novinář disponovat. Další slabinou je podle něj i to, že profesní organizace žádným způsobem nekontrolují vstup do žurnalistické praxe, dále i nedostatek pevně stanovených kodexů jednání (a nedostatek institucí, které by na jejich dodržování dohlížely), nízká míra reálné autonomie při výkonu praxe nebo i podřizování veřejné role tržním zájmům. I z těchto důvodů žurnalistiku vnímá jako semiprofesi či smíšené povolání (ibid.).

Jiný přístup zase nahlíží na žurnalistiku jako na otevřenou profesi. „*Ačkoli její provádění vyžaduje určité schopnosti, jako je schopnost rychle vyhledávat, sbírat a zpracovávat informace, nevyžaduje žádné specifické oprávnění, licenci nebo atestaci. Ve většině demokratických mediálních systémů je práce v redakci zpravodajství otevřenou profesí, která nevyžaduje absolvování nějakého odborného vzdělání,*“ (Trampota, 2006, s. 49). Na jedné straně může tato otevřenost znamenat jisté výhody, zejména pak v tom smyslu, že se žurnalisty mohou stávat absolventi různých oborů, kteří mohou produkci zpráv obohatit svou vlastní specializací. Avšak na druhou stranu zde vyvstává problém nedostatečného oborového vzdělání, zejména v oblastech profesní etiky, norem či rolí médií v demokratické společnosti, jež následně musí u začínajících novinářů obstarávat sama redakce (ibid.).

Otázkám profesionalismu se věnují i Hallin a Mancini (2004), kteří profesionalizaci žurnalistiky využívají jako jedno z hodnotících kritérií pro svou komparativní studii. Podle

---

⁷ Obdobné aspekty jako nabízí McQuail (2016) představuje i Moravec (2021), jenž při jejich definici vychází zejména ze sociologické tradice uvažování o profesích, kterou reprezentuje např. Max Weber a další.

autorů se podstata žurnalistiky výrazně liší od tradičních „liberálních“ profesí (těmi opět myslí právo či medicínu). Jako argument zde užívají neexistující systematický soubor vědění a absenci formálního „profesního“ školení či vzdělání. Podle autorů jsou hlavními dimenzemi profesionality žurnalistiky její autonomie, jasně vymezené profesní normy a orientace profese na službu veřejnosti. Dohromady tyto atributy mohou být problematické, jak upozorňuje Sparks (2017), zejména v souvislosti s hierarchizací žurnalistických pozic uvnitř jednotlivých redakcí, která např. z vedoucích pozic vytváří často spíše role manažerské než novinářské, problém však shledává i v rovinách profesní etiky, jež se celkově odvíjí také od toho, zda je uplatňována v médiích veřejné služby nebo v komerčních či dokonce stranických médiích. Vliv na podobu žurnalistiky má ale i politická stabilita systému či ekonomická prosperita jednotlivých médií, proto o žurnalistické profesi nelze vyvodit jeden generalizovaný závěr.

Jedinou shodu, kterou lze napříč odbornými úvahami o profesích sledovat je pravděpodobně pouze to, že za neoddiskutovatelné a tradiční profese se považuje zejména lékařství a právo. V souvislosti s žurnalistikou je to pak fakt, že ji autoři s těmito profesemi komparují – často ale s odlišnými výsledky. A to hned z několika důvodů. Žurnalistika představuje široký obor, proto ani nelze s jednoznačností určit, kdo je žurnalistou a co je jeho konkrétní pracovní náplní, jako je tomu např. u zmíněných tradičních profesí. *„Představy o tom, co by mělo být považováno za ideál žurnalistické profese, jsou pravděpodobně ještě rozdílnější než v případě jiných povolání,“* (McQuail, 2016, s. 95). Vliv na podobu novinářské práce představuje na nejširší úrovni již to, v jakém politickém režimu je tato činnost vykonávána, dále ale i např. to, v jakém médiu z pohledu vlastnických struktur novinář pracuje. V nejužším smyslu je to pak to, jak jsou hierarchizovány pozice vně jednotlivých redakcí a jakým způsobem se teoretické rámce skutečně promítají do reálné novinářské praxe. A v neposlední řadě pak také jak v rámci výkonu žurnalistické praxe novináři sami sebe vnímají.

2.3 Funkce a role žurnalistiky

Žurnalistika je neoddiskutovatelnou součástí společnosti. Prostupuje jí a významně ji ovlivňuje ve všech sférách. Ve veřejném diskurzu proto média a žurnalistika tradičně zaujímají výsadní postavení, a to zejména jako zprostředkovatelé informací a poskytovatelé informačních služeb. Sahrávají tedy zcela zásadní roli v procesu svobodného přístupu k informacím, na které má každý člen společnosti – alespoň ve svobodných kapitalistických demokraciích – právo kvůli doktríně svobodného tisku. Avšak dohromady je třeba dodat, že zcela zásadním rysem vztahu žurnalistiky a společnosti je, že žurnalistika a média jako celek nemají ve svobodných společnostech žádným státem, externím orgánem či vnější autoritou danou povinnost tyto funkce vykonávat (McQuail, 2016).

Média, zejména ta masová, zprostředkovávají celou řadu výstupů, které následně přenášejí ke svým čtenářům, divákům, publiku či recipientům. Ale ne všechny jejich výstupy jsou žurnalistické povahy. V tom, zda se skutečně jedná o produkty činnosti žurnalistiky, mohou napomoci rozlišení jejich funkcí a charakteristiky žurnalistických obsahů, zejména pak těch zpravodajských. Podle Schulze (2004) většina médií plní tři hlavní funkce, a to funkci zprostředkovatelskou, sémiotickou a ekonomickou. Tato práce však největší pozornost věnuje kategorizaci Russ-Mohla a Bakičové (2005), která je specifitější a pro její účely se zdá být nejlépe strukturovaná. Autoři syntézou různých odborných přístupů identifikují sedm základních funkcí, jimiž se žurnalistika vyznačuje a odlišuje od jiných, na prvních pohled podobných, oborů či fenoménů.

Ústřední funkci přitom připisují (1) informování, tedy samotnému přenosu informací, které společnost potřebuje ke svému každodennímu životu a rozhodování v něm. Např. tedy ve svých rozhodováních občanských, politických, společenských, ale i konzumních a spotřebitelských. Dále autoři definují další funkci, kterou je (2) formulování a zveřejňování, a to zejména společensky významných či závažných informací. V tomto ohledu je žurnalistika významným aktérem např. v procesu kontroly demokracie, a stává se tak jejím pověstným „hlídacím psem“. Zároveň se ale také žurnalistika stává důležitým (ačkoliv ne jediným) aktérem v nastolování mediální agendy o těchto významných věcech. Žurnalistika rovněž sehrává významnou roli ve funkci (3) kritiky a kontroly, především vládnoucí a mocenské sféry – na nemorálnosti a nepravosti ale upozorňuje i v širším společenském měřítku. Dále je to také často opomíjená, avšak neméně důležitá funkce (4) vzdělávací, která navazuje na sféru školství, a poskytuje tak všeobecné znalosti a vzdělání. Další je také funkce (5) zábavní, a to nejen ve smyslu pokleslejšího druhu zábavy,

který je s žurnalistikou spojován zejména od 19. století a nástupu tzv. *penny press* a je markantní i dodnes, především v audiovizuálních a na síťových digitálních médiích, ale i ve smyslu sofistikovanějšího rozptýlení, jež žurnalistika, jakožto průvodce každodenní realitou členů společnosti může nabídnout. Významnou funkcí je i (6) socializace, vedení a výchova, tedy zprostředkovávání určitých společenských norem a hodnot. Na tomto místě je však třeba zdůraznit, že média mohou být zejména v totalitních a autoritářských režimech pro tuto funkci zneužívána pro účelovou propagandu. Poslední funkcí, kterou autoři zmiňují, je (7) integrace – žurnalistika napomáhá k propojování mezi různými oblastmi společenského života, sociálními skupinami, etniky, ale i v rámci dominantní společnosti a menšin (Russ-Mohl & Bakičová, 2005, s. 21–25).

2.3.1 Vybrané přístupy k rolím žurnalistiky a novinářů

Z širších definic žurnalistiky jako profese, jejího postavení a funkcí, vyvstávají i otázky přístupu k jejím rolím – respektive k rolím, které zastávají samotní novináři, jakožto její hlavní aktéři. Přičemž právě tato identifikace napomáhá především k vymezení diskurzivní pozice žurnalistiky, k pochopení její identity jako celku, ale také v uchopení profesní identity jednotlivých žurnalistů (Deuze, 2005; Hanitzsch, 2018). Na základě vymezených rolí jsou následně ustavována i obecná očekávání o tom, k čemu a jak žurnalistika slouží společnosti, a to jak ve smyslu normativním, tak i deskriptivním (Hanitzsch & Örnebring, 2020).

V těch nejobecnějších a globálně poměrně univerzálních úvahách o hlavních úlohách žurnalistiky jsou zdůrazňovány zejména atributy jako podpora demokracie, dialogu, spolupráce a rozvoje, dále pak ale i zprostředkovávání informací, které slouží k transparentnímu a informovanému rozhodování, odhalování přečinů, nepravostí a korupce nebo jako prostředek, který vede k odpovědnosti. Avšak je třeba brát v potaz, že percepce jednotlivých novinářských rolí se svým reálným pojetím v praxi značně liší. A to ať už na základě příslušnosti k určitému mediálnímu systému (rozdíly jsou zjevné např. při komparaci tohoto pojetí u novinářů globálního Severu a globálního Jihu), ale i svou vlastní individualitou (Hanitzsch et al., 2019). Přesto však lze v novinářské práci odhalovat alespoň některé společné rysy, proto tato kapitola nastiňuje některé z často užívaných a zmiňovaných rolí žurnalistiky, které následně zasazuje do lokálního kontextu novinářů České republiky.

Existuje řada přístupů k pojetí žurnalistických rolí, přičemž tradičně se vychází, jako z toho nejzákladnějšího, z rozlišení, které navrhnul Cohen (1963). Ten identifikuje novináře jako „neutrálý“, tedy nezúčastněné pozorovatele, kteří pouze předávají informace a prostě

sdělují svému publiku to, co se stalo. Druhý typ je podle Cohena pak role zúčastněná. Novinář se tak stává určitým „hybatelem“ vývoje společnosti. V tomto případě tedy nejde jen o prosté šíření faktů, nýbrž žurnalista je v tomto pojetí více aktivistický, je zástupcem veřejnosti, kritizuje vládu, ale zároveň může veřejně deklarovat svou určitou politickou příslušnost nebo podporovat určitý myšlenkový proud (ibid.).⁸ Obdobné duální rozlišení nabízí i Janowitz (1975), který definuje roli „gatekeepera“ a „advokáta“. Gatekeeper se dle něj vyznačuje zejména objektivitou své vlastní práce a tím, že striktně odděluje fakta od názorů. Zároveň také v mase informací hledá, vybírá a shrnuje ta, která zhodnotí jako společensky nejvíce důležitá a významná. Oproti tomu druhý typ – advokát – se stává obhájcem, především určitých společenských či politických hodnot. Je tedy ve svém jednání nutně neobjektivní a otevřeně se staví k určitému názorovému proudu, především ve jménu veřejného zájmu (ibid.).

Tyto role se zdají být poměrně univerzálními, neboť v řadě výzkumů (s jistou terminologickou obměnou) dominují. Mezi dalšími lze uvést např. kategorizaci Weavera a Wilhoita (1986, 1996), kteří žurnalistické role rozdělují na šířitele (obdoba neutrála), interpreta či vykladače (stejně jako označení hybatel nebo participant) nebo odpůrce a kritika (který je kritický zejména k vládnoucí vrstvě a podnikatelské sféře). Existují ale i kategorizace podle jiných charakteristik, které popisuje např. Reardon (2016) a uvádí rozdělení novinářských rolí na tzv. „hackera“, u nějž je akcentována zejména řemeslná stránka žurnalistiky. Dále pak „Hemingwaye“, u kterého zdůrazňuje uměleckou a tvůrčí činnost. A nakonec „korespondenta“, tedy vysoce profesionalizovaného žurnalistu, který pro výkon svého zaměstnání absolvoval příslušné profesní vzdělání.

Za jednu z tradičních rolí žurnalistiky je považováno i označení tzv. „hlídacího psa demokracie“,⁹ přičemž tato role se zdá být poměrně univerzální pro většinu světových mediálních krajin a je spojována především s politickou žurnalistikou a zpravodajstvím (Stigbrand & Nygren, 2013). Funguje jako jeden ze základních ideálů liberálně-demokratické žurnalistiky, avšak jak upozorňuje Waisbord (2016), role „hlídacího psa“ je často zaměňována s investigativní žurnalistikou. Jedná se však o zcela odlišné přístupy. Investigativní žurnalistika využívá specifických metod, zejména inovativních, k vytváření diferencovaných, vícerozměrných zpráv veřejného významu. Kdežto žurnalistika v roli hlídacího psa upozorňuje na nespravedlnosti a nepravosti v širších politických sférách, které

---

⁸ Stejným způsobem člení novinářské role i Johnstone, Slawski a Bowman (1972).

⁹ V anglickém jazyce je hlídací pes demokracie označován termínem „*watchdog*“.

souvisejí s demokratickým fungováním určité společnosti nebo státu a klade si za cíl takové jednání dohánět k odpovědnosti, a vyvolávat tak náležité legislativní či soudní debaty. I přesto, že je označení „hlídacího psa“ poměrně zprofanované, odkazuje na základní hodnoty liberálních společností, jako je svoboda, nezávislost a demokratické smýšlení, proto se stává jistě důležitým. Avšak v konečných důsledcích je poměrně spekulativní, do jaké míry tuto roli média či samotní novináři skutečně naplňují (ibid.).

2.3.1.1 Profesionální sebepojetí českých novinářů

V návaznosti na tyto debaty se následně otevírá i samotné téma vlastního sebepojetí novinářů, které je ustavováno především jejich vztahem k vlastnímu povolání, představami o své profesní roli, o poslání, ale také vědomím své vlastní odpovědnosti vůči společnosti, médiím jako celku, vlastníkům mediálních domů či ostatním novinářům (Jiráček & Volek, 2006). Jednotliví novináři totiž své poslání či službu vnímají různými způsoby a odlišně vnímají i to, co je jádrem nebo smyslem jejich zaměstnání (Aldridge & Evetts 2003). Toto téma se stává velmi nosným pro řadu akademických výzkumů, které ho zkoumají z perspektivy různých mediálních systémů.¹⁰ V České republice zastoupení těchto výzkumů není tolik časté, jako je tomu např. v globálním měřítku. Následující kapitola představuje tři nejvýznamnější studie k tomuto tématu z českého prostředí, a to zejména proto, že jsou největší svým rozsahem, přesahem, ale také dopadem.

První ucelenou studii českých novinářů po roce 1998 provedli již zmiňovaní Jiráček a Volek (2006) v rámci projektu *Český novinář*. Hlavní aspekt v jejich studii představuje právě transformace politického režimu po sametové revoluci a s ní nastalý prostor pro zcela novou koncepci celé profesní ideologie. Autoři mimochodem upozorňují na to, že české žurnalistické pole od vzniku samostatné Československé republiky prošlo hned pěti mocensko-politickými transformacemi, proto i její historii popisují jako „*historii neustálých pokusů o profesní emancipaci, které vždy s neodvratnou pravidelností končily na svém*

---

¹⁰ Jak podotýká Jiráček a Volek (2006), k přemýšlení o těchto aspektech žurnalistické práce a k zaměření se při výzkumu přímo na samotné novináře a jejich vlastní sebepojetí a smýšlení, dochází poprvé na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Mezi jedny z prvních odborných publikací na toto téma lze řadit např. práci Johna Pendletona (1890), ve které se zabývá zejména anglickými reportéry a parlamentními zpravodaji a podmínkami, ve kterých svou práci vykonávají, ale i určitými povinnostmi, které by např. vůči společnosti měli naplňovat. Dalšími, kteří se touto problematikou ve výzkumu zabývali byli např. Johnstone, Slawski a Bowman (1972), Weaver a Wilhoit (1996) a významná je v tomto směru potom ještě samostatná studie Weavera (1998), který se touto problematikou poprvé zabýval v globálním měřítku ve studii *Global Journalist*, na kterou poté v roce 2012 navázal spolu s Willantem ve studii *The Global Journalist in the 21st Century*.

počátku,“ (ibid., s. 21). Zcela určujícím faktorem k profesním přístupům se v této studii stává fyzický věk, neboť po transformaci do českého žurnalistického pole nastoupila podstatná část mladých začínajících novinářů, a představy o rolích se tedy napříč generacemi liší. Autoři popisují profesní socializaci českých novinářů jako poměrně komplikovanou, neboť české žurnalistice po transformaci chyběla jasná definice, což se odrazilo i ve značně rozkolísaném sebepojetí žurnalistů – novináři se podle autorů nechtěli uchýlovat k žádným pevně daným profesně-hodnotovým paradigmatům, jediné tendence naznačují mírnou inklinaci k rolím „pátračským“ a „advokátním“. Zajímavé je, že autoři identifikují i poměrně silnou tendenci v přístupu k žurnalistice z čistě kariérních důvodů, definují tedy „kariéristický“ model novináře. Podle autorů takoví žurnalisté rezignují na vyšší společenská poslání žurnalistiky, přistupují k oboru individualisticky a zaměřují se zejména na svůj vlastní kariérní postup.

Další z významných výzkumů v českém prostředí představuje studie autorů Lába a Němcové Tejkalové (2016), který vzniknul v rámci mezinárodního projektu *Worlds of Journalism Study 2* (2012–2016). Autoři v něm představují populaci českých novinářů na vzorku 291 dotazovaných žurnalistů, kteří se z pohledu přístupu k novinářským rolím a profesnímu sebepojetí téměř ve 100 % shodují na tom, že je pro ně nejdůležitější reportovat o věcech „tak, jak jsou“, dále pak vysokou důležitost přikládají roli „nezaujatých pozorovatelů“. „Obecně lze říci, že čeští novináři zprostředkovávají normativní pohled na média jako na místo, kde jsou prezentovány nezkrácené události a kde lze vyměňovat informace potřebné pro politická rozhodnutí i pro řízení každodenního života,“ (ibid., s. 2). Zajímavou perspektivu zde představuje i přístup k profesní etice, kterou sice novináři zahrnutí do tohoto výzkumu považují za zcela zásadní, avšak tvrdí, že v určitých mimořádných případech závisí etické jednání na konkrétní situaci, a je tedy přijatelné některé morální normy upozadit a využít i některých kontroverzních metod získávání informací apod.¹¹ Autoři tyto tendence vysvětlují zejména vlivy vlastnických změn po roce 2008, a také poměrně slabou pozicí profesních sdružení a organizací, jakou představuje např. Syndikát novinářů České republiky.

Poslední zmíněnou studii představuje poměrně široký výzkum *Čeští novináři v komparativní perspektivě* autorů Volka a Urbánikové (2017). Své bádání provádějí v rámci

---

¹¹ Těmito metodami je myšleno zejména používání skrytých mikrofonů a kamer, zamlčování své vlastní profesní příslušnosti, předstírání jiné identity, neoprávněné používání důvěrných dokumentů, placení za určité informace, manipulace s obsahy fotografických obrazů, neověřování informací či falšování citací zdrojů (Láb & Němcová Tejkalová, 2016).

několika generací novinářů, přičemž zkoumají hlavně proměny novinářské profese v rámci trvající globální krize žurnalistického pole. Zejména Volek zde navazuje na své předchozí studie (Jiráček a Volek, 2006) a spolu s Urbánikovou se zaměřují na tzv. post-transformační etapu, ve které se snaží určit socio-profesní specifika současných novinářů, jejich identitu a míru vnímání vlastní profesní autonomie. Zabývají se i adaptací na nové socio-technické podmínky, ale i na současné mocensko-politické uspořádání. Především pro tuto diplomovou práci je nosné, že se zde autoři zabývají i nastupující generací novinářů – tedy studenty žurnalistiky, a to jak těmi českými, tak i polskými a švédskými, a předkládají poměrně rozsáhlý komparativní kvantitativně-kvalitativní výzkum. Tento výzkum je jako celek součástí dlouhodobého projektu *Český novinář*, tudíž výsledky přinášejí porovnání i z časové perspektivy, tedy roků 2003 a 2015. Z pohledu profesně rolových atributů je zajímavé, že autoři identifikují největší inklinaci zahrnutých novinářů k roli „zprostředkovatele informací druhým“. Přičemž v roce 2003 se k této roli hlásilo 83 % dotazovaných, v roce 2015 tuto roli vnímalo jako významnou pouze 66 %. Další role, na které novináři v tomto výzkumu kladou důraz, je i „možnost odhalovat a zveřejňovat problémy“, „možnost pomáhat lidem“ nebo „prosazovat určité hodnoty a ideje“. I u těchto rolí je zaznamenán oproti výsledkům z roku 2003 pokles. Autoři tyto tendence vysvětlují následovně: „s postupující profesionalizací si novináři dávají větší pozor na to, aby se vyhnuli obvinění, že svou činností prosazují nějaké hodnoty či pomáhají nějaké speciální skupině,“ (ibid., s. 167).

2.4 Krize žurnalistiky

Žurnalistika se musí po celou dobu své existence vyrovnávat s řadou vlivů, externí i interní povahy, které ji formují, usměrňují, přetvářejí či ji úplně mění. Děje se tak vždy v určitých etapách, např. s příchodem nových médií,¹² společenských, mocenských, politických nebo ekonomických změn. V jedné z těchto etap se žurnalistika pravděpodobně právě nachází. Žurnalistika v současnosti prochází krizí (McChesney, 2009; Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012; Volek & Urbániková, 2017; Vos, 2018). Jiní autoři zase hovoří o revoluci (Pöttker, 2018; Ward, 2019), stavu toku nebo stavu zmatku (Jirků, 2020).

Pro lepší pochopení a uchopení aktuálních procesů, kterými žurnalistika jako celek prochází, je třeba uvést širší kontext změn, jež v současnosti probíhají v široké společnosti. Neboť tyto procesy od sebe nelze oddělovat. K tomu si lze propůjčit např. myšlenky sociologa Zygmunta Baumana (2008), který hovoří o tom, že se modernita a její „pevné“ části proměňují na „tekuté“ a sociální formy „...nemohou (a ani se to od nich neočekává) udržet stejný tvar po delší časové období, protože se rozpadají a rozpouštějí rychleji, než stačí být ustaveny, natož aby se stihly ustálit,“ (s. 9). Významným rysem této doby jsou přetřhané tradiční vazby mezi mocenskou sférou a politikou. Moc se rozprostírá do globálního nekontrolovatelného prostoru, který již politika není schopná postihnout, proto se omezuje pouze na lokální, národní prostředí. Proměny se ale týkají i přímo sociální sféry světa, která ztrácí své záruky ve státě, musí se potýkat s přetřhanými vazbami mezi jednotlivci, je tedy individualizovaná, a to zejména ve smyslu vlastní odpovědnosti jedince. Možnost svobodného rozhodování se tedy stává i jeho údělem (ibid.).

Ruku v ruce se širokospektrální proměnou současné společnosti dochází i k proměnám v poli žurnalistiky. Její aktuální vývoj naznačuje, že se stává ambivalentnější, tekutější, neustálenou, časově neohrazenou (Moravec, 2016; Hanitzsch, 2018; Jirků, 2020) a rovněž globálně klesá i její prestiž (Fox, 2013). Krize žurnalistického pole tak souvisí s řadou širších mocenských struktur a vztahů, které mají vliv nejen na profesní chování jedinců, ale také na jejich symbolické produkty, na mediální organizace, jednotlivé mediatypy, ale i další druhy organizací, které jsou s touto problematikou vnitřně mocensky nebo společensky spjaté. Pro žurnalistické pole je v současnosti zcela zásadní co nejefektivnější kumulace kapitálu, a to nejen ekonomického, ale i kulturního. Proto lze

---

¹² Termín „nová média“ je na tomto místě užíván ve svém doslovném významu – tedy nově vynalezeného či objeveného média.

žurnalistické pole přirovnat k jakési mocenské aréně, ve které se největšímu vlivu dostává právě těm hráčům – médiím nebo mediálním organizacím – kteří jsou schopní touto kumulací následně ovlivňovat i vnější podmínky fungování žurnalistického pole, tedy mediální zákonodárství, a to dle takových podmínek, které jsou pro ně samotné nejvýhodnější a nejpřijatelnější (Volek & Urbániková, 2017).¹³ Podle Volka a Urbánikové (2017) je tato skutečnost, kterou se žurnalistické pole stává ovládané a kontrolované mocenskými a vlastnickými zájmy, jedním z počátků existenční, ale možná i existenciální krize žurnalistiky jako celé profese.

Výše nastíněné změny v žurnalistickém poli se pak přenášejí i do ostatních, nižších, sfér žurnalistiky jako oboru. Moravec (2016) upozorňuje, že „... v mediální krajině můžeme pozorovat roztávání mnoha důležitých forem – od jednotlivých jasně vymezených funkcí, jež mohou média plnit ve společnosti (vzdělávací, informační, zábavní apod.), přes celou škálu žánrů určujících identitu jednotlivých typů tradičních médií až po splývání rolí tvůrců a příjemců mediálních obsahů,“ (Moravec, 2016, s. 19). Právě toto splývání se stává pro žurnalistiku alarmující. Aby totiž mohla v současných liberálních demokraciích náležitě plnit své funkce, musí být pro jejich občany jasně rozlišitelná a identifikovatelná, např. od (ač v některých případech veřejně dostupné) komunikace pro soukromé účely nebo svobodného vyjadřování myšlenek (Fox, 2013).

V tomto smyslu je tedy důležitá i určitá historická proměna terminologie, např. ve vnímání toho, kdo může být označován jako novinář. Původně šlo o osobu, která systematicky zaznamenávala události v určitém časovém období. V současnosti však termín zahrnuje daleko širší spektrum činností, které jsou vnímány jako součást novinářské profese – od vydavatelů, přes fotografy, kameramany, moderátory, reportéry a redaktory na volné noze, ale i poskytovatele takovýchto obsahů na internetu nebo dokonce i blogery. Dnes v těchto souvislostech již nejde o tradiční pojetí čistě řemeslného rozměru žurnalistiky, ale

---

¹³ Autoři odkazují na konkrétní jednání některých mediálních společností, zejména pak *TV Nova*, které v devadesátých výrazně ovlivňovaly tuzemskou mediální legislativu. Více viz Volek a Urbániková (2017, s. 29). Ze současnějšího českého kontextu tato problematika stoupá zejména v kontextu vlastnických změn v žurnalistickém poli, do nějž po roce 2008 vstoupila v roli vlastníků řada vlivných tuzemských podnikatelů, jako např. Zdeněk Bakala (vlastník vydavatelství *Economia*, *Centrum Holdings*) nebo Andrej Babiš (vlastník vydavatelství *Mafra*, podnikatel a majitel holdingu *Agrofert*, který dokonce vstoupil na politickou scénu s jeho hnutím *ANO 2011*, což dále ještě více zproblematizovaly volby do poslanecké sněmovny v roce 2013, ve kterých Babiš uspěl, a stal se tak poslancem Parlamentu České republiky, následně pak zastával i funkce vládní na postu ministra financí a předsedy vlády). V tomto směru tedy dochází k propojování mediální sféry s ekonomickou a politickou, které na ni následně mohou uplatňovat své vlivy (Hájek et al., 2015). Více viz **2.5.2 Současné výzvy pro žurnalistickou etiku s důrazem na české mediální prostředí.**

toto označení má tendenci odkazovat spíše na vyvíjející se dovednosti, rutiny a konvence spojované s vytvářením jakýchkoliv zpráv (Zelizer, 2005).

Dalšími charakteristikami této krize může být řada dalších faktorů nebo tendencí. Od těch více abstraktních, až po konkrétní dopady, které přímo ovlivňují každodenní rutiny novinářů při výkonu jejich profese. McChesney (2009) uvádí některé příklady, které se podle něj stávají konkrétními projevy krize žurnalistiky. Popisuje je jako „...*existenci korupce u novinářů, úbytek investigativního zpravodajství, degeneraci politického zpravodajství a mezinárodní žurnalistiky, absurdní závody v referování o kampaních, zhroucení místní žurnalistiky i narůstající důležitost celebrit a skandálů,*“ (ibid., s. 67).

Donsbach (2010) identifikuje čtyři hlavní problémy, kterým žurnalistika jako profese čelí: „*Žurnalistika čelí několika výzvám, jejichž závažnost lze srovnat pouze s dopadem autoritářství na svobodný tisk. Problém však spočívá v tom, že se to vše děje ve svobodných společnostech a že neexistuje jediná moc, kterou by bylo možné vinit z vývoje, který může být pro společnost škodlivý, přinejmenším pro kvalitu jejího veřejného diskurzu,*“ (ibid., s. 42). V první řadě je to pokles počtu diváků zpravodajství, a to hlavně mladších věkových skupin, které postupně ztrácejí subjektivní zájem o „občanskou povinnost“ informovanosti o významných společenských událostech. Přičemž největší poklesy podle něj zaznamenávají nejen tradiční média, ale snížení konzumace zpravodajských obsahů u mladého publika se týká i online médií. Druhou výzvu představují rostoucí tržní tlaky, které mají následný vliv na podobu zpravodajství, jež se stává ve značné míře komercializovaným. Určujícím faktorem je tedy zisk, a tak je stále častější, že se do zpravodajství dostávají i produkty reklamy a public relations a hranice mezi nimi se postupně stírají. S tím souvisí i pokles kvality zpravodajských obsahů a ztráta jejich objektivity.¹⁴ Za třetí je to pak celkový problém upadající pověsti novinářské profese, která postupně v globálním měřítku ztrácí podporu veřejnosti, a tedy klesá celková důvěra v tisk jako instituci.¹⁵ Posledním, čtvrtým, problémem je pak podle Donsbacha (2010) ztráta profesní

---

¹⁴ S poklesem úrovně žurnalistiky mimo vlivu reklamy a public relations souvisí také proměny požadavků publik na tyto obsahy, jak upozorňuje i Hanusch (2020), podle kterého dochází i ke stírání rozdílů mezi tzv. „*hard news*“ a „*soft news*“. Novinářské obsahy vykazují mnohem větší míru individualizace, viditelných změn společenských hodnot a medializaci obsahů, které se mnohem častěji tematicky soustředí spíše na každodenní život jejich konzumentů (tedy publik žurnalistických obsahů). To může být způsobené i vlivem zvyšujícího se ekonomického blahobytu a sociálního bezpečí, zejména v zemích globálního Severu.

¹⁵ Vzrůstající nedůvěrou v českém žurnalistickém poli se zabývají i Volek a Urbániková (2017), podle kterých je v tuzemsku pokles nedůvěry v média výraznější než v jiných evropských zemích. Na základě výzkumu sociodemografie publika identifikují, že poklesy důvěry v současnosti nastávají zejména u mladších konzumentů (a to až na 49 %), kteří disponují nejnižším formálním vzděláním, jsou nezaměstnaní či doposud

identity novinářů, která vyplývá především z vlivu technologií, zejména pak těch, které umožňují komunikaci. Veřejná komunikace se totiž již nestává pouze doménou tradičních médií, ale roste i počet „netradičních šířitelů zpráv“, tedy např. různých agregátorů zpráv, blogerů, poskytovatelů služeb a webů sociálních sítí. Ty zapříčiňují odliv mladého publika od konzumace zpravodajských obsahů tradičních médií, neboť to, co samo považuje za důležité zprávy, často nalezne právě např. na některých sociálních sítích, na chatovacích platformách atd. (ibid.).

2.4.1 Proměny žurnalistického pole související s technologickým vývojem

V debatách o krizi žurnalistického pole a žurnalistiky mimo výše zmíněných mocenských, společenských a ekonomických proměn hrají také důležitou roli samotné technologie – jak naznačuje Donsbach (2010) – které v posledních dvou dekadách zažívají doposud největší rozmach. Technologie ovlivňovaly žurnalistiku vždycky. Avšak současné výzvy se zdají být poněkud větších rozměrů, a to nejen v tom, co jejich uživatelům nové technologie umožňují, ale hlavně v tom, že jsou pro každodenní užívání dostupné (zejména ve smyslu globálního Severu) drtivě většině společnosti. Uvažování o současném společenském významu médií a žurnalistiky se tedy nutně musí vypořádat s tím, jakou roli hrají v každodenním životě jednotlivců v dnešním globalizovaném světě, který je napříč propojen digitálními technologiemi. „*Žijeme uvnitř médií. Kdo jsme, co děláme a co to pro nás znamená neexistuje vně médií. Jsou pro nás tím, čím je voda pro ryby,*“ (Deuze, 2015, s. 7). Následující kapitola se proto zaměřuje na specifitější faktory krize žurnalistického pole, které představuje především vliv technologií a síťových digitálních médií na obor žurnalistiky. Tato problematika představuje poměrně široké téma, proto se kapitola věnuje jen některým vybraným fenoménům, které souvisí zejména s jádrem výzkumu této diplomové práce.

V médiích – v tom nejobecnějším smyslu – či jejich prostřednictvím, se odehrává většina každodenního života drtivé části současné společnosti. Média prostupují vším. Lidé jsou s nimi konfrontováni doma, v práci, když nakupují nebo třeba i když si chtějí odpočinout při různých volnočasových aktivitách (Deuze, 2015). S takovými vlivy, které s sebou přinášejí zejména celkové přesycení všemožnými sděleními, ale i s plíživou všudypřítomností všelijakých zařízení a technologií, se musí lidé neustále vypořádávat.

---

studující. Podle autorů lze nacházet souvislosti s nedůvěrou v média zejména u sociálně slabších jedinců a pravděpodobně také souvisí s nedůvěrou v instituce jako takové.

A jinak tomu není ani v případě žurnalistiky samotné, která s těmito tendencemi nabývá nových podob, na které musí reagovat, rovněž se s nimi vyrovnávat a akomodovat se na ně. Tyto procesy pak vyvolávají otázky o nové koncepci základních žurnalistických principů, hodnot a funkcí.

K nutnosti přehodnocení dosavadního vnímání žurnalistiky a nároků na ni přispívá především právě vliv síťových digitálních médií,¹⁶ která se stávají jedním z nejzásadnějších faktorů současné paradigmatické proměny liberálně-demokratických mediálních systémů v éře třetí – digitální – mediamorfózy (Moravec, 2016). Jejich vlivem dochází k široké proměně základních cílů žurnalistiky, ale také konsensu o nich. Síťová digitální média s sebou přinášejí řadu změn, které mají přímý dopad na podobu výkonu žurnalistické profese. Jak podotýká Jirků (2020), digitální technologie se v současné době stávají akcelerátorem proměn mediální logiky a značně problematizují její doposud tradiční uspořádání, ve kterém publikum (tedy čtenáři, diváci, posluchači) sehrávalo zejména pasivní roli příjemců mediálních sdělení. Avšak právě vlivem technologií, zejména těch síťově-digitálních, se z pasivního publika mohou stávat i spoluvůrci, kteří si mohou osvojovat některé žurnalistické role a vytvářet např. online zprávy. V tomto smyslu tedy žurnalistika ztrácí své výsadní postavení a jistý monopol (o kterém hovoří Bourdieu, 1998) na produkci a šíření zpráv. Digitální technologie a mediální platformy, které na nich fungují, totiž veřejný prostor značně demokratizují a tvůrcem jakýchkoliv obsahů (tedy i zpráv) se může stát v podstatě každý.

To ovlivňuje i konkrétní práci novinářů v newsroomech, která, jak tvrdí Bakker (2014) bude muset projít určitým přehodnocením. Upozorňuje, že současná doba po novinářích vyžaduje, aby se stávali jakýmisi „komunitními manažery“ nebo „kurátory“, a to právě v souvislosti s řadou neprofesionálních obsahů, které žurnalistiku konfrontují. Ať už to jsou výstupy podobné žurnalistice, které vytvářejí blogeři, občanskí žurnalisté nebo běžní uživatelé, novináři by se měli stát jejich jakýmisi moderátory a měli by jejich vznik i formu usměrňovat, zároveň v nich umět hledat a vybírat to, co se z jejich perspektivy zdá pro tradiční žurnalistiku jako nosné téma (ibid.).

Jako jedny z hlavních charakteristik obsahů, které vznikají v rámci síťových digitálních médií, lze jmenovat např. jejich konvergenci, multimedialitu, hybriditu nebo

---

¹⁶ V literatuře se objevují zaměnitelná označení jako „nová média“, „digitální média“ či „síťová média“. Autorka v této práci volí rovněž v literatuře užívané označení „síťová digitální média“ (stejně, jako jej užívá např. Moravec, 2016), protože se domnívá, že je svou povahou nejpřesnější.

transmedialitu. Každá z těchto charakteristik představuje odlišný způsob proměny podoby nebo šíření mediálních obsahů, avšak tyto fenomény jsou pro současnou dobu příznačné (Jirků, 2020). Reagovat na ně musí tedy i samotní novináři, kteří jsou tak nuceni přehodnocovat své dosavadní výstupy a jejich formáty tak, aby uspokojili potřeby současného publika.

Síťová digitální média proměňují i některé z novinářských rutin. Zejména se pak stávají významným zdrojem pro práci žurnalistů, kteří mohou čerpat z dostupných dat, jež na internetu v čím dál větší míře zveřejňují vládní a výzkumné instituce, nevládní organizace nebo soukromé podniky. Mohou to ale být i sociální média, jejichž obsah se stává ve stále větší míře zdrojem pro výstupy tradiční žurnalistiky (Bakker, 2014; Hladík & Štětka, 2017). Avšak také to mohou být formy tzv. participativní žurnalistiky, která umožňuje novinářům do zpravodajských obsahů tradiční žurnalistiky zakomponovat obsahy tvořené jednotlivci, např. z řad publika. Děje se tak však pouze v rámci dozoru profesionálních novinářů. Jedním ze současných vývojových trendů, který novinářské rutiny zásadním vývojem proměňuje, je i role žurnalistiky umělé inteligence,¹⁷ která je technologicky schopná reprezentovat určité znalosti, analyzovat rozsáhlé soubory dat a vyvozovat z nich závěry. Dokáže také generovat přirozený jazyk, proto v současnosti nachází své místo v řadě zpravodajských redakcí, kterým je nápomocná především v rutinních zpravodajských úkonech a dalších činnostech. V tomto směru však vyvstávají rozsáhlé debaty o jejím vymezení a ukotvení, a to i z pohledu žurnalistické etiky, neboť žurnalistika umělé inteligence začala operovat v prostředí online žurnalistiky, která sama řádné ukotvení postrádá, a je tedy třeba tyto nové pozice vymezit a definovat (Moravec, 2021).

Jsou to ale také další změny, které žurnalistickou profesi v současnosti konfrontují. Těmi se stává např. i samotné obsazení zpravodajských newsroomů a redakcí. V souvislosti s vlivem síťové digitální komunikace na novinářskou práci se hovoří zejména o možnostech zefektivňování novinářské práce, kterou je nyní možné vykonávat téměř odkudkoliv (tradiční pojetí reportéra v současnosti pomíjí, neboť novináři často ani nejsou těmi, kdo by byli na místě určité události jako první). S tím se však pojí nové nároky na určité nutné dovednosti, které akcelerují právě digitální technologie. Bakker (2014) uvádí, že zejména

---

¹⁷ Terminologické ukotvení se v tomto směru opět liší. Označení umělá inteligence pochází z anglického „*artificial intelligence*“ a zahrnuje takové systémy či stroje, které svou činností dokáží používat takových postupů, které by byly u lidí označovány jako inteligence. V oblasti médií jsou užívána např. označení jako „*robotická žurnalistika*“ či „*automatizovaná žurnalistika*“. Faktická přesnost těchto pojmenování kolísá, proto autorka užívá označení „*žurnalistika umělé inteligence*“ (rovněž jako Moravec, 2021).

z nároků na vyhledávání, shromažďování a formátování dat z digitálních platform vyvstávají i nové požadavky na specifické technické dovednosti novinářů. Ty souvisí zejména s mediální konvergencí, multimedializací a hybridizací mediálních obsahů. „*Se zavedením multimedialního publikování se od novinářů očekává, že budou publikovat na různých platformách a ovládat potřebné dovednosti. Nejde jen o psaní pro web, ale i o úpravu obrázků, videa a zvuku a publikování těchto snah na různých platformách,*“ (ibid., s. 597).¹⁸

O těchto tendencích se běžně hovoří jako o multiskillingu. Ten má hned několik rovin. Zaprvé je to rovina institucionální, zahrnující perspektivu mediálních společností, tedy zaměstnavatelů. Těm tyto praktiky umožňují především zvyšovat efektivitu uvnitř redakcí, a tedy i produktivitu jednotlivých zaměstnanců-novinářů, což mediálním společnostem zároveň umožňuje snižovat počty jejich pracovních pozic, které jsou pro chod určitého média nutné. Z druhé perspektivy jsou to potom nároky na samotné novináře, kteří musí ovládat čím dál větší spektrum specializovaných činností a být ve výkonu svého zaměstnání co nejvíce soběstační. Tlaky na neustále se zvyšující nároky kvalifikace či rekvalifikace novinářů jsou pak novináři samotnými vnímány různě – někteří mohou mít z těchto tendencí obavy, jiní zase pocítují pocit větší svobody, prostor pro větší kreativitu a větší pravomoci (Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012; Nygren, 2014).¹⁹ Z pohledu pracovních pozic v redakcích pak síťová digitální média zapříčiňují i další tendence. Dochází např. k otevírání nových pracovních pozic v novinářských newsroomech, neboť především sociální média jsou dnes vnímána jako jedna z nejdůležitějších komunikačních

---

¹⁸ Mimo to stojí ještě odvětví datové žurnalistiky, přesněji nazývaného anglickým termínem *Computer-Assisted Reporting*, které zahrnuje nejen specializované dovednosti práce s rozsáhlými korpusy dat, ale také dovednosti programátorské (Bakker, 2014).

¹⁹ Žurnalistika se v obecnějších rovinách často stává poměrně náročným zaměstnáním, a to zejména z hlediska psychické náročnosti a stresu, se kterými se novináři během výkonu povolání musí vypořádat. Studie zabývající se psychickým zdravím novinářů (Monteiro et al., 2016; Feinstein et al., 2018) se povětšinou zaměřují na rozvoj psychiatrických onemocnění jako jsou např. posttraumatická stresová porucha či těžké deprese, které se v současné době v čím dál větší míře objevují v souvislosti s nutností referovat o tragických událostech, válkách, politických nepokojích, přírodních i člověkem způsobených katastrofách, migračních krizích apod. Novináři jsou během své práce často svědky smrti a utrpení (a to buď přímo, nebo zprostředkovaně) a tyto prožitky se často odrážejí i do jejich psychického zdraví (Feinstein et al., 2018). Avšak na to nemusí mít vliv pouze zmíněné krizové a tragické situace, se kterými se žurnalisté setkávají. Vliv na psychické zdraví a pohodu mohou mít i každodenní pracovní rutiny, které zahrnují práci pod časovým tlakem a stresem, které s sebou přináší prostředí novinářského newsroomu. „*Novináři jsou profesionálové, kteří se denně potýkají s časovým tlakem, aby mohli vysílat a poskytovat zprávy výhradně z první ruky. Soutěží mezi sebou, aby získali publikum a profesní uznání od svých nadřízených i obecně od občanů, přičemž se musí neustále přizpůsobovat novým technologiím, které často umožňují šířit zprávy i laikům. Tyto příklady každodenních profesních nároků vystavují novináře trvalému intenzivnímu profesnímu stresu a přispívají k rychlé míře vyhoření,*“ (Monteiro et al., 2016, s. 751).

platforem redakcí (a to nejen pro prezentaci vlastních obsahů, ale i pro komunikaci s publikem, zpětnou vazbu atd.), proto jsou vytvářeny nové pozice jako editoři nebo redaktoři sociálních sítí apod. (Hermida, 2013).

Obecně změny, které souvisejí s přílivem technologií do každodennosti žurnalistiky, nemusí být jen, jak by se na první pohled mohlo zdát, negativní povahy. Naopak média mohou z technologií čerpat řadu výhod. Ať už je to výše zmíněná efektivita práce v redakčních newsroomech, větší prostor pro kreativitu nebo čistě jen pohodlí samotných novinářů. Mohou to však být i další benefity, jako např. prostor pro nové možnosti zpětné vazby a komunikace s publiky, další rozvíjení obchodních modelů a mnoho dalšího. A to nejen pro ta média, která fungují čistě jen v digitálním prostoru, ale i pro média tradiční, která v čím dál větší míře transformují své obsahy i na online platformy, což značně usnadňuje přístup jejich obsahů k publiku, které je v této formě v čím dál větší míře upřednostňuje (Bakker, 2014).

Jak je naznačeno výše, síťová digitální média a technologie nastolují naprosto nové podmínky, na které se žurnalistika musí adaptovat, a na základě toho dokonce radikálně přehodnotit některé své role a nastolit nové vlastní definice, aby jako ucelený obor mohla přežít. Tato problematika vyvolává mimo výše nastíněného i široké spektrum dalších, mnohdy i hlubších otázek. Avšak ty se nestávají přímým tématem této práce, proto si je zde autorka dovoluje opomenout.

2.5 Etické aspekty médií a žurnalistiky

Aby mohla média a žurnalistika ve společnosti náležitě vykonávat své funkce, role a cíle, a to zejména na vysoké profesionální úrovni, musí se pohybovat v určitých normativních rámcích, které zaručují jejich kvality. Tyto rámce média a žurnalistiku regulují, zároveň také vymezují jejich pole působnosti, v jistém smyslu je i omezují, ale hlavně představují systematizovaný přehled hodnotových záruk, na něž se celý obor, ale i jednotlivci mohou odkazovat, a opravňovat tak nejen svou činnost, ale rovněž pozici, kterou ve svobodných liberálních demokraciích zastávají (nebo by zastávat měly). Zejména proto, že média prostupují každodenními činnostmi a jednáním jednotlivých členů společnosti, ale i z důvodů veškerých ideálů a nároků na jejich vlastní činnost a funkce, které byly popsány v předchozích kapitolách, je nutná existence určitých nároků a požadavků, jež v rámci výkonu žurnalistiky vycházejí zejména z nastavení a následného dodržování určitých etických norem a zásad. Jedná se tedy o specifické normativní požadavky, které podobu celého oboru, a to i v rovině individuální, regulují a usměrňují. Bez dodržování etických pravidel není žurnalistika spolehlivá a nelze jí věřit, protože vše, co se žurnalistiky týká, nutně zahrnuje řadu etických aspektů a otázek (Patching & Hirst, 2022). Ty nejdůležitější proto představuje a osvětluje následující kapitola.

Regulace v tom nejširším smyslu slova představuje komplexní systém příkazů, zákazů a dovolení, přičemž zahrnuje zejména normy a pravidla sociálního jednání jako právo a mravní normy, tedy nejen prostředky externích pravidel vynucovaných mocí, ale i pravidel interních, která jsou prosazována a dodržována na dobrovolné bázi. Proto „*[p]rávo a morálka sehrávají zásadní roli též v regulaci médií, kterou můžeme považovat za soubor ideologicky, politicky, ekonomicky nebo eticky motivovaných postupů a prostředků, s jejichž pomocí je ovlivňováno a omezováno působení médií ve společnosti,*“ (Moravec, 2021, s. 141).

V případě žurnalistiky tedy hovoříme o regulaci ve dvou dimenzích. Zaprvé o externí regulaci, již představují zákony vyvstávající z tradice státních, národních či nadnárodních institucí,²⁰ které zahrnují i řadu donucovacích mechanismů a sankcí v případě jejich nedodržování. V druhé řadě je to pak interní regulace (nazývaná taktéž jako „*samoregulace*“ nebo „*autoregulace*“), která operuje především ve sférách domluvených

---

²⁰ Jedná se tedy o platné národní či mezinárodní zákony. V případě České republiky jde zejména o národní legislativu, ale i o právní rámce vyvstávající z legislativy Evropské Unie.

pravidel chování. Ta se vyznačují jak společnou dohodou, tak i např. určitým soupisem v podobě kodexů či jiných institucí, jež toto chování opravňují. Moravec (ibid.) ještě zahrnuje regulaci, která je svou povahou hybridní a obsahuje tedy prvky externí i interní regulace médií. Jako příklad přitom uvádí přijímání etických kodexů v dobách schvalování určitých právních norem.

Na základě těchto regulací je ustavován celý soubor žurnalistické, respektive mediální etiky, jakožto širšího a zastřešujícího pojmu. Etika médií je aplikovanou etikou, která se snaží o kritickou reflexi morálky a celkové etiky v oblasti médií a žurnalistiky, přičemž tak činí na všech jejích úrovních²¹ (Remišová, 2010). Jejím cílem je zejména sloužit k usměrňování individuálních, profesionálních, morálních, ale i tržních hledisek, která se při výkonu žurnalistiky mohou v některých případech střetávat (Jacquette, 2010). Jedná se tedy zároveň i o studium a následné uplatňování těchto norem v širokém spektru společenské praxe, ale i v technických a organizačních formách žurnalistiky, přičemž hlavními motivacemi se stává především odpovědné využívání svobody publikování v souladu s cíli žurnalistiky jakožto veřejné služby (Ward, 2019).

Aplikovaná žurnalistická etika je interdisciplinárním oborem, který ve svých teoretických i praktických sférách vychází z hodnot, jež se odvíjejí od veřejného zájmu. V případě jednotlivců je etika neustálým procesem jejího studia. Prostupuje tedy celoživotním vzděláváním a neustálým pokládáním si kritických otázek. V případě chování a jednání samotných novinářů je soubor etických norem a zásad zcela stěžejní, protože žurnalisté se svou činností stávají významnými činiteli v utváření politicko-mocenského diskurzu, veřejné agendy a veřejného mínění. Důležitá je proto právě vazba mezi novináři a veřejností: „*Od novinářů očekáváme, že se stanou našima očima a ušima, pokud jde o důležité události. Využíváme novinářské zkušenosti při shromažďování a interpretaci faktů, které jsou důležité pro naše vlastní rozhodování. Informace předkládané novináři jsou pro náš život zpravidla natolik důležité, že od novinářů očekáváme, že budou podle svých nejlepších schopností psát a říkat pravdu,*“ (Jacquette, 2010, s. 213).

Dodržováním určitých daných norem novináři upevňují svou pozici v rámci utváření profesní integrity, čímž zároveň žurnalistiku jako profesi společensky opravňují a upevňují

---

²¹ Podle Remišové (2010) je to tedy *mikroúroveň* (zahrnující všechny jednotlivce, kteří se v žurnalistickém poli nacházejí), na *mezoúrovni* (mediální podniky a organizace ve smyslu redakcí, rozhlasových nebo televizních stanic apod.), *makroúrovni* (mediální organizace působící na celostátní úrovni – zejména zákonodárné a výkonné složky státu, společnost) a na úrovni *globální* (ta zahrnuje nadnárodní organizace jako např. OSN, Radu Evropy).

její zásadní postavení v rámci sociálního prostředí. Zároveň se tak hlásí k určitým závazkům, k jejich dodržování a odpovědnosti vůči nim (Ward, 2019). Moravec (2021) v těchto souvislostech upozorňuje, že propracovaný soubor profesní etiky se stává jedním z hlavních atributů při označování určité činnosti jako profese a jeho dodržování přispívá k procesu profesionalizace.

Zejména v souvislosti s profesionalizací novinářů se proto hovoří o specifických kvalitách a vlastnostech, které jsou pro žurnalistiku (či spíše žurnalisty) naprosto stěžejní. Remišová (2010) jmenuje základní etické vlastnosti, které by si měl každý novinář osvojit či by mu měly být již vlastní, aby svou profesí vykonával poctivě, kvalitně a profesionálně. V první řadě je to čestnost, jakožto primární předpoklad pro to, aby novinář mohl plnit své poslání, které zahrnuje shromažďování a šíření pravdivých informací. Dále pak odvážnost, kterou Remišová (2010) odůvodňuje především tím, že žurnalistika může být mnohdy nebezpečným povoláním,²² které novináře může přivádět do krizových či rizikových situací jako jsou války, přírodní katastrofy, nehody, ale i odhalování korupčních kauz apod. Důležitou vlastností je i empatie, tedy to, že se novinář dokáže vcítit do vnímání a pocitů druhého a na základě toho s ním jedná. S tím také souvisí to, že „[e]mpatický novinář nezneužije neštěstí druhého kvůli svým profesním zájmům,“ (ibid., s. 167). Dále je to také zodpovědnost, a to zejména ve vztahu k důsledkům vlastního chování a jednání. A konečně také Remišová (2010) uvádí povinnost etické sebereflexe, tedy neustálé zdokonalování vlastního etického uvažování a kritické přezkoumávání svých dosavadních činů.

Mimo těchto předpokladů je pak žurnalistická etika založená na neustálém kladení si otázek, které jedinci mohou pomoci při rozhodování či orientaci v eticky vypjatějších situacích. Příklady některých kritických dotazů, které sám sobě může novinář pokládat, mohou být následující: *Je určité jednání v rozporu s našimi vnitřními postoji a hodnotami? Jaké způsoby jednání máme k dispozici a co mohou zapříčinit? Uškodí námi zvolený postup někomu jinému? Převažuje obecný veřejný zájem nad škodami, které potenciálně mohou poškodit jedince? Je naše jednání nezávislé?* apod. (Patching & Hirst, 2022).

---

²² To mimo jiné dokládají i analýzy organizace *Reporters without Borders*, kteří pravidelně zveřejňují výzkumné zprávy *World Press Freedom Index*, ve kterých např. uvádějí i statistiky o počtu zabitých nebo vězněných novinářů (World Press Freedom Index, 2022).

2.5.1 Vybrané formy samoregulace žurnalistiky

Na tomto místě práce nastiňuje vybrané formy samoregulace žurnalistiky, které napomáhají k upevnování etických hodnot a vzorců chování jednotlivých médií a novinářů. Zároveň instituce samoregulace fungují jako jakýsi kontrolní orgán, a tak přispívají k silnějšímu upevnění v jejím celospolečenském vnímání. Proto je důležité, aby řádně fungovaly, a poskytovaly tak žurnalistice jako oboru v celém jeho rozsahu dostatečnou oporu. „*Hledání rovnováhy mezi svobodou slova a odpovědností*“, charakterizuje Moravec (2021, s. 297) formy žurnalistické samoregulace.

Remišová (2010) a Moravec (2021) shodně uvádějí čtyři nejvýznamnější a nejefektivnější formy žurnalistické samoregulace, které jsou mezinárodně využívány. Jsou jimi profesní nebo etické kodexy, tiskové rady, redakční a tiskoví ombudsmeni a v neposlední řadě i systém průběžného profesního vzdělávání. Přičemž je zásadní, aby tyto formy samoregulace nabývaly i určitých institucionalizovaných podob, které disponují kontrolními mechanismy, souborem sankcí a nástroji na jejich vymáhání. Jedině tak může být ukotvení etických zásad do výkonu žurnalistické praxe efektivní (Moravec, 2021).

Profesní či etické kodexy představují základní soubor norem, pravidel a principů, které by měly být závazné pro každého, kdo danou profesi (v tomto případě žurnalistiku) vykonává. Jejich účinnost se zvyšuje zejména tehdy, když je s nimi dobře obeznámená veřejnost. Moravec (ibid.) však dodává, že většina kodexů představuje poměrně minimalistický soubor požadavků na odpovědné jednání žurnalistů, a zároveň mohou být tyto požadavky v praxi nevykonatelné, což může snižovat jejich účinnost. I přesto ale mohou kodexy fungovat jako platforma pro sdílení hodnot v daném mediálním prostředí. Zároveň je třeba upozornit, že ani etické kodexy nemusí vždy představovat jednoznačné východisko nebo řešení. Novináři se totiž při své práci nachází vždy v určité specifické situaci, a tak musí vždy jednat na základě kontextu či okolních podmínek. Etické kodexy jim mohou být v uvažování a v rozhodování o situaci oporou a jakýmsi vodítkem, ale zpravidla nepřinášejí a ani nemohou vždy přinést jednoznačnou odpověď na jejich konkrétní situaci (Patching & Hirst, 2022). Proto, jak již bylo výše naznačeno, je i přes existenci kodexů nutné k žurnalistické etice přistupovat jako k dlouhodobému, možná dokonce i celoživotnímu procesu přezkoumávání a kladení kritických otázek, které následné rozhodovací procesy v eticky vypjatých situacích mohou usnadnit.

Další formu představují tzv. tiskové rady (či mediální rady), tedy nezávislé orgány, které zajišťují výklad etických kodexů a rovněž kontrolují jejich dodržování, případně jejich

porušení sankcionují (Remišová, 2010). Také jsou to tiskoví a redakční ombudsmeni či v některých zemích tzv. *public editors*, kteří podobně jako tiskové rady dohlížejí na výklad kodexů nebo v těchto souvislostech i komunikují s publikem. Tiskoví ombudsmeni fungují především pod záštitou tiskových rad, oproti tomu redakční ombudsmeni působí přímo v konkrétních redakcích (Moravec, 2021). Poslední formu pak představuje systém průběžného profesního vzdělávání, které operuje s předpokladem, že žurnalistika, a to jak její teoretická východiska, praxe, ale zejména její etika, jsou záležitostmi celoživotního vzdělávání. Pověštinou toto vzdělávání zajišťují profesní a odborové organizace (Remišová, 2010; Moravec, 2021).

2.5.2 Výzvy pro žurnalistickou etiku s důrazem na české mediální prostředí

Stejně jako se vyvíjí celá společnost, i žurnalistika a její etické normy procházejí určitým vývojem, na který jsou nucené určitým způsobem reagovat. Tato část práce navazuje na pojednání v kapitole **2.4 Krize žurnalistiky**, jež nastiňuje hlavní problematické aspekty a trendy žurnalistického pole jako celku. Jsou zde proto rozvíjeny konkrétnější problematiky, které se společenským vývojem vyvstávají jako zásadní právě pro žurnalistickou etiku.

V návaznosti na debaty autorů o krizi, kterou si žurnalistika momentálně prochází (McChesney, 2009; Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012; Volek & Urbániková, 2017; Vos, 2018), je o to více diskutováno právě o sféře novinářské etiky. Nygren a Widholm (2018) tvrdí, že určitým etickým výzvám v současnosti čelí zejména některé tradiční žurnalistické hodnoty či postupy kvalitní profesionální žurnalistiky, jakými jsou např. přesnost zpravodajství nebo také ověřování informací. A spojují je právě s povahou současné doby a s vlivem internetu a síťových digitálních médií. Výzvu v tomto směru podle autorů představují zejména zcela nově nastolené podmínky, které radikálně mění tradičně zavedené novinářské rutiny. Na mysli přitom mají koncept uzávěrky zpravodajství, která v případě online médií v podstatě neexistuje a produkce zpráv je kontinuální a probíhá nepřetržitě 24 hodin denně. To vše jen stupňuje tlaky, které jsou vytvářeny především na rychlost publikování zpráv – což není nový fenomén, ale společně s online médii je zvýznamňován, což výrazně problematizuje zmíněnou hodnotu verifikace zpravodajských obsahů. Připočte-li se k tomu ještě fakt, že žurnalistika je dlouhodobě podfinancovaný obor (a snižují se např. i počty zaměstnanců-novinářů jednotlivých redakcí), opozice rychle publikovaných obsahů vs. ověřeného, fakticky správného zpravodajství je ještě více patrná,

neboť redakce jsou z finančních důvodů nucené kvalitní „fact-checkingovou“ žurnalistiku, která je časově i finančně poměrně zatěžující, ve stále větší míře upozadovat (ibid.).

Podle Warda (2019) na současném poli žurnalistické etiky dochází vlivem síťových digitálních médií k zásadním změnám, které její tradiční hodnoty oslabují. Tyto proměny označuje dokonce jako digitální revoluci a určuje tři základní faktory, které mají v těchto souvislostech významný vliv právě na žurnalistickou etiku. Zaprvé je to podle něj vzestup digitálních médií, který dovoluje občanům praktikovat žurnalistiku a publikovat výstupy i mimo profesionální newsroomy, ve kterých se novinářská etika koncentruje. Přičemž zajímavý je zde Wardův důraz na označení „občan“, protože tím naznačuje, že v současnosti může publikovat informace nebo své názory díky přístupné technologii úplně kdokoli, např. prostřednictvím svých sociálních sítí, blogů apod. Zadruhé je to podle něj nárůst extrémního populismu a nesnášenlivosti mezi sociálními skupinami, jež jsou podporovány právě technologiemi, které umožňují šířit různé druhy misinformací, které podle Warda „znečišťují“ veřejnou sféru. A jako poslední faktor uvádí, že veřejná sféra se v dnešní době stává globální (ibid.).

Určení etických výzev, kterým musí žurnalistika v současné době čelit, pak mimo těch, které ji jako obor ovlivňují v globálním měřítku, souvisí i se specifitějšími podmínkami, jež vyvstávají z povahy konkrétního mediálního systému. Poměrně velkým tématem, které rezonuje zejména v mediálních systémech střední a východní Evropy, tedy i v České republice, se stává problematika související s kombinovanými tlaky politických a ekonomických sil na podobu žurnalistického pole. Ty jistým způsobem formují, utvářejí nebo pozměňují novinářskou zkušenost s regionální mediální krajinou a odrážejí se i do specifitějších trendů celkové žurnalistické praxe. Promítají se také do vztahů mezi vlastníky médií a jejich zaměstnanci (tedy novináři), což může mít vliv nejen na podobu mediálních obsahů, ale i na samotné pojetí novinářské autonomie v daném systému.²³ Proto takovéto tendence vyvolávají řadu otázek o kvalitě obsahů, o etice nebo o odpovědnosti žurnalistiky vůči občanům (Štětka, 2012; Hájek et al., 2015; Kotišová & Waschková Císařová, 2021). V těchto souvislostech se nejčastěji hovoří o problematice tzv. koncentrovaného vlastnictví

---

²³ Vlastníci mediálních organizací mohou být tradičně považováni za zdroj vnitřních tlaků v mediálních domech, přičemž nejvíce jsou tyto tlaky patrné jako různá ekonomická omezení. Projevovat se ale mohou i prostřednictvím šíření určitých hodnot, které ustavují specifickou kulturu konkrétní mediální organizace. V menší, ale o to více nebezpečné míře, mohou tyto tlaky znamenat i přímé zásahy do redakčních rutin a procesů (např. redakčního rozhodování) nebo do redakčního gatekeepingu. V této celé problematice je ale třeba brát v potaz, že jak majitelé, tak i novináři jsou aktéři s vlastními pragmatickými zájmy, které mohou nabývat různých podob. Značné nebezpečí však nastává tehdy, když jeden z aktérů své zájmy prosazuje na úkor druhého (Waschková Císařová & Kotišová, 2022).

médií. Tento trend se rozšířil po ekonomické krizi v roce 2008, kdy došlo k zásadní restrukturalizaci vlastnických poměrů střeoevropských a výchoevropských médií odlivem většiny zahraničních (povětšinou západních) společností a investorů, kteří mediální domy v těchto zemích vlastnili, a jejich nahrazením regionálními či místními vlivnými podnikateli (Štětka, 2012). Často jsou tyto projevy označovány také jako tzv. „italianizace“ (Kotišová & Waschková Císařová, 2021) nebo dokonce „berlusconizace“ médií – tedy situace, kdy jsou mediální domy vlastněny vlivnými osobami, které jsou zapojené do politiky v konkrétním regionu. Potenciálně největší nebezpečí v tomto nastavení lze nacházet v tom, že ve vlastnictví mediálních domů dochází k prolínání politické a ekonomické moci (Hájek et al., 2015), která je následně koncentrovaná do rukou několika místních vlivných oligarchů, již mohou nakupovat mediální domy za účelem posílení svého vlastního mocenského vlivu (Waschková Císařová & Kotišová, 2022).

V případě českého mediálního pole tato problematika souvisí především s osobami uhlobarona Zdeňka Bakaly (ten se stal v roce 2008 většinovým vlastníkem mediálního domu *Economia* a následně i *Centrum Holdings*) a bývalého předsedy české vlády Andreje Babiše – mimo jiné také tuzemského vlivného podnikatele a majitele holdingu *Agrofert*, který ve svém portfoliu zahrnuje od roku 2013 i mediální skupinu *Mafra*, tedy jeden z největších mediálních domů v České republice, pod nějž spadá i nejčtenější seriózní deník *Mladá fronta DNES*, jeho online mutace *iDnes.cz* nebo *Lidové noviny* (Hájek et al., 2015).

Autorky Waschková Císařová a Kotišová (2021, 2022) tuto problematiku zkoumají zejména z pohledu vlivu tuzemských vlastnických struktur médií na samotnou práci novinářů, tedy i na jejich profesní autonomii.²⁴ Zejména pak na případě zmíněného vydavatelství *Mafra*, ze kterého po jeho nákupu holdingem *Agrofert* hromadně odešlo množství novinářů, především z vedoucích redakčních pozic (např. jako šéfredaktoři, editoři, vedoucí redaktoři apod.).²⁵ Z výzkumů autorek, ale i z dalších vyplývá, že vlivem vlastnických změn je v redakcích podle novinářů narušována jejich nezávislost a autonomie (Hájek et al., 2015; Waschková Císařová & Kotišová, 2022), přičemž ve většině případů nejde o přímé zásahy do fungování redakcí. Častým jevem jsou spíše změny ve středním

---

²⁴ Autonomie novinářů je v tomto smyslu chápána jako míra samosprávy v rámci profese a její nezávislosti na ostatních společenských institucích. Stává se důležitou součástí pro demokratické fungování žurnalistiky a souvisí i s dělbu práce a schopností udržet mocenské tlaky různých aktérů (např. vlastníků) mimo výkon určité profese (Waschková Císařová & Kotišová, 2022).

²⁵ Neexistují přesná data k tomu, kolik novinářů mediální dům *Mafra* opustilo. Kotišová a Waschková Císařová (2021) uvádějí, že na základě jejich výzkumu lze odhadovat, že z vydavatelství mohlo mezi lety 2013–2018 odejít 100 novinářů z celkového počtu 400 zpravodajských pracovníků.

managementu, který je k vedení a vlastníkovi loajální. S tím také souvisejí proměny organizačních kultur redakcí, celkové personální obměny či autocenzura, která se může projevat např. jako: „...*návrhy středního managementu o kterých aktivitách premiéra se má psát, instrukce které z jeho skandálů se mají ignorovat, a pokyny jaké pomluvy se mají vrhat na premiérové politické soupeře, aby se pozměnila pravda,*“ (Waschková Císařová & Kotišová, 2022, s. 12).

Tyto perspektivy je proto z pohledu úvah o žurnalistickém poli a o jeho etických aspektech zcela zásadní, neboť koncentrované vlastnictví a s ním související mocenské vlivy na práci novinářů mohou zcela pozměňovat nejen žurnalistickou praxi, ale i její role a funkce. Zásahy do novinářské nezávislosti a profesní autonomie žurnalistů jsou pro liberálně-demokratické směřování oboru zcela nepřijatelné, a pokud novináři nejsou nezávislí na těch, o kterých mají referovat, nelze pak hovořit o profesionální žurnalistice (Kovach & Rosenstiel, 2014).

3. Metodologie výzkumu a její východiska

Pro výzkumnou část se autorka rozhodla kombinovat dvě kvalitativní techniky sběru dat, a to konkrétně techniku hloubkových polostrukturovaných rozhovorů v rámci metody předvýzkumu, které doplňuje rozhovory skupinovými, prováděnými technikou ohniskových skupin (tzv. *focus group*) (Macková, 2020). Kombinace metod umožňuje prohloubit vhléd do zkoumané problematiky a představit ji v širší perspektivě. Volbou kvalitativní metodologie si autorka neklade za cíl vytvořit souhrnný obraz reality. Metodologie pracuje s čistě subjektivní rovinou uvažování o tomto tématu, umožňuje do něj hlouběji proniknout a získat detailnější a preciznější popis jednotlivých případů.

Tato diplomová práce si klade za cíl zmapovat představy studentů žurnalistiky o novinářské profesi. Na základě vymezení tématu a rešerše příslušné literatury autorka vymezila následující výzkumné otázky:

VO 1: Jaké jsou motivace mladých lidí (studentů) studovat obor žurnalistiky?

VO 2: Jak se proměňují představy studentů o novinářském povolání při styku s praxí v oboru?

VO 3: Jakou roli zastává v současné společnosti podle studentů žurnalistika jako profese?

VO 4: Jaké jsou podle studentů nutné předpoklady pro výkon žurnalistické profese?

VO 5: Jakým etickým výzvám dnešní žurnalistika podle studentů čelí?

V následujících kapitolách práce popisuje teoretická východiska metod, se kterými autorka v průběhu tohoto výzkumu pracuje (**3.1 Metody sběru dat – interview**). Dále kapitoly pojednávají o výběru participantů výzkumu a konkrétní realizaci výzkumných metod při sběru dat (**3.2 Výběr participantů výzkumu a realizace výzkumných metod, 3.2.1 Realizace polostrukturovaných rozhovorů a 3.2.2 Realizace ohniskových skupin**).

3.1 Metody sběru dat – interview

Dialog, rozprava, diskuse nebo rozhovor jsou pravděpodobně nejpřirozenější způsoby, kterými lze v obecných rovinách nabýt určitých informací. I proto se staly metody dotazování či rozhovoru pro výzkum zcela fundamentálními technikami sběru dat a jsou běžně využívané v celém spektru vědeckého bádání. Fungují na principu zprostředkovaného sběru dat a umožňují výzkumníkovi získat informace, které by prostřednictvím přímé zkušenosti – například pozorováním – nemusel odhalit (Berger, 2014). Umožňují zabývat se problematikou do hloubky, mohou napomoci odkrýt řadu rozhodovacích a myšlenkových procesů, respondentových názorů nebo potřeb.

Avšak je třeba uvažovat i o limitech dotazovacích metod, které vyplývají přímo z jejich samotné podstaty vycházející z konstruktivistické teorie: „...v rozhovoru nejde jen o to, že se jeden ptá a druhý odpovídá. Tato situace je zároveň sociální interakcí, ve které je znovu vytvářena a stvrzována sociální realita. Ve vzájemné interakci dotazovaného a odpovídajícího je vyjednávána její podoba skrze komunikované významy, jež jí připisují,“ (Sedláková, 2014, s. 156).

Sedláková (2014) také upozorňuje na individuální povahu celého aktu. A to nejen ze strany informantů, ale stejně tak i z pozice samotného výzkumníka: „Rozhovor není neutrálním nástrojem sběru dat, ale aktivní interakcí mezi výzkumníkem a informantem, při němž dochází k produkci významů,“ (ibid., s. 208). Proto je i z perspektivy výzkumníka-tazatele třeba, aby disponoval určitými předpoklady, jako jsou například empatie, citlivost, otevřenost, značně rozvinuté komunikační dovednosti, ale i koncentrace, disciplína a interpersonální porozumění (Hendl, 2016). Tyto výzkumníkovy předpoklady zajistí úspěšné vedení rozhovoru jak z hlediska obsahového, ale stejně tak i z hlediska psychosociálního.

3.1.1 Polostrukturované interview

Polostrukturované interview²⁶ je v kvalitativním výzkumu jednou z nejčastěji využívaných technik (Miovský, 2006; Mišovič, 2019; Sedláková, 2014; Švaříček & Šedřová, 2007) a představuje metodu sběru dat především ve vědách společenských, humanitních,

---

²⁶ Terminologické označení pro techniku není jasně vymezené, lze se setkat i s názvy jako semistrukturovaný rozhovor (Berger, 2014), polostandardizovaný rozhovor (Zandlová, 2019) nebo rozhovor s návodem (Sedláková, 2014). Někteří autoři tuto techniku dokonce označují jako variantu vedení hloubkového rozhovoru (Wengraf, 2001; Švaříček & Šedřová, 2007).

sociologických, ale i v oblastech médií a kultury. Z formálního hlediska se polostrukturované rozhovory nacházejí na pomezí rozhovorů s pevně danou strukturou a rozhovorů volných. Technika se vyznačuje tím, že se výzkumník řídí během její realizace předem připraveným návodem – jádrem rozhovoru, tedy souborem témat, okruhů či otázek – který vymezuje základní rámec, jenž je závazný a výzkumník jej musí během rozhovoru postihnout. Avšak obvykle ho dle potřeby rozšiřuje a do rozhovoru zahrnuje i otázky doplňující nebo své dotazy jinak přizpůsobuje aktuální konverzaci s informantem (Berger, 2014; Sedláková, 2014).

Metoda polostrukturovaných rozhovorů disponuje řadou výhod, které vyplývají přímo z její samotné povahy, neboť kombinuje postupy nestrukturovaných a strukturovaných rozhovorů a vyrovnává nedostatky obou těchto technik. Umožňuje tedy výzkumníkovi dosáhnout přesnějších zjištění a celkově i vyšší obsažnosti. „*Využíváme-li kreativně možnost volné, přirozené a nenucené komunikace v místech, která to při interview umožňují, je tím možné účastníka motivovat a využít jeho zájmu následně v místech s vyšší mírou strukturace. Velkou výhodou je také možnost pokládat doplňující otázky i u odpovědí, které účastník dává na pevně strukturované podněty,*“ (Miovský, 2006, s. 161). S pozicí tazatele pak souvisí i možné nevýhody techniky polostrukturovaných rozhovorů, které souvisí například s neschopností výzkumníka dodržovat pevně danou výchozí strukturu rozhovoru nebo s kladením nevhodných doplňujících otázek, které nejsou pro původní téma rozhovoru relevantní, odpoutávají se od něj nebo ho dále tříští. Miovský (2016) však upozorňuje, že i těmto aspektům lze předejít, a to onou kombinací výše zmíněných technik, která umožní, že výzkumník bude interview v některých pasážích strukturovat více a v některých méně tak, aby dosáhl optimálních výsledků.

3.1.2 Ohnisková skupina (focus group)

Stejně, jako lze metody dotazování praktikovat v rozhovoru dyadicky, tedy mezi dvěma aktéry, lze je přenést i do prostředí sociálního, tedy skupinového. Nejpoužívanější metodou cíleného skupinového dotazování se pak stává technika ohniskových skupin,²⁷ kterou lze využívat jak ve fázích předvýzkumu, tak i při triangulaci metod nebo jako komplementární

---

²⁷ Při terminologickém označení metody *ohniskových skupin* se lze setkat i s anglickým ekvivalentem *focus group*, dále pak s označením *ohnisková diskuse* nebo *skupinový rozhovor* (Eger & Egerová, 2017; Hendl, 2016; Lindolf & Taylor, 2011; Sedláková, 2014; Trampota & Vojtěchovská, 2010). Při teoretickém vymezení se lze setkat s nuancemi výše jmenovaných technik, avšak hranice mezi nimi jsou velmi nejednoznačné, proto se termíny často užívají zaměnitelně (Zandlová, 2019).

metodu polostrukturovaných rozhovorů (Lindolf & Taylor, 2011) stejně, jako ji využívá i tato práce.

Jedná se o techniku kvalitativního výzkumu, při které je problematika – výzkumné téma – zkoumána na základě diskuse mezi panelem respondentů. Základem pro sběr dat pomocí techniky ohniskových skupin je jasné vymezení výzkumného tématu neboli ohniska, které vychází z výzkumných cílů a výzkumných otázek, které si autor předem definuje (Mioviský, 2016, s.175).

Pro průběh skupinové diskuse je zásadní role moderátora, který celý akt reguluje. „*Moderátor klade otázky a různou měrou vede a usměrňuje rozhovor, zasahuje do něj, nebo naopak záměrně nezasahuje a dává prostor projevům skupinové dynamiky,*“ (Zandlová, 2019, s. 331). Hodnota skupinových diskusí spočívá především ve vzájemné interakci mezi jednotlivými účastníky, proto by měl moderátor během výzkumu vytvořit bezpečné a příjemné prostředí, ve kterém se respondenti nebudou ostýchat vyjádřit své názory. „*Při správně vedené diskusi účastníci ztrácejí ostych a psychické zábrany, což napomáhá k verbalizování názorů a odhalení i hlubších racionalizačních schémat nebo například stereotypních či kontroverzních postojů apod.,*“ (Sedláková, 2014, s. 241). Mimo to je moderátorovým hlavním úkolem dodržovat předem určenou strukturu skupinového rozhovoru, dle potřeby ale může do diskuse účastníků zasahovat a klást doplňující otázky či vyžadovat zpřesnění (ibid.).

Skupinový rozhovor se obvykle odehrává v cílových skupinách, do kterých jsou respondenti vybíráni na základě určité shodné vlastnosti (jako je např. věk, socioprofesní zařazení, společná zkušenost, charakteristika atd.). Univerzální normy pro počet účastníků focus groups neexistují, ale obvykle se počet účastníků jednotlivých diskusí pohybuje v rozmezí od šesti do dvanácti lidí, Zandlová (2019) uvádí i rozmezí mezi minimálně čtyřmi a maximálně deseti účastníky. Délka jednotlivého sezení by měla ideálně trvat od 90 minut po dvě hodiny (Eger & Egerová, 2017; Lindolf & Taylor, 2011; Trampota & Vojtěchovská, 2010; Zandlová, 2019).

Limity a nevýhody této výzkumné metody pramení především z její vlastní podstaty. Podle Sedlákové (2014) řada kritiků tvrdí, že i přesto, že se jsou skupiny respondentů uměle vytvořeny výzkumníkem, může během diskusí docházet ke vzájemnému ovlivňování mínění mezi účastníky a dále se kritika snáší i na to, že technika zamezuje rozvoji vlastní kreativity jednotlivých respondentů. Zásadní je proto již samotné složení skupiny a její ohnisko. Může se stát, že se ve vybrané skupině nepodaří rozproudit náležitou diskusi, protože mezi

jednotlivými účastníky nedojde k navázání sympatických vztahů a příjemná nemusí být ani celková atmosféra, která by debatu podpořila. Problém ale může nastat i v případě výzkumného tématu. Pro účastníky může být téma méně atraktivní nebo méně zábavné či mohou pociťovat své vlastní limity ve smyslu nedostatečné kompetence se k němu vyjadřovat. „Úskali přináší i tzv. efekt sněhové koule, kdy jednotliví informanti spíše než aby odpovídali na otázky moderátora, komentují výpovědi ostatních nebo komunikují navzájem,“ (ibid., s. 240).

3.2 Výběr participantů výzkumu a realizace výzkumných metod

Při výběru participantů výzkumu autorka pracuje s metodou záměrného výběru, konkrétně technikou sněhové koule (*snow ball technique, snow ball sampling*). Jedná se o jednu z nejčastěji používaných metod výběru v rámci kvalitativního výzkumu.²⁸ „*V principu je tato metoda založena na kombinaci účelového výběru a prostého náhodného výběru,*“ (Miovský, 2006, s. 131).

Podstata techniky sněhové koule spočívá v tom, že výběr a doporučení nebo nominaci dalších výzkumných jednotek výzkumníkovi zajišťují jedinci, kteří byli do výzkumu zahrnuti (Hendl, 2016; Sedláková, 2014). Výzkumník tedy v nulté fázi naváže počáteční kontakt s relevantní malou skupinou lidí, jež následně využívá pro zprostředkování dalších relevantních jedinců, kteří mohou být do výzkumu zahrnuti (Miovský, 2006).

Využití této metody je vhodné zejména tehdy, když pro daný výzkum neexistuje žádný výběrový rámec pro populaci, ze které má být následně soubor participantů vybrán, nebo pokud je vytvoření takového rámce značně obtížné, např. z důvodů proměnlivosti nebo nestálosti populace. Vytvoření takového výběrového souboru by mohlo být značně nepřesné. V takových případech se technika sněhové koule stává jediným možným způsobem, kterým lze vzorek zkonstruovat (Miovský, 2006; Bryman, 2012).

Avšak je třeba brát v potaz i limity této metody, které přímo vyplývají z její podstaty. Výběr participantů prostřednictvím sněhové koule nepředstavuje náhodný výběr a podle Brymana (2012) je také velmi nepravděpodobné, že by tento soubor lidí byl pro populaci reprezentativní. Takovými ambicemi ale kvalitativní výzkum nemusí disponovat, stejně jako se snahami o externí validitu či další zobecnění. Další limity mohou vyvstávat i z povahy samotného zprostředkovávání kontaktů. Výzkumník do výběru nezasahuje a je přímo závislý na volbě či úsudku účastníků výzkumu. Zde může docházet k jistým zkreslením, neboť účastníci mohou výzkumníkovi doporučovat osoby ze svého okolí, své přátele či ty, se kterými názorově souznějí.

---

²⁸ Pro kvantitativní výzkumy se tato metoda zpravidla nevyužívá. Technika sněhové koule totiž nemůže zajistit dostatečnou validitu výzkumu, která je pro kvantitativní přístupy zásadní. Může pak představovat i problémy pro následné zobecnění či statistické závěry výzkumu. Avšak neznamená to, že techniku sněhové koule nelze v kvantitativním výzkumu aplikovat. „...*[P]okud se výzkumník potřebuje zaměřit na vztahy mezi lidmi nebo je reflektovat, může být sledování souvislosti prostřednictvím výběru vzorku sněhovou koulí lepším přístupem než konvenční pravděpodobnostní výběr vzorku,*“ (Bryman, 2012, s. 203).

Skupina studentů žurnalistiky představuje sice jasně vymezenou základní populaci, avšak přístup k ní je poměrně obtížný, a to především proto, že vysoké školy nemohou autorce poskytnout nebo zpřístupnit kontakty na všechny studující vybraného oboru (např. z důvodu ochrany osobních údajů atp.). Proto si volí právě techniku sněhové koule, kterou autorka v tomto případě vnímá jako nejvhodnější způsob konstrukce vzorku. Dovoluje totiž proniknout mezi vymezenou skupinu potenciálních respondentů, a právě kvůli doporučení pomáhá metoda zajistit úspěšnost ve vytvoření souboru participantů, které lze do výzkumu zahrnout.

Autorčino zkoumání probíhalo souběžně na třech českých univerzitách (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita a Univerzita Palackého v Olomouci), proto si určila vždy jednu osobu, která svým doporučením autorce zprostředkovala kontakt na zástupce dané univerzity, který splňoval autorkou předem vymezená kritéria²⁹ (a toho tedy již mohla do svého vzorku zahrnout). K určení iniciačního kontaktu došlo stejně jako u dalších respondentů doporučením (autorka se v prostředí studentů žurnalistiky pohybuje, proto požádala tři osoby, které mají kontakty na studenty z jednotlivých univerzit o doporučení prvního kontaktu, prostřednictvím kterého s pomocí výše zmíněné techniky sněhové koule získala i ostatní výzkumné jednotky). Kontaktování respondentů následně probíhalo prostřednictvím sociální sítě Facebook.

Techniku sněhové koule autorka využila pro obě metody sběru dat, tedy jak pro polostrukturované rozhovory, tak i pro ohniskové skupiny. Účastníci polostrukturovaných rozhovorů nebyli zahrnuti do dotazování, které probíhalo prostřednictvím ohniskových skupin.

3.2.1 Realizace polostrukturovaných rozhovorů

Polostrukturované rozhovory jsou pro účely této práce vybrány jako metoda, která slouží v první fázi sběru dat k rozvinutí základních tezí, které si tato práce volí za své téma. Tato technika je zvolená zejména proto, že umožňuje během realizace pružně reagovat na situaci a rozvíjet nová témata, která z konkrétního rozhovoru s informantem vyvstávají mimo jeho

---

²⁹ Autorkou vymezená kritéria byla následující: účastník, který mohl být do výzkumu zahrnut, musel být v době výzkumu studentem oboru žurnalistika na jedné ze tří vymezených univerzit (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita nebo Univerzita Palackého v Olomouci). Zároveň musel být studentem jakéhokoliv ročníku bakalářského stupně studia daného oboru.

strukturu. Autorka věří, že právě díky této metodě vyvstaly z první fáze sběru dat nové a zajímavé okruhy, které téma této práce obohacují a rozvíjejí.

Způsob realizace rozhovorů se odvíjel vždy od časových a organizačních možností informantů a autorky. Rozhovory provedené se studenty žurnalistiky z Univerzity Karlovy probíhaly vždy při osobním setkání v kavárně, která svou povahou přispěla ke klidnému a příjemnému průběhu celého aktu. Autorka ve zvoleném prostředí neshledala žádné faktory, které by narušovaly kvalitu sběru dat. Z průběhu setkání autorka pořizovala audiozáznam prostřednictvím mobilní aplikace diktafon. Záznamy autorka hodnotí jako kvalitní a srozumitelné. Rozhovory se studenty z Masarykovy univerzity a Univerzity Palackého v Olomouci realizovala autorka online prostřednictvím platformy Skype. Online prostředí zvolila zejména z časových a organizačních důvodů, neboť Brno i Olomouc se nacházejí od pražského působiště autorky ve více než dvousetkilometrové vzdálenosti. Autorka ale věří, že online prostředí nemělo na kvalitu realizace vliv, zejména proto, že během uplynulých dvou let se online prostředí stalo pro vysokoškolské studenty naprosto běžným prostředníkem pro realizaci různých činností. Všichni informanti s provedením rozhovorů online souhlasili a tento způsob jim nečinil žádné obtíže. Online prostředí nemělo vliv na průběh rozhovorů a na jejich atmosféru, která byla také příjemná a klidná. Z průběhu těchto setkání autorka pořizovala videozáznam konverzace, jehož pořízení umožňovala platforma Skype. Nad rámec toho autorka pořizovala rovněž záložní audiozáznam prostřednictvím mobilní aplikace diktafon.

Všichni informanti byli v souladu s tím, jak doporučuje Sedláková (2014), předem obeznámeni s tématem a účelem rozhovoru. K jeho realizaci podali autorce souhlas prostřednictvím podepsaného informovaného prohlášení. Byli seznámeni s tím, že průběh rozhovoru bude zaznamenáván na záznamové zařízení a že všechna získaná data budou anonymizována³⁰ a veškeré záznamy budou sloužit jen pro účely této diplomové práce.

Délka rozhovorů se pohybovala od 49 minut do 118 minut. Nejběžnější dobu představoval čas okolo 70 minut, ve kterém se rozhovory pohybovaly v pěti případech.

Dle určení měla autorka realizovat na každé z vybraných univerzit dva až tři polostrukturované rozhovory, v závislosti na celkové informační nasycenosti. Autorka se

---

³⁰ V těchto souvislostech autorka v analytické části práce anonymizuje i některé údaje, jako např. názvy médií, ve kterých studenti vykonávají praxi, a to zejména z toho důvodu, aby je nebylo možné na základě nich identifikovat. V některých případech však názvy mediálních domů či jména (např. určitých novinářů nebo veřejně známých osobností) neanonymizuje, aby nebyla narušena celková srozumitelnost výpovědi.

rozhodla realizovat osm rozhovorů. Témata se během rozhovorů s informanty rozvíjela, ale postupně se začala opakovat a po realizaci osmi rozhovorů došlo k informační nasycenosti.

Následující tabulka (*Tabulka č. 1*) představuje obecnou identifikaci respondentů polostrukturovaných rozhovorů a základní údaje o realizaci jednotlivých rozhovorů.

Tabulka č. 1 – Respondenti polostrukturovaných rozhovorů

Pseudonym	Pohlaví	Univerzita	Ročník studia	Datum	Místo	Zkušenosti s praxí
UK 1	žena	IKSŽ FSV UK	3. ročník	9. 3. 2022	Praha – kavárna	ano
UK 2	žena	IKSŽ FSV UK	1. ročník	14. 3. 2022	Praha – kavárna	ne
UK 3	muž	IKSŽ FSV UK	3. ročník	8. 4. 2022	Praha – kavárna	ano
UPOL 1	žena	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	12. 4. 2022	online prostřednictvím platformy Skype	ano
UPOL 2	žena	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	13. 4. 2022	online prostřednictvím platformy Skype	ano
UPOL 3	žena	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	15. 4. 2022	online prostřednictvím platformy Skype	ano
MU 1	muž	KMŽ FSS MU	3. ročník	24. 4. 2022	online prostřednictvím platformy Skype	ne
MU 2	muž	KMŽ FSS MU	3. ročník	27. 4. 2022	online prostřednictvím platformy Skype	ano

Zdroj: vlastní výzkum autorky této diplomové práce

3.2.1.1 Scénář pro polostrukturované rozhovory

Tématem polostrukturovaných rozhovorů se studenty žurnalistiky byla jejich perspektiva vnímání novinářské profese. Informanti dopředu neznali konkrétní otázky a rovněž neznali odpovědi ostatních respondentů. Dotazování probíhalo podle předem určené struktury³¹ a všichni informanti na položené otázky odpověděli. Nad rámec struktury autorka pokládala informantům doplňující dotazy dle konkrétní situace či tématu rozhovoru (Mišovič, 2019).

Autorka každý rozhovor zahájila navázáním kontaktu s informanty a seznámila je s průběhem rozhovoru a s cílem výzkumu. Následovalo jádro rozhovorů, které představovaly čtyři bloky otázek, jež se týkaly profesních motivací studentů a jejich studia, dále představ o vlastnostech a dovednostech ideálního novináře, představ o rolích žurnalistiky ve společnosti a žurnalistické etiky (Wu, 2000; Ball, Hanna & Sanders, 2006; Jiráček & Volek, 2006; Jokoš & Kanižaj, 2012; Volek & Urbániková, 2017). V bloku

³¹ Podrobný scénář polostrukturovaných rozhovorů je uveden v přílohách této práce – viz **9. 1 Příloha 1**.

profesních motivací se autorka dotazovala zejména na osobní motivace studentů a důvody, proč si zvolili studovat právě obor žurnalistiky. Prostor byl věnován i roli žurnalistického vzdělání a konkrétním zkušenostem studentů. Dále se také zabýval praktickými zkušenostmi studentů a jejich představami o budoucím profesním životě. Druhý blok byl zaměřen na představy o vlastnostech a dovednostech ideálního novináře. Autorku zajímal především pohled informantů na současné role novinářů ve společnosti, na žurnalistiku jako profesi a na nutné předpoklady pro výkon novinářského povolání. Třetí blok na tuto problematiku navazoval a zobecňoval ji na představy o rolích žurnalistiky ve společnosti. Zde se autorka dotazovala zejména na konkrétní stav české žurnalistiky, na aktuální trendy a na témata, která česká žurnalistika pokrývá. Poslední blok byl zaměřen na žurnalistickou etiku, na nejdůležitější etické principy, problematiku veřejného zájmu a na etické standardy, které redakce novinářům nastavují. Při ukončení rozhovoru byl informantům poskytnut prostor pro vyjádření se k průběhu rozhovoru či doplnění některých informací, které nezazněly.

3.2.2 Realizace ohniskových skupin

Pro druhou fázi sběru dat byla zvolena technika ohniskových skupin, která tematicky navazuje na polostrukturované rozhovory a snaží se je dále rozvíjet. Jedná se o výzkumnou metodu, ve které *„na základě diskuse s vybraným panelem respondentů pod vedením odborného moderátora získáváme informace o názorech panelistů na zvolené téma,“* (Eger & Egerová, 2017, s. 147). Technika ohniskových skupin především umožňuje témata zkoumat prostřednictvím skupinové diskuse a závěry z nich porovnávat s perspektivami studentů, kteří se zapojili do individuálního dotazování v první části tohoto výzkumu. *„Ohniskové skupiny ve spojení s individuálními hloubkovými interview mohou například pomoci porovnat skupinové hodnoty a ‚scénáře‘ s hodnotami a ‚scénáři‘ individuálními,“* (Mioviský, 2006, s. 175). Autorka koncipovala jejich provedení opět způsobem polostrukturované ohniskové skupiny, a to zejména kvůli značné flexibilitě, kterou s sebou toto provedení přináší. *„...[P]ořadí ani přesné znění otázek není pro moderátora závazné a záleží na průběhu skupiny a vývoji situace, zda dané otázky zařadí, případně odloží a zda je pokládá v pořadí, které se v danou chvíli jeví jako vhodnější,“* (ibid., s. 179).

Provedení ohniskových skupin se stejně jako v případě polostrukturovaných rozhovorů odvíjelo od časových a organizačních možností účastníků, proto setkání se skupinou pražských studentů proběhlo osobně, přímo na Fakultě sociálních věd Univerzity

Karlovy v budově Hollar a skupiny studentů z brněnské a olomoucké univerzity proběhly online, a to prostřednictvím platformy Skype a MS Teams (Bryman, 2012).³² Autorka v tomto způsobu neshledala žádné limitující faktory a věří, že online prostředí nijak nenarušilo skupinovou dynamiku skupinových rozhovorů.³³ Naopak podle autorky vedlo k přehlednému a hladkému plynutí diskuse (účastníci se pomocí funkcí platformy hlásili o slovo, neskákali si do řeči a ctíli pravidla diskuse, která byla autorkou na začátku setkání vymezena). Další výhodou online setkání spatřuje autorka i v jeho samotné organizaci, protože účastníci se k němu mohli připojit z jakéhokoliv místa dle jejich vlastních potřeb. Účastníci měli v průběhu setkání po celou dobu zapnuté webové kamery a na svých obrazovkách měli jasně označena jména.

V případě skupiny, která proběhla osobně, zvolila autorka jako místo konání budovu Hollar, a to zejména proto, že se jedná o neutrální a klidné prostředí, které je účastníkům dobře známé a dostupné. Účastníci během tohoto skupinového interview byli usazeni do kruhu tak, aby na sebe během debaty vzájemně dobře viděli. Ze všech tří setkání byl pořízen audio a video záznam. V případě ohniskových skupin realizovaných online byly videozáznamy pořízeny prostřednictvím platformy Skype a MS Teams a k tomu byla ještě pořízena záložní zvuková nahrávka na mobilní aplikaci diktafon. V případě osobního setkání byl videozáznam pořízen na mobilní zařízení a byl pořízen i záložní audiozáznam, rovněž na mobilní aplikaci diktafon. Všechny pořízené záznamy byly kvalitní a srozumitelné.

Stejně jako v případě realizace polostrukturovaných rozhovorů byli všichni účastníci ohniskových skupin dopředu obeznámeni s cíli a účely tohoto výzkumu. Svou vůli k účasti a způsobu provedení skupinového rozhovoru autorce potvrdili podepsáním informovaného souhlasu, byli obeznámeni s anonymizací získaných dat a byli ubezpečeni, že dle zveřejněných údajů v této diplomové práci nebudou jejich osoby ve výzkumu identifikovatelné (Sedláková, 2014).

Následující tabulka (*Tabulka č. 2*) představuje obecné údaje o provedených ohniskových skupinách.

---

³² Autorka výběr konkrétní platformy uzpůsobila preferencím účastníků dané ohniskové skupiny.

³³ Stejně, jako bylo uvedeno v podkapitole **3.2.1 Realizace polostrukturovaných rozhovorů**, online prostředí je v současné době vnímáno jako běžný způsob setkávání se na dálku a vysokoškolští studenti jsou na něj, zejména z výuky, zvyklí.

Tabulka č. 2 – Rozložení ohniskových skupin

Označení	Charakteristika	Počet účastníků	Datum	Délka	Místo konání
Ohnisková skupina 1	Studenti oboru Žurnalistika, KMKSŽ FF UPOL	5	5. 6. 2022	2 h 41 min	online prostřednictvím platformy Skype
Ohnisková skupina 2	Studenti oboru Žurnalistika, IKSŽ FSV UK	6	7. 6. 2022	1 h 52 min	Praha – Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
Ohnisková skupina 3	Studenti oboru Mediální studia a žurnalistika, KMŽ FSS MU	8	16. 6. 2022	2 h 01 min	online prostřednictvím platformy MS Teams

Zdroj: vlastní výzkum autorky této diplomové práce

Dle vymezení měla autorka realizovat tři ohniskové skupiny, vždy po šesti až osmi účastnících. Rozmezí se autorce podařilo naplnit ve dvou případech (viz *Tabulka č. 2*), Ohnisková skupina 1 sestávala pouze z pěti účastníků. Autorka oslovila pro účast ve výzkumu vždy devět osob, avšak z nečekaných důvodů se někteří nakonec nemohli skupinového rozhovoru zúčastnit. I přesto, že počet pěti účastníků není zcela optimální, ohniskové skupiny lze provádět i v menším počtu účastníků. Miovský (2006), Bryman (2012) i Zandlová (2019) uvádějí, že metoda skupinové diskuse může proběhnout již mezi více než třemi účastníky najednou.

Následující tabulka (*Tabulka č. 3*) uvádí základní identifikační údaje o jednotlivých účastnících ohniskových skupin.

Tabulka č. 3 – Účastníci ohniskových skupin

Pseudonym	Pohlaví	Věk	Univerzita	Ročník studia	Zkušenost s praxí
UPOL A	muž	22	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	ano
UPOL B	žena	27	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	ano
UPOL C	muž	22	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	ano
UPOL D	muž	23	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	ano
UPOL E	muž	22	KMKSŽ FF UPOL	3. ročník	ano
UK A	žena	20	IKSŽ FSV UK	1. ročník	ne
UK B	žena	20	IKSŽ FSV UK	1. ročník	ne
UK C	žena	21	IKSŽ FSV UK	2. ročník	ano
UK D	muž	22	IKSŽ FSV UK	2. ročník	ano
UK E	muž	23	IKSŽ FSV UK	3. ročník	ano
UK F	muž	23	IKSŽ FSV UK	3. ročník	ano
MU A	muž	21	KMŽ FSS MU	2. ročník	ano
MU B	muž	23	KMŽ FSS MU	3. ročník	ano
MU C	muž	22	KMŽ FSS MU	3. ročník	ano
MU D	muž	20	KMŽ FSS MU	1. ročník	ano
MU E	žena	19	KMŽ FSS MU	1. ročník	ne
MU F	žena	21	KMŽ FSS MU	2. ročník	ano
MU G	žena	22	KMŽ FSS MU	3. ročník	ne
MU H	žena	22	KMŽ FSS MU	3. ročník	ano

Zdroj: vlastní výzkum autorky této diplomové práce

3.2.2.1 Scénář pro polostrukturované rozhovory

Svým zaměřením ohniskové skupiny kopírovaly témata polostrukturovaných rozhovorů. Avšak pro účely lepšího zacílení připravených otázek se autorka rozhodla strukturu ohniskových skupin rozčlenit do pěti bloků, které kopírují vymezené výzkumné otázky.³⁴

Jak uvádí Lindolf a Taylor (2011), ohniskovou skupinu je vždy vhodné započít otázkou, která dle slov autorů „prolomí ledy“, zbaví účastníky prvotního ostychu a nastolí příjemnou atmosféru. Z těchto důvodů autorka začínala setkání postupným představením všech účastníků, při kterém krátce nastínili proč si vybrali studovat právě obor žurnalistiky, jaký ročník na vysoké škole aktuálně studují, zda mimo žurnalistiky studují i jiný obor a jestli již mají s oborem mimo studia i praktické zkušenosti. Po vzájemném představení následoval blok profesních motivací studentů, který se týkal zejména jejich představ o studiu, očekáváních a problémech, se kterými se mladí lidé při styku s oborem mohou

³⁴ Podrobná struktura průběhu ohniskových skupin je uvedena v přílohách této práce – viz 9.2 Příloha 2.

potýkat. Další blok se věnoval představám o vlastnostech a dovednostech ideálního novináře, zejména specifickým předpokladům nutným pro výkon žurnalistiky, roli novinářů v české společnosti, tlaku na multiskilling a postavení žurnalistiky jako profese. Třetí blok se zaměřoval na role žurnalistiky ve společnosti, na důležitost žurnalistiky, pozitiva a negativa, která studenti na současné žurnalistice shledávají. Blok zaměřující se na žurnalistickou etiku obsahoval otázky, které se zabývaly zejména teoretickou přípravou a rolí vzdělání v žurnalistické etice a některými vybranými etickými aspekty, se kterými se žurnalistika musí v současnosti vyrovnávat. Poslední blok se věnoval styku s praxí. Autorka ho zařadila až na konec setkání zejména proto, aby účastníci, kteří ještě povinnou praxí neprošli, nebyli v průběhu diskuse vyřazeni z konverzace, což by pro ně nemuselo být příjemné. V poslední části setkání byl studentům poskytnut prostor pro vyjádření se k průběhu ohniskové skupiny. Mohli také ještě dodat nebo doplnit některé informace, které považovali za důležité.

Autorka nejprve jednotlivé panelisty oslovovala a poskytovala jim prostor pro vyjádření, ale přibližně od druhé otázky se účastníci jednotlivých ohniskových skupin začali o slovo hlásit sami a rozproudila se diskuse, která přirozeně plynula. V některých případech dokonce docházelo k názorové konfrontaci. Celé debaty byly vedeny a usměrňovány autorkou, která v nich zastávala roli neutrální moderátorky. Pokud vyvstali u některých témat dominantní mluvčí, autorka žádala také ostatní účastníky o vyjádření. Autorka průběh všech ohniskových skupin hodnotí jako úspěšný. Ideální čas trvání setkání by se měl pohybovat okolo 90 do 120 minut (Sedláková, 2014; Zandlová, 2019), v případě Ohniskové skupiny 1 bylo však setkání delší, a to zejména proto, že se mezi účastníky rozvinula plodná diskuse, zejména k tématům jako je postavení žurnalistické profese, role a cíle žurnalistiky ve společnosti, žurnalistická etika a samoregulace žurnalistiky. Ale i přes tuto skutečnost neměl delší čas trvání vliv na celkovou skupinovou dynamiku.

4. Analytická část

Následující část prezentuje výsledky, které vzešly z analýzy získaných dat. Autorka pro jejich analýzu zvolila postupy, které definují Anselm Strauss a Juliet Corbin (1999; Strauss, 1987), především pak jejich techniku otevřeného kódování. Tato technika, prostřednictvím níž jsou data označována, kódována, porovnávána a kategorizována, je jedním z nejběžnějších analytických přístupů, které se v souvislosti s technikami různých druhů interview využívají (Roulston, 2014), a také autorce dovoluje induktivně z dané problematiky vyvozovat závěry.

Ačkoliv je zobecnění závěrů v tomto případě poměrně obtížné, protože tento výzkum operuje se silně individualizovanou a subjektivní perspektivou vybraných lidí a navíc nepracuje s kvantitativními daty, která by sloužila k podpoření problematiky prostřednictvím statistických údajů, lze v analýze identifikovat jisté tendence, k nimž během výzkumu autorka induktivními metodami došla. Je ale potřeba upozornit na limitující aspekty, které s sebou přináší právě samotná podstata kvalitativního výzkumu, jež si volí tato práce. Analýza dat z metod různých typů rozhovorů není „*nikdy úplná, protože data mohou být vždy předmětem analýzy z různých teoretických hledisek nebo se mohou zaměřovat na jiné aspekty. Jakákoli analýza je tedy částečnou reprezentací souboru dat,*“ (Roulston, 2014, s. 309). Tato práce se proto nesnaží představit studii, která by mohla sloužit k vyvození obecných objektivních závěrů, jedná se o subjektivní obraz reality, který portrétuje zvolený soubor participantů výzkumu.³⁵ O to více si však tato práce může právě svou volbou metodologie dovolit být hlubší, detailnější a specifitější. Zároveň je zde také potřeba zmínit, že většina výzkumů, která se obdobným tématem zabývá, je zejména kvantitativní povahy či je koncipována způsobem výzkumu se smíšenou metodologií. Proto jejich výsledky nedovolují autorce zcela komparovat závěry se zjištěními, která v tomto kvalitativním výzkumu získala.

Data autorka kategorizuje do pěti hlavních bloků podle vymezených výzkumných otázek. V každém tematickém okruhu pak identifikuje další podtémata, která z analýzy vyvstávají jako významná, a řadí je do oddělených kapitol, zejména z důvodu přehlednosti vyvozených závěrů.

---

³⁵ Jak vyplývá z metodologické části této práce, autorka do svého výzkumu ve vzorku zahrnuje odpovědi 27 komunikačních partnerů, kteří se jejího výzkumu zúčastnili.

4.1 Motivace mladých lidí ke studiu žurnalistiky

Co mladé lidi motivuje k tomu, že se rozhodnou studovat žurnalistiku? A k čemu je vůbec dobré žurnalistiku studovat? Jsou motivováni vyššími cíli, službou společnosti či představou pověstného hlídačeho psa, nebo jsou jejich důvody spíše pragmatického a „přízemnějšího“ rázu? Následující kapitola se tyto otázky pokouší zodpovědět. Jejimi hlavními tématy se stávají profesní motivace a samotné žurnalistické vzdělání, které v procesu profesionalizace hraje významnou roli, neboť jsou prostřednictvím něj nové generaci předávány profesní znalosti a hodnoty (Stigbrand & Nygren, 2013).

Motivace³⁶ studentů k výběru oboru žurnalistiky pro studium na vysoké škole představují zcela zásadní moment, kterým do žurnalistického pole vstupují. Jsou sice čistě individuální povahy, ale ve svých důsledcích se mohou stávat i aspekty, které následně definují jejich celkové profesní sebepojetí a přístup k novinářské profesi jako takové.

Tato kapitola představuje dvě perspektivy, prostřednictvím kterých se lze otázkou zabývat. V první řadě hovoří o onom iniciačním momentu, důvodu, prvotní motivaci, která studenty přesvědčila k tomu, aby se zapsali do univerzitního studia právě v oboru žurnalistika. Druhá perspektiva se pak zabývá již samotnou rolí žurnalistického vzdělání a snaží se identifikovat aspekty, které generuje přímo studium – tedy co má být např. základní výhodou, kterou mladým lidem studium přinese nebo s jakými dalšími faktory, které mají vliv na jejich profesní formování, se mohou během svého studia setkávat. Autorka zde vychází z roviny samotného žurnalistického vzdělání, které se v procesu utváření profesní identity a následném profesním sebepojetí stává zcela zádním. Pro mnoho studentů totiž volba daného univerzitního oboru představuje prvotní přímý kontakt s vlastní novinářskou praxí a již v tato fáze napomáhá v jistém smyslu formovat mladé lidi, kteří se žurnalistikou chtějí (a nebo naopak nechtějí) zabývat.

---

³⁶ Motivace v chápání této práce představují soubor specifických faktorů – vnější či vnitřní povahy – nebo individuálních charakteristik, které usměrňují chování a jednání jedince v rámci dosahování určitého cíle (Jackson et al., 2020). Přičemž tedy rozlišujeme motivaci vnitřní (intrinsickou), která je svou povahou dlouhodobá a vychází zejména z jedincových potřeb, hodnot, ideálů, pílě. Tento druh motivace souvisí zejména s pocitem vlastního naplnění, potěšení a uspokojení. Druhý druh motivace je motivace vnější (extrinsická), která je stabilnější, invariantní a souvisí zejména s vykonáváním činností, u kterých jedinec očekává, že způsobí určité následky – např. určitou odměnu či trest (Slezáčková & Bobková, 2014; Pavlas, 2015).

4.1.1 Rozhodnutí pro studium oboru žurnalistiky

Volba vysoké školy může být často prvním krokem k zahájení procesu profesní socializace a má významný vliv na formování profesní identity novinářů. Z historického hlediska tuto funkci obvykle zajišťovaly samy redakce, avšak toto čistě praktické pojetí novinářského vzdělání bylo nahrazeno sférou akademickou, která je již v zajišťování odborné přípravy novinářů dominantně uznávanou institucí (Volek & Urbániková, 2017).

Dle některých dosavadních výzkumů je patrné, že motivace studentů žurnalistiky pro volbu tohoto oboru a následně i pro výkon novinářského povolání lze rozdělit do tří kategorií, a to na motivace související s vlastní osobní kreativitou, motivace související s důležitostí žurnalistiky a jejími rolemi ve společnosti a motivace, dle kterých mladí lidé vnímají žurnalistiku jako zajímavé a vzrušující povolání (Carpenter et al., 2015; Jackson et al., 2020).³⁷ Autorka v této práci nalézá s některými vymezenými kategoriemi shodu, avšak přichází s odlišným členěním, které z jejího výzkumu vyplývá. Je třeba uvést, že níže vymezené členění nepředstavuje pevně dané kategorie nebo typy motivací, které vedle sebe stojí odděleně. Naopak často se mohou prolínat, proto tato kategorizace souvisí spíše se třemi hlavními důvody, které usnadňují orientaci v textu.

4.1.1.1 Vyšší poslání a služba veřejnosti

Nejsilnější motivaci (ve smyslu vyšších hodnot či cílů, které si studenti mohou prostřednictvím žurnalistiky klást) představuje první kategorie týkající se volby tohoto oboru jako prostředníka pro službu veřejnosti nebo konání všeobecného dobra. Tato kategorie se opírá zejména o vnitřní motivace jedince, které souvisejí s jejich hodnotami či ideály (Slezáčková & Bobková, 2014; Pavlas, 2015). Do této kategorie lze zařadit i další charakteristiky, které této motivaci odpovídají, jako je např. ochrana demokratických hodnot, odhalování nespravedlností a nekalostí, kontrolní funkce (ve smyslu kontroly těch,

---

³⁷ Volek a Urbániková (2017) nabízejí zase jiný druh typologie motivací pro to stát se novinářem, a to *motivaci jako sebevyjádření* (žurnalistika jako kreativní povolání, které umožňuje účastnit se veřejných debat), *motivaci altruistickou* (služba veřejnosti) a *motivaci egoistickou* (žurnalistika jako prostředník pro získání popularity, zároveň jako povolání, které zaručuje prestiž a dokáže zajistit životní standardy). Obdobnou kategorizaci nabízí i Hanusch (2016), který nabízí čtyřkomponentní rozdělení motivací, které je zaměřené na veřejnou službu, pestrou kariéru, finanční aspekty a slávu a v poslední řadě i kreativitu. Autorka nachází se zmíněnými kategorizacemi průnik, avšak rozchází se s nimi u motivací, které souvisí s egoistickými cíli, penězi či slávou. Ty v jejím výzkumu studenti neuváděli, ale lze předpokládat, že důvody jako získání popularity či financí mohou být studenti zamlčené, protože se např. mohou stydět o takovýchto osobních motivacích veřejně hovořit. Wu a Weaver (1998) naopak tyto motivace zjistili jen u studentů, kteří byli starší a studovali na vyšších stupních vysokoškolského studia.

kteří jsou aktuálně u moci), vliv na veřejné mínění nebo pomoc menšinám či jiným skupinám lidí, kteří mohou být v dominantním společenském diskurzu nějakým způsobem opomíjeni. Tento důvod byl v úvahách o prvotních motivacích pro studium u studentů sice nejméně častý, avšak z důvodů jeho „vyšší důležitosti“ ho autorka definuje jako první kategorii.

Studentka **UPOL (B)** svou motivaci k výběru oboru popisuje následovně: „*Já to asi vnímám jako nějaký poslání. (...) Vlastně mě k tomu dovedlo to, (...) že vlastně hodně sleduju veřejný dění a že mi na tom hodně záleží, a že na to chci mít asi nějaký vliv. Ale že nechci být jako přímo ten aktér, že to chci spíš něk jako mediovat. A protože vlastně sama nevím, co je to správný. Že kdybych jako věděla, kam má ta společnost směřovat, tak jdu spíš do politiky nebo jdu někam jako učit. Ale já vlastně nevím, kam by ta společnost měla směřovat. Jenom jsem vždycky věděla, že by měla mít dobrý informace a lidi v terénu, kteří pokládají dobrý otázky, no. A vlastně jsem vždycky novináře vnímala nebo jako furt je tak vnímám, jako ty hlídače ty demokracie. To je pro mě taková ta mantra, kolem který se to u mě jako hodně točí.*“ Stejně jako studentka **UK (2)**, která říká: „*Vlastně když jsem se rozhodovala, tak já jsem byla ponořená trošku do psychologie ještě a jeden americký psycholog, tak on vlastně říká, že šťastný život se tvoří z tří šťastných částí. A to je šťastný život v závazku, se smyslem, a potom s malými potěšeními. A já mám pocit, že to žurnalistika tak něk dává všechno... prostě poslání v tom vidím, že je to ten hlídací pes demokracie a může vlastně vznášet témata, o kterých se nemluví...*“ Důraz na pozitivní změny ve společnosti vyzdvihovala ve své vlastní motivaci i studentka **UPOL (3)**: „*...mě lákalo to, že ten tvůj článek nebo tvůj nějaký příspěvek může nějak ovlivnit prostě život jiných lidí a může to mít prostě nějaký vliv na nějakou změnu ve společnosti. Sice třeba minimální, ale furt je to jakoby něco, co může ovlivnit... když to ovlivní aspoň jednoho člověka, tak mi to přijde úplně skvělý.*“

Zajímavý důvod, který některé studenty motivoval k rozhodnutí se pro studium žurnalistiky, byl i vliv některých závažných společenských událostí, které souvisely s žurnalistikou a značně rezonovaly veřejnou diskusí. Dva studenti v těchto souvislostech uvedli případ zavražděného slovenského novináře Jána Kuciaka. „*Já jsem jako první začal studovat psychologii a po dvou letech jsem si řekl, že si přidám ještě nějaký obor. A to bylo v roce, když zavraždili novináře Kuciaka na Slovensku a byly různé demonstrace, jako po Brně, takže tam jsem chodil, a tam jsem pocítil touhu být na straně žurnalistiky, protože tam mluvili o tom, jak je to důležité ta novinářina a mluvili tam možná i nějakí novináři,*“ uvádí student **MU (2)**, rovněž jako studentka **UPOL (1)**, pro kterou se velkým impulzem staly

některé novinářské osobnosti, které považuje za hrdinné či statečné: „*Když jsem byla ve třetíáku (na střední škole, pozn. autorky), tak se na Slovensku stalo to neštěstí, že tam byl zavražděn novinář Ján Kuciak. A já jsem v té stejné době četla texty o zavražděných novinářích a dozvěděla jsem se o příběhu Anny Politkovské, což je ruská novinářka z Nové Gazety, která byla rovněž zavražděna. A úplně mě fascinoval ten její příběh, do teď je pro mě takovým jako vzorem statečného člověka. A řekla jsem si, že když mě vlastně zajímají ty jazyky, baví mě psát a zajímám se o politiku a odjakživa sem byla taková jako průrazná, že sem se nebála mluvit a ptát se, tak jsem si říkala, že žurnalistika je vlastně něco pro mě, a že mě to bude bavit.*“

4.1.1.2 Rozmanitá a kreativní práce se širokými možnostmi

Druhou kategorii představují osobní motivace spjaté s touhou po kreativní a rozmanité práci, která zahrnuje široké spektrum možností, jak se v budoucnosti realizovat. Tato kategorie pak pracuje s kombinací souboru jak vnitřních, tak i vnějších motivací (Slezáčková & Bobková, 2014; Pavlas, 2015). V perspektivě studentů je tato kategorie charakterizována zejména tím, že žurnalistika jim dovoluje studovat obor, který přináší rozhled, umožňuje jim prohlubovat jejich široký zájem o humanitní obory a veřejné dění, zároveň se jedná o obor, který je rozmanitý, neustále se v něm „něco děje“, dovoluje se věnovat tématům, která studenty osobně zajímají nebo pro ně může jednoduše znamenat obor, ve kterém se mohou kreativně realizovat a dělat to, co je baví. Tato kategorie má mezi studenty největší zastoupení.

Pro studenty totiž bylo při volbě např. důležité, že žurnalistika jim může nabídnout něco, co je bude naplňovat a bavit, zejména ve smyslu širokého spektra činností, které tato profese může zahrnovat, jako např. studenta **UK (3)**: „*Tak já jsem chtěl studovat něco, co mě bude bavit. Něco jako komunikačního (...) a jako něco, kde budu moct psát, mluvit, dělat audio, video.... Chtěl jsem studovat něco, co mě bude bavit, a tak jsem se přihlásil na žurnalistiku.*“

Volbu žurnalistiky připisují někteří studenti svému předchozímu zájmu o kreativní psaní či jiné formy vlastní umělecké tvorby, která zejména s psaným textem souvisí. „*Pramenilo to u mě z toho, že o mně na gymplu tvrdili, že jsem údajně dobrý ve slohových pracích. A také občas jsem si psal do šuflíku nějaké básně, povídky. Ty věci souvisí se žurnalistikou, zejména s některými žánry,*“ popisuje student **UPOL (A)**, na kterého během skupinové debaty navázal i student **UPOL (C)**: „*... já jsem z obchodní akademie, a tak něk ve čtvrtáku (na střední škole, pozn. autorky) mě to celý přestalo bavit. Celá ta ekonomie,*

čísla a tohle. A jsem se rozhodl, že to není směr, kterým bych chtěl pokračovat. A zároveň (...) jsem tvořil nějaké rádoby umění (ve smyslu vlastních psaných textů, pozn. autorky). Ale věděl jsem, že tím se neuživím. Ta žurnalistika byla něco, co... kde jsem viděl nějaký směr, že mě bavilo to veřejný dění, mluvit o tom s ostatními, že sem měl nějak všeobecný přehled.“ Pro studentku **UK (C)** pak žurnalistická vysoká škola představovala jedinou možnost, kde by svůj zájem o psaní mohla více rozvíjet: „...žurnalistiku jsem si vybrala, protože jsem chtěla jít studovat nějaký tvůrčí psaní, ale zjistila jsem, že v České republice jsou školy, který učí tvůrčí psaní, jen soukromý. A to pro mě nebyla úplně možnost, tak jsem si vybrala žurnalistiku s tím, že je to aspoň něco, co souvisí nějak s tím psaním.“

Některé studenty přivedl k oboru i zájem o konkrétní oblast či téma. Zajímavou perspektivu zde představují studenti, kteří se již před volbou vysoké školy zajímali o sport a o výstupy sportovní žurnalistiky. U nich hrála značnou roli např. obliba určitého sportu nebo obecný zájem o sportovní žurnalistiku, což je následně podnítilo k podání přihlášky na obor žurnalistiky. „Já sem to měl taky hlavně, že jsem rád sledoval sport. A možná jako moje sledování, hlavně hokeje, je pak vlastně to, co mě nakonec dovedlo na tuhle školu. (...) Proč jsem se pak rozhod, že si dám tu přihlášku na žurnalistiku. Protože ten hokej jsem fakt jako žral během toho gymplu. Všechny články, co byly, tak jsem jako prostě měl přečtený hnedka, jak vyšly. Všechny vlastně pořady i o hokeji, co byly, tak jsem jako sledoval. Takže asi jako tohle bylo pak to rozhodnutí, proč jsem si dal tu přihlášku na tu žurnalistiku,“ popisuje své rozhodnutí student **UPOL (E)**. Obdobné motivace zmínili i tři účastníci **Ohniskové skupiny 2**, přičemž např. student **UK (D)** uvedl následující: „...obecně mě zajímaly ty věci okolo té žurnalistiky. A ještě jsem se chtěl zaměřovat na sport. Kdyby mě zajímalo něco jinýho, tak si myslím, že bych šel třeba na ekonomku nebo na politologii, ale tím, že je to ten sport, tak jsem si vybral žurnalistiku, abych získal ty zkušenosti.“

Zároveň žurnalistika může představovat pro některé studenty obor, který je poměrně otevřený a jeho vystudování absolventy při výběru povolání neomezuje pouze na výkon jednoho určitého zaměstnání. „Už si pořádně nevzpomínám, proč jsem na žurnu chtěl jít, ale vím, že jsem to chtěl už někdy od druháku na gymplu, protože mě bavilo psaní a novinářina jako taková mě lákala. Plus ještě na té brněnské žurně mě lákalo to, že kdybych nechtěl být novinář, tak možnosti uplatnění jsou potom vysoký,“ říká student **MU (A)**.

Žurnalistika může být studenty vnímána i jako vzrušující a rozmanitý obor, prostřednictvím kterého lze naplňovat různé cíle. Dva studenti zmiňují, že motivaci pro tento obor v nich podpořil i fakt, že žurnalistika v jejich perspektivě představuje zaměstnání,

prostřednictvím kterého mohou naplňovat své individuální potenciály a dosahovat tak vlastního osobnostního růstu. Studentka **UK (2)** uvádí: „*Já jsem vlastně hrozně dlouho nevěděla, co bych chtěla dělat a měla jsem takový to, jak vidíme rodiče chodit do práce ráno, přijdou večer z práce a takhle je to prostě stereotypně každý den. Tak já jsem se hrozně bála toho stereotypu za prvý. A za druhý sem vlastně hledala práci, kterou vim, že by mi mohla zařídit vlastně hromadu jiných cílů. Že ať už je to cestování – takový ten klasický sen zahraničního zpravodaje – a nebo že je to pro mě vlastně docela výzva ta žurnalistika. (...) Měla jsem pocit, že když vlastně se budu naschvál dávat do těch nekomfortních situací, co dělají novináři, tak že mě to někam posune.“ A obdobně na situaci nahlíží i student **MU (B)**: „...jsem si vědomý, že ten diskomfort, který práce v médiích, zejména teda v audiovizuálních, tak který diskomfort to obnáší, tak osobnostně to člověka hodně posouvá. A to je ten důvod, proč se tomu diskomfortu vystavuju.“*

4.1.1.3 Pragmatická volba

Autorka přidává ještě třetí kategorii, u které definuje motivace pro rozhodnutí jako pragmatické nebo čistě praktické povahy, které se týkají tedy motivací čistě extrinsických (Slezáčková & Bobková, 2014; Pavlas, 2015). Tato kategorie zahrnuje důvody studentů, které souvisí např. s tím, že žurnalistiku studují proto, že se jim nepodařilo úspěšně složit přijímací zkoušky na jiné obory, nevědí, co jiného by mohli studovat, nevědí, čemu se v životě chtějí profesně věnovat nebo doufají, že je žurnalistika pomůže nasměrovat v jejich budoucích rozhodnutích.

Žurnalistika byla jediný obor, u kterého uspěl u přijímacího řízení i student **MU (B)**: „*Motivace k tomu jít na žurnalistiku byla velmi pragmatická. A to z toho důvodu, že jsem chtěl jít vždycky pouze na práva, kde jsem se ale nedostal. A jediný obor, kde jsem se dostal, byla žurnalistika v kombinaci s politologií. Každopádně, co tomu předcházelo, bylo, že mě vždycky zajímalo zajímat se o to, co se děje kolem mě, zajímat se o politiku, o věci, které ovlivňují nějakým způsobem můj život, tak proto jsem tam tu přihlášku dal. Ale nebyl to primární obor, na který jsem se chtěl dostat. Spíš prostě to tak vyšlo.“*

Student **MU (1)** byl po dokončení střední školy ohledně svého budoucího zaměření nerozhodný, ovšem žurnalistika pro něj představovala obor, který mu pomůže profesní dráhu více nasměrovat: „*Po gymplu jsem vlastně přemejšlel, co dělat, protože mě hodně bavilo psaní. A je to asi taková ta klasika, kterou měl každý, kdo směřoval humanitně a jednak měl v sobě nějak jako kreativního ducha. (...) A zároveň jsem si říkal, že to bude startovací*

můstek k tomu, abych zjistil, co opravdu chci dělat. A bylo to vlastně tak, že jsem šel na žurnalistiku a celou dobu jsem si říkal, že jako něco pak přijde a třeba pudu někam jinam a nebo si to přehodím jenom na tu žurnalistiku, protože já mám k tomu ještě sociologii. No a ani jedno nakonec nepřišlo a zůstal jsem tam.“ Obdobně o volbě studia smýšlí i studentka **MU (F)**: *„Musím říct, že mě teda upřímně žurnalistika moc nechytla, protože jsem od ní čekala trošku něco jiného, ale nějakým způsobem jsem si řekla, že je to právě dobré políčko v životopisu. A myslím si, že jako takhle na nějaký všeobecný využití rozhodně je, takže v ní pokračuji.“*

4.1.2 Role žurnalistického vzdělání

Tato podkapitola se snaží identifikovat další roviny, které mohou nad rámec čistě osobních motivací přispívat v procesu utváření profesní identity, a dále rozvíjet důvody, proč se studiu žurnalistiky mladí lidé věnují. Zaměřuje se již tedy na samotnou roli žurnalistického vzdělání a odpovídá na otázky, co studium mladým lidem přináší a v čem spatřují jeho hlavní výhody (či nevýhody).

Jak během první fáze – tedy realizace polostrukturovaných rozhovorů – tak i během druhé, která témata rozvíjela v ohniskových skupinách, přinesly debaty s komunikačními partnery řadu zajímavých podnětů, které by jistě stály za rozvinutí, avšak z důvodů potřeby jejich systematizace se autorka zaměřuje pouze na dva nejzásadnější okruhy.

4.1.2.1 Z amatéra profesionálem

Proces profesního vzdělání a míra zastoupení takto vzdělaných profesionálů sice jako takové podle Hallina a Manciniho (2004) nepřispívají k vyšší míře profesionalizace oboru v jeho celku, avšak mají zcela jistě vliv na zkvalitňování individuálního pracovního výkonu daného novináře (Jirkák & Volek, 2006). Profesní identita nabytá vzděláním může mít mnoho rozměrů, které nejen, že ustavují jednotlivce v pohledu na sebe samého v posuzování svých vlastních hodnot a kompetencí či vlastních důležitých charakterových vlastností, ale ustavují pozici jednotlivce i vůči ostatním – svým kolegům, jiným sociálním skupinám nebo společnosti. Pro novináře (či novináře-studenty) to pak může být rovněž vztah k ostatním novinářům, amatérům, ale i k publiku, zdrojům, vlastníkům médií či společnosti jako celku (Stigbrand & Nygren, 2013). Na tomto místě jsou proto nastíněny prvotní teze o vnímání žurnalistického vzdělání studenty, důraz je přitom kladen zejména za jeho potřebnost

a vlastní využitelnost – autorčin výzkum proto odpovídá na otázku, zda si studenti myslí, že je žurnalistické vzdělání potřeba, či nikoliv, a co jsou hlavní výhody, které jim z jejich perspektivy odborné žurnalistické vzdělání přináší.

Na odpovědi na otázku o potřebnosti studia se účastníci tohoto výzkumu jednoznačně neshodují. Pro některé studium žurnalistiky k výkonu samotného praktického novinářského povolání není nutná podmínka. Vnímají ho spíše jako výhodu pro získání vlastní praxe nebo nabytí určitých znalostí, zejména těch, které se týkají etických aspektů žurnalistické práce nebo obecné znalosti žurnalistického prostředí. Student **MU (2)** si o žurnalistickém vzdělání myslí: *„Podle mě je to jedno, jestli to člověk má, nebo ne. Záleží, jaká je ta jeho cesta. Pro mě to bylo dobrý v tom, že mě to ukotvilo v té cestě, že jsem měl jako nějakou oporu k tomu, takže mě to vlastně přivedlo na praxi, kam bych se jinak nedostal nejspíš. Možná mi to dalo i před tou praxí trochu sebevědomí, že jsem věděl, jaké jsou žánry, už jsem měl něco napsané.“*

Dotázaní také spatřují rozdíl v tom, pro jaké médium chce následně novinář pracovat. Menší důraz na potřebu vzdělání kladou např. na takový typ činnosti, která ve zpravodajství zahrnuje zejména práci s agenturními zdroji a jejich „překlápění“ na zpravodajské weby či do vysílání. A odlišnosti vnímají také u zpravodajství pro celostátní a regionální média nebo i u publicistických obsahů, pro které je vzdělání podle studentů zásadnější. Jak uvádí např. studentka **UK (C)**: *„...myslim, že je rozdíl mezi tím bejt novinář a bejt dobrej novinář. Protože jedna věc je právě psát do nějakých regionálních deníků nebo dělat zpravodajství, opravdu takový to čistý zpravodajství, kde prostě člověk vezme zprávu, přepíše ji a hodí ji ven. Je to prostě jen to aktualizování, co se děje. Ale myslim si, že člověk v momentě, kdy se chce jako víc zabývat třeba publicistikou nebo v momentě, kdy potřebuje člověk pracovat právě s etikou nebo s těma teoretickýma předmětama, který (...) pro nás, pro žurnalisty, nejsou jako nutný, ale je fajn je mít, protože člověk má pak okamžitě rozhled. A když prostě může mít rozhled, tak pak může reportovat mnohem edukovanějším způsobem.“* Studentka **UPOL (B)** tvrdí, že vzdělání vnímá jako výhodu zejména proto, že začínajícím novinářům lépe přiblíží celou problematiku médií a ozřejmí jim jejich fungování: *„Ty novináři, který maj to vzdělání, maj velkou výhodu, že už vlastně rozumí tomu fungování médií. A vidí vlastně už trošku dál, než přepsat ňáskou, dejme tomu, svodku. Ale ona je pak taky otázka, co je náplň tý práce, co ty novináři jako dělaj. A myslim si, že vlastně ta škola nám může dát ňáskou možnost, jak bejt právě aktivním redaktorem, v jakymkoliv médiu, na jakýkoliv pozici.“*

Toto téma rezonuje zejména v realizovaných ohniskových skupinách. Studenti spatřují jako hlavní výhody vzdělání zejména to, že se novináři díky němu stávají profesionály, a je tedy něčím, co může jedince k výkonu dané činnosti opravňovat, zejména pak v dnešní informační době a době sociálních sítí, které dávají podle studentů prostor pro vyjádření téměř každému. V rámci debaty v **Ohniskové skupině 2** student **UK (E)** říká: *„Novinářem nebo žurnalistou může být každý, kdo má tu ambici prostě. (...) Protože ty některý mediální organizace berou opravdu každého a v podstatě kdo chce, tak se tím užíví. Na druhou stranu ta škola je skvělá, budu ji studovat dál, doufám. Ta prostě nabízí ten vhled jako, že my se stáváme profesionály v podstatě. Kdežto ostatní jsou amatéři.“* Naopak studentka **UK (B)** nesouhlasí: *„No já si myslím, že to je potřeba. Že je potřeba, aby byli lidi, kteří jsou přesně schopní jako rozlišovat tu etiku, a kteří jsou schopni jako se lépe v tom pohybovat, protože když se o tom bavím třeba s lidmi, co si myslí, přesně, že jako žurnalistika je strašně jako easy a všichni mají jako možnost se vyjádřit, takže jako všichni můžeme být zdroje a všichni můžeme být influenceři a žurnalisti. A myslím si, že je jako důležité, aby tady byl, tady v té době, kdy jako má každý právo se vyjádřit, tak abychom tady byli my, co to máme vystudované. A abychom to trochu jako usměrňovali. Nebo byli schopní usměrnit.“*

I Ohnisková skupina 1 přináší k tomuto tématu širší debatu. Student **UPOL (C)** klade na roli vzdělání pro oddělení žurnalistů od neprofesionálů silný důraz: *„Ty teoretický rámce žurnalistiky jsou právě to, co nás odděluje od těch nevzdělanejších (v oboru, pozn. autorky). A to by se mělo co nejvíc tlačit na tom bakaláři, protože to je vlastně to vysokoškolský vzdělání, ta teorie.“* S ním souhlasí i studentka **UPOL (B)**: *„Právě si jako myslím, že nás učí rozlišovat mezi novinářem, jako amatérem, tím, že někdo používá sociální sítě, komentuje věci a má hned jako pocit, že má nějaký novinářský ambice. No a potom novinářem, kterej má jako nějakou novinářskou integritu, no. Nějaký jako svoje vnitřní hodnoty. A tohle jsou podle mě věci, který mu podle mě dává ta škola. Protože v tý praxi na tohle už reálně není čas.“* Student **UPOL (E)** si myslí, že studium pro výkon novinářského povolání není nutné, ale je podle něj třeba zamýšlet se nad tím, že si žurnalistika musí udržet své standardy a kvality: *„Na to, aby byl člověk novinářem, nepotřebuje titul, nepotřebuje školu. Ale jako otázka, kde pak má být ta dělící linie. Aby pak do těch médií nepronikali nějaký amatéři, kteří neumí česky pořádně, a kteří prostě fakt nemají ten přehled, kteří nemají žádný etický hranice, pravidla.“*

4.1.2.2 Rozhled a síť kontaktů

V návaznosti na předchozí zjištění, jež se týkají především nutnosti a důležitosti novinářského vzdělání jako celku, se tato podkapitola snaží hlouběji rozkrýt konkrétní benefity, ale i nedostatky, které studenti v rámci svého odborného studia identifikují. Otázka následného praktického využití konkrétních nabytých znalostí a dovedností během samotného výkonu praxe je více diskutována v jedné z následujících kapitol (viz **4.2 Proměny představ po absolvování praxe**).

Studenti na žurnalistickém vzdělání obecně oceňují, že studijní programy poskytují široké spektrum kurzů, které jim přinášejí poznatky z různých oborů, celkově budují jejich všeobecné znalosti, ale zároveň nabízejí i širokou nabídku oblastí, v nichž se studenti mohou realizovat. „*Myslím si, že ta vysoká škola určitě nebyla k ničemu. Zaznělo tam mnoho dobrých informací. Hlavně jsem ocenil ty informace, které pojednávaly o té praktické stránce žurnalistiky,*“ myslí si student **UPOL (A)**. Student **MU (A)** pak upozorňuje právě na široký výběr kurzů, které obor nabízí: „*Přide mně ta brněnská žurna dost progresivní v některých ohledech, právě v přístupu třeba k volitelným předmětům. Že jich je taková spousta, že si tam každý může vybrat, co ho baví a jakým směrem se chce ubírat. Od výzkumu médií, až po třeba práci se zvukem.*“

Studenti v tomto výzkumu největší výhodu spatřují v tom, že jsou na univerzitách kurzy vedené i odborníky z praxe, kteří se studenty sdílejí své zkušenosti a předávají jim konkrétní a aktuální poznatky z novinářské praxe. To uvádí např. studentka **UK (A)**: „*Já si třeba myslím, že jsou super ti externisti. Protože mně to fakt jako dalo úplně nejvíc. (...) Tím, že se o tom bavíme, oni nám říkají to, jak oni pracují... a asi je to mnohem přínosnější než ta teorie, no. Která jako asi je v něčem důležitá, pro to, abychom byli třeba dobří novináři, ale tady jako ta praxe je prostě lepší.*“ Zároveň je důležitá i role vysokoškolských pedagogů, již studentům předávají své dlouholeté zkušenosti z oboru, které jsou pro ně coby začínající mladé novináře užitečné. To si myslí studentka **UK (2)**: „*...zkušenosti jako může sice člověk získat, ale ze začátku dělá akorát chyby, a když třeba slyším od těch profesorů, který to znají a už se pohybují dlouho v tom poli, tak si uvědomuju věci, který bych si neuvědomila. A třeba bych je dělala špatně. (...) A i to dá jako příležitosti. Si myslím, že k nastartování kariéry je to (žurnalistické vzdělání, pozn. autorky) dobrý rozhodně.*“

V neposlední řadě studenti také benefity spatřují v tom, že jim vysoká škola pomáhá při budování jejich vlastní sítě kontaktů, kterou budou moci v budoucnu využít. „*Super je prostě ten sběr těch kontaktů. Že tady prostě člověk získá ty kontakty, který se mu pak hodějí*

do budoucna,“ říká student **UK (D)**. To samé si myslí i studentka **UPOL (B)**: „*Studium žurnalistiky mi dá určitě i nějaký kontakty. Že přídu do ročníku, dejme tomu, s dalšíma padesáti lidma, ze kterých třeba deset určitě v médiích bude pracovat.*“ A potvrzuje to i student **MU (2)**: „*Jako novinář se prostě člověk dostane do kontaktu s mnoha lidmi, třeba i s lidmi, ke kterým nemá jako běžný člověk přístup. Třeba s politikama se může potkat. Má přístup do různých institucí, na různé akce, takže v tomhle si myslím, že má novinář i spoustu výhod. A určitě má pak takovou jako síť kontaktů, která je sociální kapitál. A to je určitě výhoda.*“

Avšak studenti vnímají v náplni studijních programů i některé nedostatky. Láb a Němcová Tejkalová (2011) uvádějí, že problém žurnalistického vzdělání spočívá zejména v nedostatečně silném propojování teoretických znalostí s prakticky zaměřenými přednáškami, workshopy nebo stážemi. Studenti zahrnutí do tohoto výzkumu rovněž zmiňují, že výuka je z jejich perspektivy obecně málo praktická. Přijde jim, že studium by jim mohlo přinést větší množství kurzů, které se zaměřují na nácvik různých žurnalistických výstupů. Student **MU (1)** shledává nedostatky i v obecné práci s jazykem: „*Jako je tam strašně moc teorie, ale vlastně se reálně ani nenaučíš psát. A je to pak hrozně vidět na těch děckách kolem, kteří jdou na tu praxi. Neumí s tou češtinou zacházet, ta škola je sice učí nějaký jako super teorie, hlavně teda k těm mediálním studiím, ale jako taková ta aplikovaná žurnalistika, tak na to ta katedra spoléhá, že nás naučí až na té praxi.*“ Podle studenta **UK (3)** by bylo vhodné zařadit i některé kurzy, které by studenty rozvinuly ve specifických oblastech žurnalistiky: „*Myslím si, že z hlediska teorie jsme dobrý, ale myslím, že by se dalo přitlačit ještě z hlediska praxe (...) nějaký základy třeba i z té investigativní žurnalistiky (...) kdyby se udělal nějaký jako mini trénink základů investigativní žurnalistiky, jako na co být připravený a tak, tak to si myslím, že to by mohlo trochu ještě prospět.*“ Studentka **UPOL (1)** si myslí, že některé teoretické předměty pro praxi nejsou ve skutečnosti tolik využitelné. Namísto toho jí během studia chybí větší důraz na výuku cizích jazyků, které vnímá pro výkon žurnalistiky jako zásadní: „*Myslím si, že občas je tam zbytečně moc teorie, která pro praxi není tak významná, na úkor právě té praxe a nebo klidně i studia jazyků. Bejt to na mně, tak bych asi víc podporovala jazyky. (...) A pro praxi novináře považuju jazyky za hodně důležitý. A přijde mi, že je tam zbytečně moc teorie, která pokud ten student potom neví, nemíří jako do výzkumu nebo nechce být jako mediálním teoretikem, tak to pro něj není tak jako směrodatné.*“

Studenti sice oceňují, že se díky studiu a povinné praxi dostanou do reálného novinářského prostředí, avšak doba, po kterou musí povinně v redakcích zůstat, je podle některých krátká. „*Málo praxe. Minimálně na Univerzitě Palackého je strašně málo praxe. Dva měsíce stáže v nějaký normální redakci, nějakého zavedeného média, je strašně málo pro vypsaní novináře. Přičemž většina redakcí i po začínajících novinářích chce už nějaké zkušenosti a spousta z těch studentů si nenajde během té doby toho studia nějaké ten ‚side job‘, kde by se mohli vypsat,*“ říká studentka **UPOL (2)**. Zároveň ještě studenti postrádají vyšší míru přímého propojování teoretických konceptů s praktickými aspekty žurnalistiky přímo v kurzech, které univerzity nabízí.

Problém žurnalistického vzdělání ale může být způsoben už jeho celkovým institucionálním nastavením a např. i tím, že nedostatečně reaguje na trendy současného žurnalistického pole, které souvisejí zejména s technologickým vývojem. To vyvstává i z debaty rozvinuté v **Ohniskové skupině 3**. Studenti se shodují na tom, že sice mají na výběr poměrně široké spektrum volitelných kurzů, které se současnými trendy v žurnalistice zabývají, ale hlavní problém podle jejich názoru představují povinné předměty, jejichž náplň je často zastaralá a současným trendům se nevěnuje. Přitom je studenti vnímají jako důležité a zajímavé. „*Myslím si, že se učíme dost tak jako středověce, když to řeknu takhle (...) v zahraničí, tam se soustředí na online. Tady my jako píšeme prostě, soustředíme se na ten print, kterej vlastně už reálně není moc. Nikdo ho nečte. A ta budoucnost je spíš jako v těch online médiích, což tady se jako moc neučí,*“ uvádí studentka **MU (G)**. S tím souhlasí i student **MU (A)**, ale upozorňuje na to, že studenti mají možnost si tyto nedostatky kompenzovat volbou nepovinných předmětů: „*Co se týče té práce se sociálníma médii, tak uznávám, že co se týče povinných předmětů, tak tam to docela opomíjí. Ale pokud se člověk chce ubírat tím směrem, tak si myslím, že si tam určitě může najít v každém semestru několik předmětů, který jsou na to vyloženě zaměřeny. (...) Já nevím, mobilní žurnalistika, mobilní zpravodajství, sociální média v žurnalistice, těch předmětů je jako spousta.*“ Nedostatečnou přípravu pro současnou praxi zmiňuje i student **UK (D)** z **Ohniskové skupiny 2**, podle kterého by studium mohlo přinést více informací o tom, jak pracovat s veřejně dostupnými zdroji prostřednictvím počítačových technologií: „*...ten prostor hodně vidím u té datové žurnalistiky. (...) Jako jak pracovat s timdlectim, jak pracovat s vyhledáváním těch informací jako na internetu a na počítači. Si jako myslím, že to je tady docela problém. A jako myslím si, že bez těch počítačových věcí to nepude do budoucna.*“

4.2 Proměny představ po absolvování praxe

I přes to, že již samotné studium institucionálně regulované vysokou školou jistým způsobem studenty formuje a napomáhá jim v budování jejich profesní identity a hraje důležitou roli i v procesu vnitřního ztotožnění se s profesí, ještě zásadnější může být styk studentů s praxí v oboru. Tedy první přímý kontakt s novinářskou prací a rutinami v redakcích. Každá z vybraných univerzit má požadavky na absolvování praxe jiné a liší se i jejich celková koncepce a doba trvání.³⁸

Následující kapitola se snaží identifikovat proměny představ o žurnalistice po absolvování povinné mediální praxe. I z těchto důvodů se zde již nevěnuje konkrétní praktické přípravě, kterou studentům podle jejich názoru poskytuje či neposkytuje vysoká škola. Zaměřuje se spíše na konkrétní postřehy či poznatky, které ve studentech praktická zkušenost v redakcích rozvinula, a zda (či jakým způsobem) tato zkušenost proměnila jejich představy o žurnalistickém poli a novinářské profesi jako celku. V závěru se věnuje také tomu, jakým způsobem první styk s oborem ustavil představy studentů o jejich profesním zaměření, a zda jsou již po těchto zkušenostech rozhodnutí, že se žurnalistice chtějí po dokončení vysoké školy nadále věnovat, či nikoliv.

Obecně studenti vnímají povinnou praxi v konkrétní redakci určitého média jako velkou výhodu a oceňují, že ji během studia musí splnit jako jeden z povinných předmětů. Jako např. student **MU (2)**: *„Na tom studiu je pro mě největší výhoda ta praxe, že v Brně je povinná na tři měsíce. A to si myslím, že bylo pro mě nejlepší na celým tom studiu. Že mě to donutilo jít na tu praxi, která mi dala nejvíc a vlastně doted' tam pracuji.“* To samé si myslí i studentka **UK (2)**: *„Pro mě je (výhoda, pozn. autorky) určitě ta praxe hlavně. Že mám pocit, že mi to dá ty příležitosti a ty možnosti se k tý práci dostat fakt.“* Student **MU (B)** má pocit, že vymezená doba povinné stáže napomáhá k tomu, aby si studenti novinářské

---

³⁸ Specifické požadavky pro absolvování praxe jsou na vybraných univerzitách rozdílné, a to i na základě konkrétních studijních programů na jednotlivých univerzitách. Univerzita Karlova (IKSŽ FSV UK) požaduje po studentech absolvování povinné měsíční praxe ve zvoleném médiu, mimo to ještě studenti musí splnit povinně volitelné kurzy, jenž mediální praxi simulují ve cvičných redakcích, ve kterých si studenti mohou vyzkoušet různou žurnalistickou práci, jako např. tisk, audiovizí, foto, atd. (Studijní plán Žurnalistika IKSŽ, 2022). Pro studenty Masarykovy univerzity (KMSŽ FSS MUNI) je povinné absolvovat praxe ve cvičném médiu Stisk, na které navazují odborné tříměsíční praxe v konkrétních médiích (Centrum mediálních praxí KMSŽ, 2022). Pro studenty Univerzity Palackého v Olomouci se pak délka praxe liší podle konkrétního nastavení studia (jedno/dvouobor), v případě jednooborového studia jsou pak povinné minimálně dvě měsíční praxe, mimo těch studenti publikují v rámci zapsaných kurzů, např. na mediálních portálech katedry (Studijní plán Žurnalistika, 2022; potvrzeno garantem povinných praxí Mgr. et Mgr. Karlem Páralem, Ph.D.). Tyto zmíněné požadavky vycházejí z aktuálně platných studijních programů.

prostředí zažili a vyzkoušeli si nejen žurnalistickou práci, ale pochopili i fungování dané redakce a rutin. A samozřejmě objevili i negativa, kterými může práce v médiích disponovat. „Vnímám obrovskou výhodu brněnské žurny v tom, že ta tříměsíční praxe lidem otevře oči. Že si prostě uvědomí, co to obnáší, jaké oběti za tím stojí, protože jinak by to člověk zjistil až po studiu. (...) Ta praxe je jako velký game changer. Že si člověk uvědomí, jestli to chce, nebo nechce dělat,“ říká.

Zejména na počátku novinářské kariéry může být dosažené vzdělání pro žurnalisty výhodou, avšak ta s delší praxí v oboru může začít ztrácet na svém významu (Láb & Němcová Tejkalová, 2011). Obdobně situaci vnímá i student **UK (3)**, u kterého se reálné využití nabytých znalostí z vysoké školy začalo stírat již během studia, v průběhu nějž začal pracovat pro zpravodajskou agenturu: „...v prváku jsem vlastně začal dělat audio-video editora v [XXX], takže vlastně tak ještě do konce druháku, tak jsem používal poznatky ze školy v práci. Ale někde na konci druháku se to začalo překlenovat na to, že jsem začal používat poznatky z práce ve škole. (...) Člověk si to zažije tou prací, ale pak prostě když už jsme nějak jako v tom druháku, třetíáku, děláme na té závěrečný práci, tak najednou prostě používáme ty softwary, co používáme v práci, triky, kterých jsme se prostě naučili v práci.“

Řada studentů si myslí, že studium nedokáže na výkon žurnalistické praxe řádně připravit. A to zejména proto, že studenti sice disponují teoretickým zázemím pro výkon novinářské profese, avšak chybí jim konkrétní praktické zkušenosti, jež se netýkají jen vytváření žurnalistického obsahu, ale zejména styku s konkrétní redakční praxí a specifickou ekologií, kterou dané médium disponuje (Mensing, 2010). Střet s reálnou žurnalistickou praxí v newsroomu popisuje student **UK (E)** následovně: „[J]ako když pak člověk přijde do té praxe, tak já jsem byl třeba prvních čtrnáct dní úplně zmatenej, co se kde děje. A ta škola jakoby možná v tomhle přechodu do praxe úplně ňák extra nepomohla. Ale zas máme zároveň ten teoretický rozhled, kterej je taky potřeba. A kterej zase pomůže s jinejma věcmá potom.“ Studentka **UPOL (2)** má pocit, že ve směru praktického využití jí studium nepředalo tolik, a to právě proto, že pro praxi je podle ní důležité konkrétní nastavení dané redakce. Na to podle ní škola studenty připravit nedokáže: „Spíš si myslím, že to, co jsem se (během studia, pozn. autorky) naučila, tak bylo... ne neužitečné, ale... něco jo, něco určitě, ale většinu věcí jsem zjistila až vlastně na té stáži, že to funguje úplně jinak. Je to sice daný i tím, že každý médium si to trošku upravuje. Mají vlastní způsoby, jak ty věci dělat, ale i přesto si myslím, že to studium mi tolik nedalo, kolik bych čekala, že toho využiju. Víc mi opravdu dala ta praxe, ta stáž.“

Vstup do reálné novinářské praxe ve studentech vyvolává různé pocity. Někteří pociťují, že jejich práce má smysl a naplňuje je, jako např. student **MU (A)**, který se při praxi cítí následovně: „Většinou s pocitem, že to dává smysl. A to nejenom pro mě, ale i pro společnost. Někdy pod solidním stresem, každopádně si uvědomuju, že tohle vlastně ještě nic moc není. Je to jenom brigádka, rádoby srandička.“ Obdobně říká i studentka **UPOL (B)**: „Vlastně mi došlo, že se cejtím moc dobře. Mám pocit, že dělám něco, co jako má smysl i pro někoho jinýho nebo i pro něco širšího, než jsem jenom já. A to mě jako uspokojuje. (...) Mám vlastně hodně ráda svojí práci. I když je náročná a vlastně blbě placená. Ta náká společenská hodnota mi to hodně vykupuje, takže mám dobrou pocit, když pracuju.“

Někteří studenti vnímají žurnalistiku po absolvování praxe zcela pragmaticky, tedy jako zaměstnání, které vykonávají: „Já to vnímám asi spíš jako práci a moc ty věci okolo nevnímám. Jako kolik na to kouká lidí, jestli to má nějak velkej společenskej význam,“ říká student **UK (E)**. Jiní studenti však po styku s mediální praxí bojují se ztrátou ideálů a všech představ, které o žurnalistice dříve měli. S reakcí kolegů v **Ohniskové skupině 2**, kteří vyjadřovali nadšení i po absolvování praxe, nesouhlasil student **MU (B)**: „U mě je to úplně opačně. U mě všechny ty ideály jako společenská přínosnost a tak dále, tak těch jsem si vědomý, ale ty ideály opadly. Právě stykem s tou praxí. A to z toho důvodu, že jsem si uvědomil, že asi se na to úplně nehodím. Protože to audiovizuální prostředí (ve kterém student pracuje, pozn. autorky) v nějakých těch parametrech vyžaduje i to, že ten člověk by neměl být nějak extra stresář, což já teda jsem.“ Ale i studentka **UPOL (B)**, která sice pociťuje nadšení a vyšší společenskou hodnotu žurnalistiky, uznává, že stykem s praxí v některých ohledech prozřela: „Já jsem jako konfrontací s praxí zjistila, že... jako já jsem to vlastně tušila vždycky, ale překvapilo mě, jak moc se média orientují na čtenost. A to i jako ve veřejnoprávních médiích. Vlastně jsem trošku zapomněla, že to není o tom podávat ty nejdůležitější témata, ale vlastně takový ty průměrný, který bude číst hodně lidí nebo jim bude rozumět hodně lidí. (...) A potom jsem taky nečekala tak nepřátelský prostředí v praxi. Jakože je velká rivalita – z mého pohledu – mezi jednotlivěma médii, ale i jako v rámci redakce. Asi jsem počítala s tím, že to bude jako přátelštější prostředí celý. Nebo že tam bude víc jako tým.“ Student **UPOL (E)** si myslí, že na střet s reálným žurnalistickým prostředím ho částečně připravilo i sdílení zkušeností vysokoškolských pedagogů nebo spolužáků: „O většinu těch iluzí jsem přišel vlastně nástupem do prvého, když jsem to začal nějak víc řešit, co to vlastně obnáší. Dostávali jsme nějaké informace od vyučujících, třeba i spolužáků, který už byli tak trochu namočený v té praxi. Ale já, když jsem do té praxe

nakouk, tak jsem zjistil, že to bere ještě víc času, než jsem si myslel. Že je to ještě větší tlak, třeba na to furt mít o čem psát.“

4.2.1 Špatné platové podmínky a psychická náročnost

Z polostrukturovaných rozhovorů a následně i z ohniskových skupin vyplývá, že studenti při konkrétní praxi nebo v uvažování o následné profesní dráze v žurnalistice vnímají jako zásadní faktory ještě dvě témata. A to platové podmínky novinářů a celkovou psychickou náročnost žurnalistiky. Tato problematika je vnímána jako zcela zásadní, a proto se jí více věnuje následující podkapitola. K tomu uvádí citaci studenta **MU (B)**, která se zdá být pro následující problematiku shrnující: *„Já si myslím, že strašně krásně to popsal Jindřich Šídlo ve smyslu, že správné parametry novináře jsou dvacet-dvacet-dvacet. Máš dvacet let, máš dvacet tisíc čistého a jsi dvacet hodin v práci. A pokud člověk není schopný tyhle parametry naplnit, protože to není úplně ideální, tak za dveřma stojí dalších dvacet lidí, kteří jsou schopní tu jeho pozici naplnit.“*

4.2.1.1 Finanční situace v médiích z perspektivy studentů

Ke zhoršení finanční situace v médiích došlo po celém světě v období ekonomického poklesu po roce 2008, a to zejména v důsledku snížení prodeje inzerce. V rámci strategií pro snižování celkových nákladů mediálních domů se situace dotkla i zaměstnanců, tedy samotných novinářů (Rose, 2011). Podle výsledků zatím posledního šetření mezinárodního výzkumného projektu *Worlds of Journalism Study* 23,3 % dotázaných českých novinářů uvádí, že nad rámec výkonu žurnalistiky mají ještě jiné placené zaměstnání (Láb & Němcová Tejkalová, 2016). To sice samo o sobě není vypovídající údaj o platové situaci v českých médiích, ale naznačuje, že někteří žurnalisté se věnují i jiným pracovním činnostem, za které jsou finančně ohodnoceni. Ve výzkumech se finančnímu ohodnocení a obecně platovým podmínkám žurnalistů nevěnuje příliš pozornosti, ale studenti participující v šetření pro tuto diplomovou práci je zmiňují jako zcela zásadní. A to i proto, že se pro ně špatné platové podmínky mohou stát jedním z rozhodujících faktorů pro to, zda do novinářské profese naplno vstoupí, nebo se ji rozhodnou v budoucnu opustit.

Na finanční hledisko žurnalistické profese klade vysoký důraz např. studentka **MU (E)**: *„Pro mě je důležitý, jestli mě ta práce bude bavit, stejně, jako kolik za ní dostanu peněz. Ale v dnešní době je podle mě potřeba na to koukat, kolik za to dostaneme peněz. Protože to, že nás ta práce baví, za nás nájem nezaplatí. Peníze jsou určitě jeden*

z rozhodujících faktorů.“ Účastníci tohoto výzkumu věří, že finance a nízké platové ohodnocení mohou být jedním z důvodů, proč mají mladí lidé nebo obecněji novináři tendence obor opouštět. Shodují se, že sami jako studenti finanční tíseň kvůli zvolenému oboru nepociťují a přívýdělek novinářskou prací je pro ně zatím dostačující. A to i proto, že jsou zatím např. finančně podporováni rodinou nebo jim výdělek stačí na to, aby sami sebe finančně zabezpečili, protože jejich životní náklady zatím nejsou nijak vysoké nebo mají k praxi v médiích ještě jiné formy přívýdělku. Podle studenta **MU (C)** je ochota začínajících novinářů pracovat za nižší či dokonce žádné finanční ohodnocení poměrně velká. Obecně však vnímá, že finanční situace v českých médiích není dobrá: *„Myslím si, že je to jeden z hlavních faktorů odchodu lidí z žurnalistiky. Zním hodně novinářů, kteří se uchýlili někde v PR, protože to je prostě daleko líp placená práce, dost možná i míň psychicky náročnější. Ale ty finance si třeba ještě jako studenti tolik neuvědomuju, a protože jsme do toho zapálení, tak jsme ochotní to dělat za ‚děkuji‘, a že máme prostě zkušenosti. Ale jako do budoucna... jako fakt to je velký problém to podfinancování, protože ta situace v Česku, co se platů novinářů týče, není ideální.“*

Problém ohledně finanční stránky tedy dotázaní vidí hlavně v budoucnosti, kdy se budou muset postavit „na vlastní nohy“. Student **UPOL (A)** si problematiku platových podmínek uvědomil již během výkonu své praxe v regionálním zpravodajství: *„Postupem času jsem zjistil, že to bohužel je práce velmi namáhavá a v případě nějakých městských zpravodajů dosti špatně placená. Takže mě napadá i tadyta finanční otázka. Není to kvůli tomu, že bych byl nějak penězomil, ale postupem času si budou muset někteří lidé položit otázku, jestli jim jejich příjmy stačí na živobytí.“* A podobně o této otázce uvažuje i studentka **UK (C)**. Ta dosud vykonává praxi v neziskovém sektoru žurnalistiky, ale do budoucna se obává, že by ji taková práce nemusela uživit: *„Já třeba dělám v investigativě. A tam ta investigativní žurnalistika nemůže být nikým placená, aby prostě to splňovalo nějaký význam, tak tam, kde dělám já, je nezisková organizace. Takže ty peníze tam nejsou. Zatím, co jsem student a co bydlím na koleji a přivydělávám si ještě mimo a dělám to na částečnej úvazek, tak dobrý. Kdybych tam teoreticky zustala, dostudovala a měla s tím vylízt a měla si začít platit nájem a začít prostě žít ten nestudentskej život, ale prostě život člověka, kterej pracuje na plnej úvazek, myslím si, že s tímhle platem bych to prostě nezvládla.“*

4.2.1.2 Psychika a syndrom vyhoření

Žurnalistika se často stává poměrně náročným zaměstnáním, a to zejména z hlediska psychické náročnosti a stresu, se kterými se novináři během výkonu povolání musejí vypořádat (Monteiro et al., 2016; Feinstein et al., 2018). Tyto aspekty jsou vyzdvihované i mezi zahrnutými studenty v tomto výzkumu. Ne všichni zúčastnění při výkonu žurnalistiky pociťují, že by tyto podmínky ovlivňovaly je samotné, protože často celkovou psychickou náročnost pro ně kompenzuje fakt, že vykonávají práci, která má vyšší společenský význam či je pro ně veřejnou službou. Tento jev může být u některých novinářů poměrně častý (Hughes et al., 2021). Stejně to zatím pociťuje např. studentka **UK (C)**: „... k tomu tlaku, tak si myslím, že mě tam třeba hřeje to vědomí, že dělám něco, čemu věřím, a že prostě uspokojuju morálku populace nebo něco takovýho. Ale i to může prostě vyhořet. Člověk může ztratit tu sílu prostě.“ Student **UK (3)** říká: „Já jsem trošku odolnější v těchhle věcech. (...) Ale jako je potřeba určitě nějaká úroveň mentální hygieny, je potřeba občas si udělat čas sám pro sebe, jako třeba myslet na jiný věci, mít koníčky...“

Zejména u mladých lidí pak může být konfrontace s takto stresovým prostředím poměrně náročná a může způsobit psychické stavy jako např. syndrom vyhoření. Ten dokonce uvádí studentka **MU (G)**, u které se rozvinul ještě před tím, než začala profesi naplno vykonávat. Uvádí přitom řadu aspektů, které na syndrom vyhoření u novinářů mohou mít vliv: „Kromě toho syndromu vyhoření, kterej si myslím, že přichází dost často, je to ten střet s tou realitou. Takže u mě přišel (syndrom vyhoření, pozn. autorky) jakoby ještě před tím, než jsem tu profesi začala reálně dělat. Myslim, že v tom hraje roli to, že člověk pořád konzumuje. A že vlastně to není ani jako že by chtěl, ale vlastně že musí. Že vlastně potřebuje bejt neustále v obraze, potřebuje vědět, co novýho se stane a takhle. A třeba jakoby když vyplukla ta válka na Ukrajině, tak to bylo hodně intenzivní. A myslím si, že právě dost začínajících novinářů, když se sejde jako víc intenzivních věcí, tak už je ten tlak jako tak velikej, že vlastně člověk konzumuje neustále jako negativní zprávy, což je jedna věc. A druhá, že vlastně ani si nemůže dát takovej detox, protože když si dá detox, tak mu uteče spousty důležitých věcí. A pak to stejně potřebuje dohánět, protože to potřebuje k tý práci.“

Student **MU (C)** si myslí, že psychická náročnost žurnalistiky a syndrom vyhoření může být jedním z aspektů, proč začínající novináři profesi opouštějí: „Pokud mladí lidé mají tendenci novinářinu opouštět, tak je to prostě začínajícím syndromem vyhoření ve velice brzkém věku. Fakt ta práce hodně bere a málo dává.“ Podle studenta **UK (D)** může mít jistý vliv i to, že přes celkovou psychickou náročnost nepřichází novinářům, zejména těm

mladým, dostatečné motivace v platovém ohodnocení, což podle něj jen umocňuje případný syndrom vyhoření: „*Já si obecně myslím, že tady v tom hrozí ten syndrom vyhoření klidně i do těch pěti let. Že kromě té finanční stránky je ten poměr mzda výkon docela brutální. Takže člověk se hodně nadře. To je asi potřeba, aby nám tady (na vysoké škole, pozn. autorky) říkali. Jakože prostě, že to není sranda jet to naplno.*“ Na druhou stranu studenti oceňují, že se o psychických aspektech žurnalistického povolání začíná v poslední době otevřeně debatovat. Zmiňují zejména mladé novináře jako Filipa Titlbacha, Lindu Bartošovou nebo Čestmíra Strakatého, kteří o psychické zátěži a syndromu vyhoření, který sami pocítili, veřejně promluvili. „*Určitě si nemyslím, že je v pohodě, že syndrom vyhoření je tak častým jevem u mladých novinářů. Je dobře, že se o tom teďka začíná mluvit. Teď několik novinářů, poměrně známých, s tím vystoupilo,*“ říká student MU (A). Obdobně to vnímá i studentka UPOL (1): „*...mělo by se řešit i nějaké duševní zdraví, což teda načala teďka Linda Bartošová, za což jsem moc ráda. To je třeba věc, o který se moc nemluvilo a poměrně dost novinářů jsou velký workoholici a může se jim to vymstít. Myslím si, že tohle je věc, která by se měla řešit.*“

4.2.2 (Ne)zájem o kariéru novináře

V konečném důsledku může studium a období prvních styků s oborem v průběhu praxe, ale i po ní, u studentů rozvinout konkrétnější představy o tom, zda se vůbec chtějí ve svém profesním životě žurnalistikou zabývat, či ne. Míra profesní identifikace s oborem žurnalistiky se u studentů liší.

Volek a Urbániková (2017) ve své komparativní studii došli k závěrům, že o výkonu žurnalistické profese jsou v České republice zcela přesvědčeni a aspirují tedy na její vykonávání méně než dvě třetiny dotázaných studentů. Tato diplomová práce spíše identifikuje jako největší trend, že studenti si konečnou volbou novinářského povolání nejsou zcela jistí. Někteří sice jsou rozhodnuti žurnalistiku vykonávat, ale zároveň neví, jak dlouho v oboru chtějí setrvat. Ale v potaz je však třeba brát menší počet participantů, kvůli kterému nelze zjištění zobecňovat.

Student MU (1) říká: „*Já bych chtěl tu žurnalistiku s něčím kombinovat. Určitě bych jí nechtěl dělat na plnej úvazek, jo, sedět prostě v té redakci (...) ale chtěl bych dělat toho redaktora, že mi prostě vyjde článek dvakrát za týden, ale ještě v té redakci budu dělat něco jinýho. Třeba teď jsem tam napsal do [XXX], že bych dělal korektora.*“ Studenti jsou také často spíše nerozhodní a nevědí, jak by se chtěli po dostudování vysoké školy profesně

profilovat. A to zejména proto, že během studia zjišťují, co žurnalistická profese obnáší a jaké nároky jsou na novináře kladeny. Studentka **MU (E)** zatím sama nedokáže říct, zda se žurnalistice v budoucnosti chce profesně věnovat. Spíše si ale myslí, že nakonec přejde do jiného oboru. Důvody uvádí následující: „*Spousta lidí, mladých, si neuvědomuje, co všechno vlastně ta práce obnáší. A já sama jsem do toho šla s úplně zidealizovaněma představama, že nevím, můžu támhle někde jezdit, a že ta práce nebude jednotvárná. Ale zároveň bude to dobře hodnocený, finančně a takhle. A ono vlastně nic z toho v realu není taková pravda. Fakt to zabírá hodně času a musíš hodně ukrojit i z toho osobního života. Fakt to jako není pro každého. Takže i z tohohle důvodu to může ty lidi odradit, když zjistí, co to vlastně obnáší. A já sama prostě nevím.*“ Jistou skepsi z volby budoucího zaměstnání uvádí i studentka **UPOL (2)**, která se sice chce žurnalistice věnovat, ale obává se zejména platových podmínek nebo i toho, zda sama nalezne v některé z redakcí uplatnění: „*Já nevím. Co chci já není vůbec důležitý, protože důležitý je jenom to, co chce trh. Když trh, bude potřebovat, abych dělala věci v jedné redakci a zaplatí mi to účty, budu dělat v jedné redakci. Ale já sama si to takhle rozhodnout nemůžu. Protože já vůbec nevím, co bude. Může se taky ukázat, že český trh je už mladými novináři moc nasycený a budu dělat někde copywriterku, protože co jiného bych tak asi mohla dělat s tímhle vzděláním.*“ Obdobně na situaci nahlíží i studentka **UK (A)**: „*Určitě by mě ta žurnalistika bavila, ale furt tam vidím takový to těžký, jednak se tím uživit, nějak se jako vypracovat, protože člověk se fakt musí od nějaký nejnižší pozice někam dostávat. Takže jakoby furt nevím.*“

Studenti, kteří již praxi v oboru mají a jsou v oboru zaměstnaní také zmiňují, že by aktuálně chtěli v oboru pokračovat, ale nejsou si jistí jak dlouho. To uvádí např. studentka **FSV (1)**: „*Já bych jako výhledově chtěla zůstat v oboru. Nemyslím si, že asi třeba 50 let, ale nějakou dobu určitě jo.*“ Obdobně to pociťuje i student **FSV (3)**. Ten zatím chce zůstat v jím zvolené redakci, a to i přes to, že již dostal jiné pracovní nabídky v oboru, které byly dokonce lépe finančně ohodnocené: „*Umím si představit, že v tom ještě budu pokračovat. Nevím, jak dlouho. Nedokážu teďka přesně specifikovat, ale neženu se někam jinam. Neženu se ani za lepší nabídkou, abych tak řekl, už jsem měl z jedné zahraniční agentury vlastně nabídku, tu jsem odmítnul.*“ Podobný výhled má i student **MU (2)**: „*Plánuju pokračovat v té redakci. A po studiu... buď bych tam šel pracovat na plnej úvazek, ale nevím, jestli bych na to měl a nevím, jestli bych to úplně chtěl, takže si nechávám otevřené dveře jako i do jiných směrů. Zároveň teď nechci od žurnalistiky odcházet, ale není to ani tak, že bych jí nechtěl dělat.*“

Někteří studenti jsou přesvědčení, že v oboru žurnalistika zaměstnaní být nechtějí. Jako studentka **MU (G)**, která říká: „*Nechci dělat kariéru. Protože si myslím, že to není to, co bych chtěla. Jako takhle. Nestojí mi to za to. Za málo peněz prostě, spousta námahy, spousta prostě újmy psychický a fyzický. Takže jako bavilo by mě to, novinářina jako taková mě baví, ale ne za tu cenu, že si zničím psychický zdraví.*“ Jako poměrně častý trend u absolventů vysokoškolského oboru žurnalistika se objevuje, že se studenti po dostudování rozhodnou profesně zabývat jiným oborem, který je žurnalistice blízký. Tedy např. marketingem, reklamou či PR (Volek & Urbániková, 2017). Tuto tendenci reprezentuje např. studentka **MU (H)** a jako své hlavní důvody, proč by se po dokončení studia chtěla věnovat spíše marketingu, uvádí zejména lepší platové podmínky a menší stresovou zátěž: „*Měla jsem během studia skoro souběžně praxi v marketingové firmě. Už hned tam mi platili víc, nebyl tam takovej stres a tlak a negativita. Jako novinář hodně často řešíš problémy. (...) Žurna je víc naplňující, ale náročnější oproti tomu marketingu. V něm ti ale často víc zaplatí. Je to podle mě o téhle volbě.*“ Studentka **UK (B)** se přímo žurnalistice věnovat nechce, ale ráda by pořádala workshopy mediální výchovy pro základní a střední školy nebo i pro širší veřejnost: „*Já chci vzdělávat. Chci vzdělávat o těch věcech, co se tady učíme, chci vzdělávat o tom, jak s médii pracovat. Určitě mě láká to prostředí, třeba přímo jako i redakce, ale primárně chci jít za tím cílem předat něco té společnosti.*“ Studentka **UPOL (3)** se rovněž chce věnovat vzdělávání, ale v jiném oboru než v žurnalistice. Dokonce plánuje změnit i obor navazujícího magisterského studia, a to na učitelství anglického jazyka.

Avšak jasné přesvědčení o tom, že se žurnalistikou do budoucna chce v rámci svého zaměstnání věnovat, má studentka **UPOL (1)**: „*Rozhodně, já si nedokážu představit, že bych dělala něco jinýho. Já jsem se pro to narodila prostě. (...) Vážně si nedokážu představit, že bych dělala něco jinýho. A myslím si, že by mě ani nic jinýho nebavilo, že by mě to tam stejně táhlo k tý novinářině.*“

4.3 Role žurnalistiky a žurnalistické profese ve společnosti

Jak výše naznačuje teoretická část této práce, žurnalistika je pro demokratické společnosti jedním z nejzásadnějších aparátů, který plní řadu významných společenských funkcí, ale na nějž je také kladena řada požadavků, a stává se tak nepostradatelnou součástí společnosti, neboť je součástí všech významných veřejných událostí, promítají se do ní nejdůležitější společenské hodnoty, otevírá veřejnou diskusi a poskytuje pro ni potřebné informace a v těch nejobecnějších rámcích vyvíjí tlak na společenskou odpovědnost, což je recipročně vyvažováno tím, že společnost zároveň vytváří určitý tlak na žurnalistiku, která v důsledku toho musí dbát na svou kvalitu a profesionalitu (McQuail, 2016). Následující kapitola se proto zabývá obecnými rolemi žurnalistiky ve společnosti, jejími klady i zápory, a dále se také snaží identifikovat, jak na ni studenti nahlíží z pohledu profese a jejích funkcí, které zastává či by zastávat měla. Pro uvedení si opět autorka propůjčuje výrok jednoho ze studentů. „*Řekl bych, že žurnalistika má být vlastně takový jako maják nebo takový světlo, který pomáhá vidět věci jasněji, možná i tak, jak jsou, což je možná trochu silný, ale pomáhá nám vlastně vyznat se v tom světě,*“ říká student **MU (2)**.

Studenti žurnalistiku vnímají jako zcela zásadní součást společnosti a připisují jí řadu rolí a funkcí, které by měla zastávat. Jako nejzásadnější přitom jmenují informování společnosti, její vzdělávání, dále vnímají jako důležité, že žurnalistika nastoluje společensky významná témata, ale plní i funkci zábavní.³⁹ „*Asi by měla lidem dávat srozumitelný a relevantní informace, který potřebují znát pro svůj život ve společnosti,*“ myslí si studentka **UK (1)**. Studentka **UPOL (3)** vnímá jako nejdůležitější funkce žurnalistiky následující: „*No určitě to nastolování témat ve společnosti, nějaký udržování toho konsensu ve společnosti a obrana té demokracie. To znamená více názorů a určitě i nějaké to vzdělávání společnosti, což platí asi spíš pro ty veřejnoprávní média. Určitě i ta zábavní funkce je důležitá. A určitě to informování, taky.*“ Student **MU (2)** upozorňuje: „*I když se třeba říká, že už není potřeba (žurnalistika, pozn. autorky) dneska, tak ale ona pořád hraje i v dnešní době podle mě hodně důležitou roli a jde to vidět třeba i na těch krizích. Že první, když začala válka, když začal covid, tak první, co lidi dělají, tak shánějí informace a jdou číst zprávy, zapnou si televizi. Žurnalistika prostě umožňuje lidem svobodně přistupovat k informacím a k názorům a dovoluje jim stávat se právoplatnými občany společnosti.*“

---

³⁹ Obdobné funkce žurnalistiky, které studenti žurnalistiky vnímají jako zásadní, uvádí např. i Coleman (et al., 2016).

Obzvlášť vysoký důraz kladou participantů výzkumu na roli „hlídacího psa“ demokracie. Tato hodnota se zdá být jednou z tradičních a dle některých komparativních výzkumů i univerzálních hodnot, kterých žurnalistika po celém světě nabývá (Weaver & Willant, 2012). V tomto smyslu pak žurnalistika funguje jako strážce společenských hodnot, slouží k odhalování korupce a jiných nekalých praktik, nečestností a porušování dalších „běžných“ pravidel chování (Gans, 2010).

Avšak sami novináři při výkonu svého povolání na tuto roli tak vysoký důraz nekladou. Některé výzkumy totiž ukazují, že zásadnějšími funkcemi žurnalistiky jsou pro novináře např. objektivní reportování a rychlé předávání informačního servisu publiku, a tedy tyto vyšší cíle jako ochrana demokracie a role hlídacího psa jsou novináři v běžné praxi, i přes jejich důležitost, spíše upozadřovány (Donsbach, 2010; Weaver & Willant, 2012). O to zajímavější je, že studenti tuto roli upřednostňují a často zmiňují jako jednu z nejdůležitějších. Studentka **UPOL (1)** vidí nejzásadnější funkci žurnalistiky právě v ochraně demokracie, a to nejen např. před korupčními praktikami, ale i před jakýmkoliv nekalým jednáním, což odůvodňuje následovně: „...určitě je hlídací pes demokracie. Že jestliže námi zvolený veřejný činitel ve svém volném čase znásilňuje holky, tak si myslím, že by se to určitě mělo vědět, stejně tak, jestli někde ulil nějaké peníze a někde pere špinavé peníze.“ Obdobné si myslí i studentka **UPOL (B)**: „Já o tom vůbec nepochybuju. Já si jsem úplně jistá, že novinářina je hlídacím psem demokracie a myslím si, že je to vlastně jedna z mála možností, jak konfrontovat ty padouchy s tou jejich realitou. Myslim si, že jako nebejt médií, tak spoustu lidí uletí eště víc, než si jako ulítává. Pro mě je to jedna z nejdůležitějších věcí na té žurnalistice.“ Student **MU (2)** se o rolích žurnalistiky zamýšlí: „Já nechci bejt banální, že řeknu hlídač demokracie... ale vlastně asi jo. Takže jako asi především kontrola té moci, to je hrozně důležitý, abychom my věděli, že ti, co nám vládou, vládou dobře a nějak jako plní to, co slíbili, a vůbec jako že upozorňují na nespravedlnost.“

Naopak studentka **UK (C)** se nad rolí žurnalistiky jako „hlídacího psa“ demokracie zamýšlí více kriticky a ve svých úvahách se shoduje s výše nastíněným tvrzením Donsbacha (2010) nebo Weavera a Willanta (2012). Říká, že tuto roli naplňuje pouze část novinářů, protože někteří tuto roli nemají v popisu práce, jako například novináři denního zpravodajství, kteří mají spíše přinášet co nejaktuálnější informace: „Podle mě jenom jakoby část novinářského spektra je téma hlídacima psama demokracie. Jakoby říkám to z té své pozice, protože se věnuju investigativě, což pod tím si to hodně lidí představí. (...) A je to jakoby dobře, aby část se věnovala tomu, aby hlídala tu demokracii a část, aby se prostě

věnovala zpravodajství čistě, kultuře... že mi to přijde jako rozdělený. Ale to, že novinář je hlídací pes demokracie není akurátní, protože většina to prostě nedělá. Že to prostě není v popisu jejich práce.“ Studentka **UPOL (2)** si myslí, že tuto roli nemůže žurnalistika zastávat ve všech politických režimech jako např. v autoritářských a totalitních. V těch ale podle ní nabývá jiných funkcí: *„Měla by být hlídací pes demokracie, minimálně v demokratických státech. V těch státech, kde demokracie není z nějakého důvodu, tak by žurnalistika měla fungovat jako nějaká prodloužená ruka vzdělávacího systému.“*

Účastníci tohoto výzkumu obecně českou žurnalistiku oceňují. Váží si např. práce některých médií, ať už veřejnoprávních, soukromých či neziskových (např. investigativních). Studenty nejvíce kladně hodnocené jsou v tomto směru média jako Deník N, Respekt, Seznam Zprávy, Česká televize a Český rozhlas. Váží si některých konkrétních novinářů, reportérů, redaktorů a komentátorů (zmiňovaní byli např. Apolena Rychlíková, Martin Řezníček, Petra Procházková, Jana Ustohalová a další). *„Nikdy jsem si nemyslela, že je naše česká mediální scéna špatná. Většina našich médií dělá velmi dobrou práci v tom, že posouvají své čtenáře, diváky a posluchače někam dál. (...) Všichni dělají nějakým způsobem dobrou práci. Sice je to na škále, jestli to je dobrá práce, nebo jestli je to ‚ujde to‘ práce, ale nikdy to nebylo jako tak špatný, že bych se musela stydět, jaká je naše mediální realita tady,“* říká studentka **UPOL (2)**. Student **MU (A)** si myslí, že česká žurnalistika odvádí dobrou práci v tom, že dokáže kvalitně mediálně pokrývat zásadní společenské a politické kauzy: *„Mně přijde, že všechny velké kauzy, který se děly, když to zaměřím třeba jen na domácí politiku, tak si myslím, že byly fakt dobře mediálně pokrytý. A že na spoustu věcí, ať už šlo o kauzu Feri nebo kauzu Farský nebo co se děje v Praze se STAN, tak všechno tohle si myslím, že má kvalitní mediální pokrytí a člověk si o tom dokáže najít spoustu informací od různých médií, který se na to dívají různým směrem.“* Obdobně česká média hodnotí i student **UK (D)**, který největší pozitivum vnímá v tom, že česká média opravdu fungují jako kontrolní orgán: *„Myslím si, že naše média jsou dobrý v tom, že kontrolují toho, kdo je zrovna u moci.“* Studentovi **UPOL (D)** v tomto směru přijde, že česká žurnalistika je profesionální, a to proto, že dokáže poměrně dobře oddělovat zpravodajství od tendenčních či stranických názorových proudů: *„Jako myslím si, že když třeba srovnám českou žurnalistiku s tou americkou, tak ta česká je jako profesionálnější. Když třeba sleduju CNN nebo Fox News, což jsou jako dost rozdělený média, tak ve všech de cítit jako dost velká míra osobního názoru a nákyh jako osobních pohledů. Což v té české žurnalistice vídám, ale nevídám to v takové míře jako v Americe. Takže to bych chtěl dát*

k dobru české novinářině, že je jako dost profesionální.“ Student UPOL (C) k tomuto tématu ještě říká: „Na českých médiích bych vyzvedl, že na to, v jakým strašným stavu jsou, jak mají málo financí, jaké má na ně společnost náhled a tak dále, tak že vlastně dokážou odvádět nákou jako dobrou práci.“

4.3.1 Vlastnická struktura, pragocentrismus a opomíjená sociální témata

Účastníci tohoto výzkumu uvádí i některé z nedostatků, kterých si v českém žurnalistickém poli všímají. Často jmenují celkový problém českého mediálního pole, který souvisí s nastavením jeho vlastnických struktur a jejich vlivem na demokratickou veřejnou sféru (Štětka, 2012; Hájek et al. 2015; Waschková Císařová & Kotišová, 2021, 2022). Na tuto problematiku upozorňuje např. studentka UK (C): *„Já si myslím, že problém na tom našem českém písčku je ten, že spousta mediálních domů je soukromě vlastněnejch. Což je přirozený, ale může se prostě stát, že ten majitel může začít lobovat za ty svoje zájmy.“* Student MU (B) pak v těchto souvislostech zmiňuje některé důsledky, které změna vlastnických struktur přinesla, jako např. odliv některých novinářů z nejčtenějších zpravodajských médií do jiných či menších, často i nezávislých, projektů: *„Já si myslím, že důležitý milník v tomhle ohledu byl rok dva třináct. Kdy do té doby nejčtenější zpravodajský deník Mladá fronta Dnes a všechno, co spadalo pod Mafru, tak přešlo pod soukromého majitele. A vidíme ten úpadek doted, když se podíváme na to, co MF Dnes – jako zpravodajsky – a Lidovky stejně tak, pokrývají.“* Podle studentky UPOL (3) je vliv některých vlastníků na žurnalistické obsahy patrný. Jako největší problémy českých médií tedy jmenuje zejména oligarchizaci vlastnických struktur, ale také bulvarizaci zpravodajských obsahů na komerčních televizních stanicích: *„V Česku je podle mě největší problém, že je ovlivňuje ta mocenská struktura, že ty zájmy toho majitele ovlivňují potom i ten obsah, tak to je podle mě největší nedostatek. A u komerčních televízí je zas za mě nedostatek, že hodně upřednostňují tu zábavní funkci a upřednostňují ji i tam, kde by neměly, třeba ve zpravodajství. Ale u těch veřejnoprávních médií věřím, že se snaží tyhle funkce nějak vyrovnávat a snaží se jakoby o dobrou žurnalistiku nebo poctivou žurnalistiku.“*

Zejména z debat v ohniskových skupinách vyvstaly i další nedostatky, jako např. v **Ohniskové skupině 1**, ve které se účastníci shodli na tom, že problém českých médií spatřují také v obsazení vedoucích pozic jednotlivých redakcí, což se odráží do konkrétních výstupů žurnalistiky. Problematiku popisuje studentka UPOL (B): *„V čem jako selhává, tak to je v tom, že v těch redakcích jsou na vedoucích pozicích většinou padesátiletý muži, když*

to trochu zjednodušíme. A vlastně se to projevuje na tom obsahu, no. Myslím, že se seriózním médiím nedaří předávat informace mimo jejich socioekonomickou bublinu, že média jsou hodně jako pragocentrický a hodně se soustředí na nákou vyšší střední třídu, která sebe sama označuje jako střední třída. Ale strašně se jí jako nedaří přibližovat životní situaci lidí mimo velký města, mimo střední příjmy, lidem bez nějakého vyššího vzdělání. Mám pocit, že média obecně prezentují jako většinovou společnost něco, co už teďka není pravda, že je většinová společnost. Myslím si, že to jsou ti padesátiletí muži, kteří si pořád myslí, že oni jsou ta většina, ale ta společnost je dnes trochu jiná a oni to nereflktují.“ Obdobně situaci vnímá i student **UPOL (C)**, který vidí nedostatky zejména v soukromé sféře českého žurnalistického pole: *„Těch problémů je hodně. Od nějakého problému vlastnictví, problémy bílých heterosexuálních mužů v těch vedoucích pozicích, nerozvíjí se ta lokální žurnalistika, je to pragocentrický. Vlastně tohle je strašnej problém, no. Ujždí jim ten vlak a vlastně jako jediný veřejnoprávní média to tu dělaj nák jako dobře.“*

Jako jeden z nedostatků současné žurnalistiky vnímají studenti i podle jejich názoru neuspokojivé mediální pokrytí některých témat či oblastí. Nejvíce zmiňovanou tematiku v tomto směru představuje problematika klimatické změny, kterou uvádí dokonce osm dotázaných. *„Naše žurnalistika se neposunula od 90. let, co se týče obsahu. Řeší se domácí, zahraničí, sport a krimi. To jsou čtyři nejčtenější rubriky. Ale přitom první nejčtenější rubrika by měla být už aspoň 15 let ekologie nebo klimatická změna. Už se řve na poplach strašně dlouho, vždyť první články o tom, že měníme životní prostředí, že je to tím, že spalujeme fosilní paliva, tak že tím měníme náš životní prostor, tak vycházely někdy v roce 1908. I to, že jsme se neposunuli od 90. let a např. píšeme jen o zahraničí s českou stopou. To je smutný, ale tolik mi to zas nevadí. Ale to, že se nepíše o klimatický změně, je sakra velkej problém,“* říká studentka **UPOL (2)**.

Dalším okruhem, který v českém mediálním diskurzu podle účastníků výzkumu chybí, je obecně sociální tematika. To si myslí např. student **MU (2)**, který má pocit, že česká média opomíjejí i problematiku menšin: *„...chybí podle mě nějaký hlubší zájem o sociální témata... jakoby aby se dělala víc do hloubky, ukázala rozdíly, jak se žije prostě lidem na periferiích, oproti tomu, jak se žije v Praze. (...) Takže chybí tam nějaký silnější zájem o znevýhodnění lidí, na který se trochu zapomnělo a určitě ještě menšiny. Jakože třeba se o nich píše, třeba LGBT, když je Prague Pride nebo když se ve sněmovně probírá manželství. Ale to jsou vlastně jako marginální témata... pořád ty menšiny, a nemusí to být jen LGBT ale i třeba handicapovaní lidé, nevidomí, tak je tam jako spousta překážek, se kterými žijí*

*nebo prostě problémů, který řeší. A myslím si, že je škoda, že se do médií nedostávají tady v těchto ohledech a že se tam dostávají jen jako třeba souvislosti s tím, že se Prahou prošli ‚duhovi‘.“ Spolu s menšinovými LGBTQ+ tématy také studenti často zmiňují i obecnější problematiku feminismu a rovnoprávného postavení žen a mužů: „Tak myslím si, že ten feminismus určitě. Jako nepamatuju si, že bych to v tom hlavním mediálním diskurzu vnímala. Teda teďka možná kromě Dominika Feriho, v souvislosti s tím se to zmiňuje, ale jinak ne,“ říká studentka **UK (2)**.*

Studentka **UPOL (3)** vysvětluje, proč některá témata podle ní mohou být v žurnalistice upozad'ovaná. Myslí si, že nedostatečné pokrytí souvisí i s tím, že sociální problematika často upozorňuje na skutečnosti, které dominantní společenský proud odmítá: *„Ty sociální témata jsou furt jakoby upozad'ována, hlavně co se týče i těch nákejších nerovností. Média to prostě nechtějí rozebírat, nechtějí to sdílet. (...) Lidi prostě nechtějí slyšet, že dělaj něco špatně. Nějaký aktuální negativní věci, který šokujou a jsou tragický, jako třeba válka a tak, tak na to se lidi dívaj. Ale jakmile je to něco, co je třeba déle trvajících a jsou to věci, který jsou zakořeněný v té společnosti, ty problémy, který mají třeba dopad jenom na nějakou menšinu nebo ty věci nemaj okamžitej dopad, ale maj trvalej dopad, tak oni to prostě nevnímaj, jako že je to něco důležitého.“* I student **MU (1)** upozorňuje na to, že tato témata jsou obecně mediálními domy méně pokrývaná proto, že v perspektivě širokého čtenářského publika nejsou pravděpodobně příliš atraktivní. To však podle něj neznamená, že nejsou důležitá: *„Konkrétně prostě vztah mužů a žen, v politice, respektive role žen v politice, pak takový ty sociální témata, jakože situace chudých lidí, to se nečte dobře a asi to nebude mít ty kliky a tak. Plus asi i to klima. A to se taky nečte dobře. A to i já, když vidim prostě článek, tak to taky fakt nečtu. Ale já vím, že se o tom prostě musí mluvit víc a je to jako reálněj problém...“*

4.3.2 Žurnalistika jako profese – důležitá, ale neoblíbená

Zásadním bodem role žurnalistiky ve společnosti a jejího vnímání je identifikace žurnalistiky v profesních rámcích, neboť ze sociologického hlediska je profese určujícím faktorem pro sociální status nejen celého odvětví či oboru, ale i jedince. A to zejména proto, že se některé činnosti neomezují pouze na to, že jsou pro jedince prostředkem obživy, ale kladou na něj vyšší cíle, jako je např. služba veřejnosti nebo určitá veřejnoprávní povinnost (Moravec, 2021). Definice zaměstnání nebo činností, které lze pojímat jako profesi, jsou v rámci odborného spektra nejednoznačné (Wilensky, 1964; Ritzer, 1975; Splichal

& Sparks, 1994). V případě žurnalistiky jsou pak tyto debaty roztržité o to víc. Důležitá je proto i perspektiva studentů, jejichž smýšlení o této problematice nastiňuje, jak sami tento obor vnímají, jaký žurnalistice přisuzují sociální status, jakým způsobem k němu přistupují v procesu vlastní profesní identifikace a jaké nároky na žurnalistiku jako na obor mají, ale i jaké nároky z vlastního pohledu vnímají, že by sami jako budoucí novináři měli splňovat.

„Rozhodně je to podle mě profese a je to podle mě, ani bych se nebál říct, poslání,“ říká student **UK (3)**. Většina studentů žurnalistiku jako profesi vnímá. Je však třeba brát v potaz, že při svých úvahách ji příliš často nezdůvodňují tradičními atributy profese, které uvádí např. McQuail (2016) nebo Moravec (2021), ale mají pro svá stanoviska jiná vysvětlení. Podle studentky **UPOL (1)** je status profese žurnalistice připisován proto, že její výkon je pro některé novináře často nadřazen osobnímu životu: *„Jo, protože to není práce... jakoby novinářem nejses od osmi ráno do dvou odpoledne. Ale novinářem jsi pořád, i když jsi doma vlastně, už s rodinnou večeríš a najednou se dozvíš, že na Hodonínsku je tornádo, tak se prostě od té večere zvedneš a začneš to náh řešit. Začneš to pokrývat. A je úplně jedno, že už ti skončila pracovní doba. Svět se pořád točí... takhle to vnímám.“* Student **MU (1)** vidí oprávnění i v roli některých významných novinářských osobností: *„Ano. A dobrá profese. Uplně bez debat. (...) U toho novináře to může bejt takový všelijaký, ale rozhodně to považuju za plnohodnotnou profesi... to bysme si pak třeba nevážili Karla Čapka nebo Ferdinanda Peroutky, že bysme o nich řekli, že to byli jenom náhý pisálci. Tak to by byla škoda, mám pocit.“* Avšak např. studentka **UK (C)** žurnalistiku vnímá jako semiprofesi. Stejně jako ostatní upozorňuje na to, že novinářem může být v podstatě kdokoliv, bez oborového vzdělání a rozdíl vnímá i v konkrétní náplni práce jednotlivých žurnalistů: *„Myslím si to v tom kontextu, že to může dělat kdokoliv, ale aby to člověk dělal dobře, tak prostě musí dost věcí vědět, musí mít prostě přehled a musí tomu rozumět. Novinář, kterej jen odklikává zpravodajství na web, tak jakoby je novinář, ale to může více méně dělat i robot. A když se pak dostáváme k lidem, který upozorňují na důležité věci nebo reportují věci, třeba během covidu. Prostě zpravodajství během covidu bylo strašně důležité. Takže proto to vnímám jako semiprofesi. Člověk se obejde bez toho vzdělání, ale fakt se to (vzdělání, pozn. autorky) hodí.“*

Zajímavé je, že někteří studenti žurnalistiku sami přirovnávají k některým z tradičních profesí, jako je lékařství či advokacie. Jako např. studentka **UK (2)**: *„Stejně jako právník, kterej taky do toho dá všechno a má to nastudovaný a praktikuje to právo celý život, tak novinářina je taky praxe, kterou získáváš po celý život a praktikuješ ji. Nevím, neviděla*

bych to, proč by to neměla být profese vlastně.“ Obdobně smýšlí i student **MU (2)**: „*Není to jen povolání, ale je to profese. Protože novinář se zavazuje činit dobro pro společnost, což je teda přenášet ty informace a názory a ta společnost to od něho očekává. On to vlastně slibuje neformálně, ale implicitně, tím, že se stává novinářem slibuje, že bude přinášet dobro. Já bych řekl, že v tomto směru je to určitě srovnatelný s doktorem či advokátem.*“ Podnětné je i přirovnání žurnalistiky k učitelství, které vnímá studentka **UPOL (2)**: „*Já jsem vždycky novináře vnímala spíš jako profesi ve spojení s učiteli, protože učitelé vlastně vzdělávají. Jsou na tom začátku toho vzdělávacího procesu a my bychom na něj měli navazovat. Když se většina lidí začne zajímat média, o to dění ve světě, tak je jim někde zhruba mezi 14 a 18. Od těch učitelů by se měli přesouvat do médií a ty média by se měla o ně starat úplně stejně, ne-li ještě víc... Média by měla pořád suplovat alespoň nějaké základní vzdělání, aby ten člověk byl funkční v jiným než svým oboru.*“ Naopak student **UK (F)** vnímá žurnalisty obdobně, jako politiky: „*Srovnal bych to s politikou. Že může bejt ve sněmovně, bejt poctivej a udělat toho fakt hodně, ale taky může bejt úplně k ničemu, nechodit tam. Nebo dělat takovou práci, jako oddělat si to. A to samý ty novináři.*“

Studenti v této problematice často zmiňují, že je podle nich poměrně problematické vůbec vymezit, kdo je a kdo není novinářem. „*Záleží na tom, jak se ta profese dělá, protože v některých médiích určitě ta novinářina může být jenom prostě zaměstnání, kde se jenom rutinně generují kvanta nějakých článků, třeba i nějakých sponzorovaných nebo reklamních článků. Je otázka, jestli se takovej člověk pak dá považovat za novináře nebo žurnalistu. Ale jinak by novinářina měla být určitě profesí, protože má svoji etiku. Novinářina má svoji etiku a nějaké poslání,*“ říká studentka **UPOL (3)**. Podobně zmiňuje i student **MU (A)**: „*Hrozně těžko se to ale podle mě generalizuje. Někdy ten novinář může být úplně kdokoliv.*“ Na něj v **Ohniskové skupině 3** myšlenkově navazuje i studentka **MU (E)**, podle které je žurnalistice v širším společenském vnímání často připisována poměrně malá prestiž, avšak tuto profesi sama považuje pro fungování společnosti za zásadní: „*Musí se to brát z toho pohledu, v jakým tom médiu ten člověk pracuje. Protože samozřejmě každý to médium není stejně kvalitní. Ale řekla bych, že celkově v tý společnosti není ta žurnalistika braná úplně nák jako prestižně, protože všichni vidí prestižní profese prostě právě ty doktory, právníky. Ale ty novináři jsou fakt nepostradatelný pro tu společnost. Bez nich by lidi prostě nevěděli, co se děje, kdyby si to sami někde nezjistili. Takže já si myslím, že by to mělo bejt braný jako víc prestižní profese, než je.*“

O důležitosti žurnalistiky jako profese hovoří studenti i v **Ohniskové skupině 1**. Student **UPOL (C)** říká: „*Je to důležitá součást společnosti jako jaká kterákoliv jiná součást společnosti. Protože kdyby to nebylo důležitý, tak si myslím, že to neexistuje. I z pohledu jiných profesí. Oni potřebují žurnalistiku. Aby se o nich vědělo. A i veřejné instituce, aby byly viditelné v očích společnosti.*“ Student **UPOL (E)** poté shrnuje, že význam žurnalistické profese sám vnímá jako o to víc důležitý v současné době síťových digitálních médií: „*Naše profese, kterou tady všichni studujeme, tak je určitě jako důležitá. Já její důležitost vlastně vnímám možná ještě výrazněji než jako kdysi. Kdy jako lidé se dovídali informace jenom z novin, televize nebo rádia. S příchodem internetu a nových médií je to ještě důležitější. A to spíš než v tom podávání zpráv v tom, jak tu informaci – nechci říkat úplně pravdu – najít. Tu objektivní informaci.*“

Studenti také uvažují o tom, jak je žurnalistika jako profese vnímána širším publikem a společností. I přes veškerou důležitost a významnost žurnalistické profese, kterou jí připisují, se shodují na tom, že pohled veřejnosti na žurnalistiku je často negativního rázu a novináři jako celek často nedisponují nijak vysokou mírou důvěry a obliby. Často přitom odkazují na žebříček prestiže povolání *Centra pro výzkum veřejného mínění Akademie věd České republiky*,⁴⁰ ve kterém se novinářské povolání dlouhodobě drží na spodních příčkách tohoto žebříčku, a to na 20.–22. pozici. Zajímavé přitom je, že do roku 2008 se novinářské povolání umísťovalo zhruba v polovině tohoto žebříčku, a to na 12. místě. Na tento trend českého mediálního pole rovněž upozorňují Volek a Urbániková (2017), podle kterých je v posledním desetiletí evidentní pokles prestiže novinářské profese, ale i obecně důvěryhodnosti jednotlivých médií a žurnalistů u české veřejnosti.

Studenti zmiňují zkušenosti z vlastního okolí. Setkávají se i s tím, že je negativně vnímáno již jejich studium na vysoké škole, která se na žurnalistiku zaměřuje. O tom hovoří např. student **MU (B)**: „*Já pocházím z [XXX], z malého města, které má pět tisíc obyvatel. Ve chvíli, kdy tam povím, že studuju žurnalistiku, tak si vždycky vyslechnu, že novináři jsou největší hovada, která si vždycky všechno vymyslí a vůbec nikdo jim nevěří.*“ To samé popisuje i studentka **UK (2)**, která sdílí zkušenost přímo z rodiny: „*Potkávám se s hodně lidmi, který nemaj novináře rádi. I třeba v rodině. Děda mě chtěl vydědit, když jsem mu*

---

⁴⁰ Neaktuálnější data k této problematice pocházejí z června roku 2019. Výzkumná zpráva zahrnuje srovnání prestiže 26 vybraných povolání, a to od roku 2004 do roku 2019. Zkoumání přináší nové poznatky každé tři roky. Na předních příčkách žebříčku se tradičně umísťují lékaři, vědci, zdravotní sestry a učitelé. Spodní příčky žebříčku, mezi nimiž se nachází i novináři, pak dlouhodobě patří poslancům, uklízečkám, kněžím, sekretářkám a prodavačům (Tuček, 2019).

řekla, že chci být novinářka...“ Stejně tak student **MU (D)**, který vysvětluje důvody, proč toto negativní vnímání může ve společnosti existovat: „*Lidi nechtěj vědět pravdu, ale chtěj číst to, co se jim líbí. A myslim si, že to dost shrnuje ten názor na to povolání. Že vlastně ty lidi, když člověk napíše něco, co se jim nelíbí, tak se na něj všichni shrnou, protože to třeba viděj jinak, a protože maj na tu situaci jinej názor. Zažívám sám, když jdu třeba někam na návštěvu a řeknu, že studuju žurnalistiku, tak hnedka slyším, jak ti novináři jsou horší než ti politici a jak tady zas napsali bůh ví co... není to úplně nejlepší pohled a přide mi, že lidi se prostě obecně nedokážou vypořádat s tou pravdou. Ale zároveň je prostě taky těžký přijít na to, co ta pravda je, když to třeba není úplně bijící do očí.*“

Zajímavé přirovnání přinášejí tři studenti, kteří nezávisle na sobě novináře označují jako „fackovací panáky“, „hromosvod“ a „terč“. Všichni se přitom shodují na tom, že se tak z jejich pohledu stává proto, že žurnalisté jsou jedni z veřejných aktérů, kteří upozorňují na nedostatky ve společnosti. Student **UK (3)** připisuje neoblubu a nedůvěru zejména současné globalizované době a vlivu dezinformací. Zároveň také spatřuje souvislosti mezi vnímáním novinářské profese a diskurzem, který o novinářích utváří politická garnitura. „*Jsou terč. Je prostě velký množství lidí, který prostě novinářům nevěří. A cejtim tam určitou korelaci mezi lidmi, který věří populistům a nevěří novinářům, protože novináři z principu se snaží tak nějak jako bojovat za tu pravdu a tím pádem lidi, který věří populistům hned přejímají to, že jak jsou prostě novináři špatný, protože neříkají to, co jejich „šéf“ (myšleno jako určitý politický zástupce, pozn. autorky) nebo, že jsou přímo jako v opozici nebo nedej bože, upozorňují na únik nějakých veřejných financí. Stále doufám, že jako majoritní společnost považuje novináře za zdroj informací, a případně i kvalitní zdroj informací, že prostě novináři jsou pořád hrozně důležitý. Je to vrtkavá dáma tenhle obor, ve kterym se pohybujeme, protože prostě boj za svobodu projevu je dneska zároveň i boj za dezinformace. A dezinformace jsou náš úhlavní nepřítel. (...) Ale prostě jsme důležitý. A obzvlášť prostě v dnešní globalizovaný době, kdy jsem si docela dost jistý, že prostě je potřeba, abychom věděli, co se děje na opačném konci světa a naopak. Zároveň ona i ta globalizace má i své stinné stránky, třeba informační přehlčení.*“

Studentka **UPOL (2)** pak neoblubu připisuje tomu, že novináři často přinášejí negativní fakta nebo referují o událostech, které pro publikum nemusí být příjemné: „*Jsme tak trošku fackovací panáci. (...) Protože jsme vidět. (...) Jsme prostě v uvozovkách na ráně. Když přineseme špatnou zprávu, tak jsme to my, kdo tu špatnou zprávu přinesli. Úplně jednoduchý příklad, k tý Ukrajině, když je teď ta válka, ať jsou to jakýkoliv zprávy, ať už*

*jestli umřela celá divize generálů nebo že vyhladili celé jedno město, tak pokaždé to budou novináři, kteří za to schytají ten flame. Vždycky se najde někdo, komu se to líbit nebude. (...) Tím, že jsme ti zprostředkovatelé, tak se na nás koncentruje to negativní.“ Student MU (C) rovněž vnímá neoblibu v souvislosti s negativními zprávami, uvádí i příklad současných událostí jako je pandemie koronaviru, která trvala od roku 2020 nebo ruská invaze na Ukrajinu, jež započala v únoru roku 2022: „Lidi čtou od nich (od novinářů, pozn. autorky) zprávy, který nechcou číst. Třeba příklad. Ať už to byl covid nebo Ukrajina, což jsou témata, který byly delší dobu, tak ti lidi toho začali být přesycení, nechtěli tomu věřit, nechtěli to číst. A tak jako na koho to chceš svýst. Ten novinář je první na ráně, takovej hromosvod a je to pro ně nejjednodušší.“ V **Ohniskové skupině 3** pak na něj myšlenkově navazuje i student **MU (B)**, podle kterého tyto události pouze více odhalují hlubší nedůvěru v mocenské instituce společnosti: „Já si myslím, že covid, Ukrajina akorát víc nasvítily světlo na to, že to tak vlastně vždycky bylo a vždycky to tak bude. Ta nedůvěra v establishment, v elity, v politiku, v lidi, kteří řídí ten systém, tak se odráží v tom, že potom ty lidi tu svojí nedůvěru, ten svůj hněv, dávají na lidi, kteří popisují to, co se vlastně děje. Což jsou novináři. (...) Když prostě novinář popisuje určitou tu realitu, která nekoresponduje s viděním světa nějakého člověka, tak si logicky ten hněv vyleje na toho novináře.“*

4.4 Předpoklady pro výkon žurnalistické profese

Žurnalistika je poměrně široký a otevřený obor, do kterého se může (profesně) zapojit téměř kdokoliv. Vliv na to má nejen profesní identita a její sociální klasifikace, které vyplývají také z legislativního vymezení profese (Volek & Urbániková, 2017), ale i kulturněhistorická a sociopolitická specifika národního mediálního systému (Weaver & Willant, 2012).

Podle studentů zahrnutých do tohoto výzkumu je na novináře často velmi obtížné nahlížet jako na jeden homogenní celek, neboť žurnalistické zaměstnání je maximálně různorodé a může nabývat všelijakých podob, jako např. od pracovníka zpravodajské agentury, reportéra v regionálním deníku, nezávislého investigativního novináře, až po moderátora hlavní zpravodajské relace veřejnoprávní televize. Na čem se však studenti shodují, je, že u všech těchto různých podob novinářské profese lze diskutovat nad ideály a zásadami, kterými by „dobrý“ novinář měl disponovat nebo by je měl zastávat. A nejsou to jen ideály, které ve svém celku přináší žurnalistika jako obor společnosti. Jsou to právě ideály, které by se měly odrážet v osobách jednotlivých novinářů. A to nejen z pohledu vlastností, charakteru a morálky, ale např. i spektra znalostí a dovedností, kterými by měli disponovat, aby svou profesi mohli vykonávat zodpovědně a profesionálně. Následující kapitola se proto přesouvá od obecných očekávání, která studenti mají od žurnalistiky a žurnalistického pole a věnuje se více individuální perspektivě, tedy samotné roli novinářů a požadavkům, které by ideálně měli naplňovat.

Mallette (2000) tvrdí, že úspěšný novinář by měl být svými vlastnostmi poctivý, zvědavý, přesný, odhodlaný, houževnatý a dravý. V tomto smyslu studenti rovněž jmenují specifičtější charakterové rysy, které vystávají pro novináře jako užitečné či důležité. Respondenti nejčastěji zmiňují empatii, kreativitu, zvědavost, kritické myšlení, psychickou odolnost a sebereflexi. Často také uvádějí jako vhodný předpoklad obecné komunikační schopnosti a odhodlání. „*Ten člověk by měl mít nějaký základní sebevědomí v tom umět se zeptat a měl by být jako ctižádostivej a jít si za téma odpověďma, který chce jako získat. A za téma lidma, od kterých je chce získat. A nebát se toho, že mi ti lidi nadávaj nebo mě urážej a říkaj mi, že my jako novináři si vymýšlíme. A musí mít taky nějaký kritický myšlení, aby byl schopnej odlišit, jestli to, co mi ten člověk říká, není jen hromada blbostí,*“ říká student **UPOL (D)**. Student **MU (D)** si myslí, že je důležité umět flexibilně přizpůsobit způsob jednání různým lidem: „*Já si myslím, že novinář by měl být hlavně zvědavý a měl by být hlavně klidný a trpělivý, ale měl by zároveň být asertivní, aby získal ty informace, který ten novinář potřebuje. Což mi přijde, že je v tomhle povolání strašně těžký, protože člověk se*

musí umět vypořádat s různými typy lidí, pokaždý jedná s někým jiným. Ale prostě dokázat s nima komunikovat tak, abych z nich získal všechny potřebné informace.“ Student MU (2) poté uvádí další předpoklady: „Určitě mít nějaký ty kompetence a schopnosti. A pak poctivost, bych řekl, otevřenost, otevřenost vůči různým názorům. Sebereflexe, aby byl schopný reflektovat vlastní zkrslení, pak nějaká schopnost navázat kontakt s lidmi a vyjít s nima. To je hodně důležitý... možná aby byl schopný si ty lidi trochu jako otevřít, aby mu něco řekli vůbec. Takže možná nějaké jako základní sociální dovednosti.“ Tentýž student se následně zamýšlí i nad tím, zda je pro novináře nutné, aby byl spíše extrovertní, nebo zda na jeho osobnostním typu příliš nezáleží: „A může se hodit třeba, když je třeba jako dravej. Ale nemyslím, že když je třeba někdo nesmělej, tak to není nutně překážka pro novinářinu, protože hodně věcí se pak třeba naučí. Naučí se překonávat trošku sám sebe a třeba ho to pak začne i bavit, že se díky novinářině může objevit v polohách, který mu nejsou úplně charakterově vlastní.“ S tím se shoduje i studentka UK (2), která si rovněž myslí, že nesmělost nemusí být pro novináře překážkou: „Myslím si, že jako i ta první nesmělost může být nakonec i víc jako užitečná, protože třeba i empatie je pro novináře hrozně důležitá, protože se jim pak lidi nebojí sdělovat věci. Protože když je člověk až moc sebevědomý, tak to může být někdy na škodu.“ Studentka UPOL (2) také klade vysoký důraz na empatii, a to zejména proto, aby novinář dokázal citlivě zacházet se svým zdrojem a např. při rozhovoru dokázal nastolit příjemnou atmosféru, která přispěje k větší sdílnosti respondenta: „Asi i nějaká empatie. Empatie je důležitá, podle mě i obecně jako lidská vlastnost. Ale i novinář by měl být empatický, když pokrývá třeba nějaké citlivější téma nebo má respondenta – ne nutně politika – ale někoho, kdo tu empatii vyžaduje. Myslím si, že když ten respondent bude tu empatii cítit, tak ten rozhovor bude daleko kvalitnější, protože se mi víc otevře.“

Studenti rovněž zmiňují i některé morální principy, kterými by se novináři měli řídit. Obecně vnímají, že žurnalistika je svou povahou a svými funkcemi služba veřejnosti a ochránce demokracie úzce spjatá s určitými morálními hodnotami a principy. Mezi jmenovanými je nejčastěji zmiňována neúplatnost, objektivita, s nimi související neutralita, nestrannost a zásadovost. Studenti také zmiňují principy, jako např. že by novináři neměli lhát, měli by chránit demokracii nebo by měli ctít a hájit pravdu. To shrnuje student MU (2): „Důležitý je, aby ctíli a aby jim to bylo i vlastní, ty hodnoty té práce. Vlastně etické hodnoty, na kterých staví ta žurnalistika... A tyhle nejzákladnější hodnoty jsou v kodexech. Ale není to tak, že by si jen přečetl kodex, ty hodnoty musí ctít sám. Řekl bych, že ta nejzákladnější asi je ta demokracie. Musí si jí vážit, podporovat ji, případně chránit. A pak i taková ta běžná

*poctivost... jako že by se třeba nemělo lhát, nemělo by se zkresloval, měl by vyvažovat, měl by být schopný přijmout vícero názorů a hledat pravdu. Pravda je asi možná i nejdůležitější, kterou by měl žurnalista ctít. No a pak bych řekl, že ještě jako smysl pro spravedlnost, aby se zastával těch slabších. Aby prostě věděl, že v té společnosti existují rozdíly mezi lidmi, a aby byl schopný zastat se těch menšin.“ Studentka **UPOL (2)** říká: „Měl by si stát na nějakých svých principech, ať už jsou jakékoliv... nepředbíhat z jedné strany na druhou. Když už jednou jako něco někde napíše, asi by si za tím měl stát.“ Podobně se vyjadřuje i studentka **UPOL (3)**, která rovněž vnímá zásadovost jako důležitou, ale zmiňuje, že v takových případech je nutná i vlastní sebereflexe. Zároveň upozorňuje na to, že novinář by si měl být vědomý své vlastní moci: „Měl by si uvědomovat tu svoji moc, kterou má s tím, že dostává prostor v těch médiích... a měl by to brát zodpovědně. Měl by naslouchat více názorů, protože pokud se člověk uzavře jakoby do nějaký bubliny, ve který vlastně mají lidi stejný názory a prostě nejsou otevřený, tak to je špatně. A snažit se vlastně naslouchat názory jiných lidí a přehodnocovat i svoje názory. Měl by si stát za svým názorem, ale měl by si taky uvědomovat, že nemusí být ten jeho názor jedinej správněj.“*

    Vyšší důraz na specifické morální zásady studenti často kladou na politické novináře a reportéry. To zmiňuje např. student **MU (1)**: „Hlavně asi by (novinář, pozn. autorky) fakt měl odolávat tlakům z jakýkoliv strany. A hlavně vymezovat hranice, protože ti politici se chtějí kamarádíčkovat, dělat si přátele mezi těmi novináři, protože samozřejmě ví, že se jim to bude hodit, a pak se najednou strašně diví, že to tak není. A to jsou právě ty hranice, aby se určovaly.“ Studentka **UPOL (1)** v těchto souvislostech klade velký důraz na neutralitu a objektivitu, zejména ve zpravodajství: „Tak určitě se nenechat uplatit a nenechat se strhnout nějakým svým osobním názorem. Hlavně u té politické žurnalistiky. Já to třeba umím odlišit, já nemám problém napsat kritickéj článek o straně, kterou budou volit. Ale prostě ve zpravodajství nebejt persvazivní, vlastně nenutit čtenářovi svůj názor a vydávat to jako nestrannou žurnalistiku. (...) No, nenechat se prostě strhnout nějakou náladou, která zrovna ve společnosti je. No, že my bychom těm lidem měli předávat ty informace a názory ať už si udělají sami.“ Student **UK (3)** si myslí, že určité morální nastavení jedince-novináře se následně odráží i v kvalitě jeho práce: „Nabízí se neúplatný. Zase je to tady podle typu novináře, ale hlavně třeba u těch, co jsou ve styku s politikou, a případně samozřejmě i investigativci, který jsou s tím taky dost spojený. (...) Ale je to o nějaký tý morálce toho jedince. Koneckonců každej z nás, když tyhle věci začne dělat, už má nějaký svoje nastavení, už nějak jako funguje. A pokud máme prostě člověka, kterej to jde dělat, ale kterej je prostě

prospěchář, oportunist, kterej se prostě chytne každýho stébla, jenom aby na tom byl líp, tak potom se nedá mluvit úplně o kvalitní novinářině, protože víme, že to bude dělat všechno pro svůj prospěch.“

4.4.1 Univerzál, nebo specialista?

Tyto obecné charakteristiky pouze předznamenávají daleko zásadnější předpoklady, které studenti pro výkon žurnalistické profese vnímají. Týkají se zejména nároků na určité dovednosti a schopnosti, rychlou práci pod stresovou zátěží a dále pak také nároků na spektrum znalostí, které by měli být schopni obsáhnout. Obdobně, jako ve výzkumu Jane Singer a Marcela Broersmy (2020), i studenti v tomto výzkumu považují za zásadní předpoklady pro výkon žurnalistiky tradiční zpravodajské, tvůrčí a redakční dovednosti. Avšak v názorech, zda je pro novináře lepší disponovat spíše širokým spektrem znalostí – ve smyslu tematického záběru – a být tedy v žurnalistice spíše univerzálem, či být naopak úzce specializovaný pouze na určitá specifická témata či oblasti, se dotázaní studenti příliš neshodují. Všechny tři varianty – tedy široké znalosti, úzká specializace nebo kombinace obojího – mají mezi dotázanými své zastoupení. O specializaci na jeden konkrétní obor vědění v rámci žurnalistiky hovoří např. student **MU (2)**: *„Je dobrý, když má fakt to nějaký užší téma, kterému se věnuje dlouhodobě a rozumí mu. Třeba technologie, sociální sítě, někdo má ekonomiku... myslím si, že je dobrý mít to užší téma. U novináře je otázka, na kolik hlubokou tu expertízu musí mít. Musí tomu rozumět, ale nemusí se vyrovnat třeba nějakému vědci daného oboru.*“ Rovněž student **UPOL (E)** vnímá hlubší specializaci novináře na jednu konkrétní oblast jako ideálnější variantu, avšak má pocit, že v případě žurnalistů, kteří pracují pro menší redakce, je vyžadován spíše širší tematický rozhled: *„Za mě je určitě lepší ta specializace. Určitě je to v mejch očích hodnotnější, než jako to umět tisíc věcí, ale každou vlastně jen tak trochu. Ale to je zas na druhou stranu realita těch redakcí. Že vlastně když jde člověk do praxe a není to třeba nějaký úplně zavedený médium, tak jako se po něm chce všechno. Fakt jako o všem psát, všechno pokrývat. Ale myslím si, že to není ku prospěchu věci.*“

Opačný názor má ale např. studentka **UK (2)**, podle které je rozhodně lepší, když se novinář bezpečně orientuje v širokém spektru oborů, což mu následně nebrání v určité specialitě na konkrétní téma, ale podle studentky je zásadní, aby novinář znal co nejvíce kontextu: *„Za mě ideální situace je to širší rozpětí, protože člověk se může zaměřit na nějakou užší věc, ale vzhledem k tomu, že novinářina je maličko o poznávání světa, tak si*

myslím, že je vždycky dobrý znát co největší kontext. A k tomu je potřeba co nejširších znalostí. Takže za mě je vždycky lepší snažit se jít do širšího pojetí a potom, když člověk zkoumá jedno téma, tak se může zaměřit úzce na to, ale vědět prostě kontext okolo.“ Podobně smýšlí i studentka **UK (1)**: *„Asi záleží na jeho pozici. Obecně je asi lepší ten všeobecně renesanční člověk, ale sou lidi, který se soustředějí třeba jenom na tu ekonomii a jako nezajímají je ty jiné věci. Jako asi proč ne, když se s tím ujmou.*“ Studentka **UPOL (1)** říká, že i při určité specializaci musí novinář disponovat poměrně širokým vědomostním arzenálem: *„Mně se líbí ten citát, že novinář by měl vědět o všem něco a o něčem všechno, což si rozhodně myslím, že je pravda, protože když je nějaký novinář a je zaměřený vyloženě třeba na dopravu a ví toho spoustu o dopravě, tak všechny ty témata se tak nějak propojují. Třeba zrovna doprava, tak tam by měl vědět něco i o ekonomice, něco o politice, protože samozřejmě o tom, jak vypadá doprava v tomhle státě, rozhoduje ministerstvo dopravy, možná i ministerstvo financí. Takže si myslím, že je určitě skvělý profilovat se, ale zároveň mít rozhled, protože spoustu témat jde spolu ruku v ruce.*“ Avšak někteří zastávají i názor, že nejideálnější je, když v newsroomu mají zastoupení oba typy novinářů. Studentka **UPOL (3)** je toho názoru, že míra specializace na určité konkrétní téma záleží vždy na uvážení každého jedince, avšak zdůrazňuje, že je důležité, aby se v žurnalistice pohybovali jak ti novináři, kteří mají určitou tematickou specializaci, tak ti, kteří dokáží fungovat jako univerzálové: *„Jsou důležitý oba tyhle typy těch novinářů. Musí tady být novináři, kteří jsou vážně odborníci na to svoje téma, ale zároveň potřebujeme i ty novináře, kteří dokáží ty témata brát jakoby ze širšího pohledu, ať už jde třeba o tu publicistiku nebo i o to zpravodajství. Je potřeba na věci koukat jakoby ze širšího pohledu, takže i tyhle novináři jsou důležitý.*“

4.4.2 Multiskilling: vysoké nároky, které mohou být zatěžující

Z těchto obecnějších nutných schopností a dovedností vyplývá i v současné odborné debatě silně rezonující problematika multiskillingu novinářů. Studenti ji v tomto výzkumu nevnímají ve smyslu procesu naturalizace nadvlády technologií nad žurnalistikou, jak ji popisuje např. Örnebring (2010), ale spíše jako způsob, který má zvyšovat produktivitu – tedy aby byl menší počet novinářů schopný produkovat více obsahu v rámci různých multimediálních platforem, a zároveň aby byli novináři v rámci produkce různých mediálních výstupů co nejvíce soběstační (Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012).

Studentka **UPOL (3)** má pocit, že tyto nároky obecně vyplývají z požadavků současné doby: „*On je vlastně tlak na nějakou tu techniku, že to musí umět ovládat. No nevím, doba je taková, že se to furt posouvá a ten tlak na ty novináře, aby jakoby ovládali i ty technologie, co se týče třeba kamery nebo toho online zpravodajství, tak to prostě tak je. A i to, že třeba musí rozumět hodně tématům, tak to souvisí prostě s tím, že to jde všechno dopředu.*“ Student **MU (2)** si myslí, že tlak na multiskilling podporuje obecně špatná finanční situace v žurnalistickém poli. Přijde mu, že je tento trend pro novináře poměrně zatěžující, ale zároveň se na něm snaží spatřovat i určitá pozitiva: „*To často znamená, že by měli třeba umět novináři i fotit, stříhat, přivést se na místo a tak... No, jako je to něco, co vyplývá z úpadku té profese, protože nejsou peníze. Není možný si dovolit prostě mít i fotografa a prostě je to takový trošku chudý. Je to realita, je dobrý v dnešní době, když novinář umí fotit. A nemyslim jako mobilem, ale aby ta fotka opravdu nějak vypadala... a není to podle mě až tak extrémně zatěžující, když si to člověk během reportáže zvládne i nafotit. Líbí se mi na tom ta soběstačnost. Ale je důležitý pro redakce pořádk mít profi fotografa. Ale jako obecně, už jen samotné psaní článků je zatěžující, takže tohle všechno k tomu novináře zatěžuje ještě víc.*“ Studentka **UK (1)** dodává, že tyto tlaky nemusí nutně znamenat snížení celkové kvality novinářské práce, ale obecně spíš hrají roli v tom, jak náročný bude výkon profese pro jednotlivé novináře: „*Je pravda, že to většinou musíš vyfotit, natočit, zaznamenat zvuk a ještě napsat, no. Asi je na to určité tlak, na nějakou tu všeobecnou vybavenost, ale určitě se to dá dělat i jinak, no... Já si myslím, že to asi nesnižuje kvalitu práce, ale spíš kvalitu života toho člověka, když to potom má udělat všechno sám.*“

Tyto skutečnosti pak ve svém důsledku mohou vytvářet tlak nejen na samotné novináře, ale i na studenty žurnalistiky, kteří jsou s nimi konfrontováni a musí se situaci určitým způsobem individuálně přizpůsobit. Student **UK (3)** tlaky na multiskilling potvrzuje vlastní zkušeností z praxe. Mimo svého hlavního zaměstnání – editorské pozice v redakci zpravodajské agentury – zastává i roli kameramana. Pro rozšíření svých vlastních kompetencí se však rozhodnul sám a celkově má pocit, že je kombinace více rolí, které zahrnují širší spektrum dovedností zvládnutelná. Navíc pro něj může fungovat i jako určitá konkurenční výhoda: „*Z mého osobního pohledu je to víc než zvládnutelný... dělat editora je míň náročný, než dělat toho kameramana. Ale já jsem si říkal, že prostě mám ten čas a chtěl bych si zase přidat něco k tomu. Kdybych chtěl, mohl jsem dělat jenom editora. Já jsem se to ale hrozně chtěl naučit, chtěl jsem být k dispozici. A taky jsem si tam chtěl vybudovat určitou pozici člověka, který je trošku nenahraditelný v redakci. Byť jako*

externista.“ Naopak studentka **UK (2)** přiznává, že před nástupem na vysokou školu tento aspekt žurnalistiky nevnímala a nevěděla o něm. Zároveň má pocit, že tento trend žurnalistiku negativně ovlivňuje: „*To je vlastně jedna z věcí, která mě překvapila. Když jsem sem nastoupila, tak jsem slyšela, co všechno třeba musí udělat novinář. Nebo když čtu knížky o novinářích, tak co všechno si musí novináři dělat sami. To jsem třeba nevěděla, že novináři třeba často stříhají reportáže nebo i s kamerou, že umí natáčet. Takže to sem si třeba nemyslela, že k tomu patří. A rozhodně se zvyšují nároky, protože existuje čím dál víc lidí, kteří umí víc věcí a je to hodně soutěživé. Takže si myslím, že i my sami si to maličko vytváříme, že se zvyšují nároky. A nevím, jestli je to úplně správně. Protože když vlastně se ty nároky trošku víc rozdělí mezi víc lidí, tak to může být kvalitnější ty věci, no. Takže je to trošku špatný trend.*“

Studenti mají pocit, že v některých případech může být tlak na míru dovedností spojený ještě s všeobecným psychickým vypětím a časovými tlaky v žurnalistické práci na jednotlivé novináře až příliš silný. Student **UPOL (D)** spojuje požadavky na široké spektrum dovedností a znalostí se stresovou povahou žurnalistického prostředí a myslí si, že toto nastavení není adekvátní. Vyjadřuje obavy, že tento trend může zapříčinit i odliv některých žurnalistů do jiných oborů či obecněji to, že žurnalistiku nebudou vykonávat po celý svůj aktivní pracovní život: „*Na toho novináře se házejí jako předpoklady, který můžou být neudržitelný do budoucna. Jestli tyhle ty nároky na toho člověka budou stoupat dál. Protože pokud ten novinář je v podstatě jako 24 hodin zaměstnaný, chce se po něm hromada věcí, a je zaměstnaný jako tak intenzivně v tak stresovém prostředí, s malými penězi a v podstatě i s častou kritikou jak ze strany společnosti, tak i svých kolegů, tak je velká šance, že vyhoří během třeba pěti let. Takže s takovými nárokama asi není velká šance, že ten člověk bude pracovat v té novinářině celý život.*“ Studentka **UPOL (1)** upozorňuje, že samotné redakce by měly míru nároků jistým způsobem regulovat nebo alespoň poskytovat zaměstnancům-novinářům adekvátní podporu proto, aby tyto nároky jejich práci nějakým způsobem negativně neovlivňovaly: „*Myslím si, že redakce by měly mít nějaké svoje redakční mechanismy, ať už je to třeba kontakt na nějakého psychologa, psychoterapeuta. A líbí se mi, že třeba Seznam Zprávy mají teď konč třeba ombudsmanku. To mi přijde super. Ale myslím si, že spoustu věcí je k diskusi... jestliže v redakci funguje důvěra, kdy se vlastně redaktor nebojí šéfredaktorovi říct, že je to na něj třeba moc, že by třeba práci, kterou má, potřeboval rozložit mezi víc lidí. Spoustu věcí je o důvěře a i o nějaký seberegulaci, že jestliže*

dva týdny pracuju víc jak 16 hodin denně a spím tři hodiny, nemám čas se ani najíst, tak je někde chyba.“

4.5 Žurnalistická etika a její současné výzvy

Nastavení etických hodnot a rámců, které vycházejí zejména z norem externí regulace (tedy zákonů) a samoregulace (norem profesních organizací a etických kodexů), vytvářejí ucelený rámec novinářské a aplikované mediální etiky, která se zabývá širokou řadou argumentů pokoušejícími se vypořádat s otázkami náležitého jednání a postupů v rámci výkonu žurnalistické praxe, přičemž jejím jádrem se stává řada teoretických konceptů a jejich následné odůvodňování, z nichž vyplývá eticky správné, či naopak nepřijatelné chování novinářů (Moravec, 2020).

Jako nejdůležitější etické principy studenti uvádějí objektivitu, pravdomluvnost, ověřování informací, vlastní odpovědnost, citlivost, ochranu zdrojů, zmiňují také, že novináři by svým jednáním a chováním neměli diskreditovat žurnalistiku jako obor a obecně by měli dodržovat pravidla, která vymezují redakční etické kodexy. O nejdůležitějších etických zásadách hovoří např. studentka **UK (2)**: *„Tak rozhodně mít několik na sobě nezávislých zdrojů, nevěřit jenom jednomu s tím, že je to prostě svatá pravda. Když se děje nějaká kauza, tak je vždycky potřeba zkusit hledat víc zdrojů. Potom takový to nezveřejňování zdroje, pokud si nepřeje atd. Tak tyhle etické zásady. Potom nesnižovat náh tu novinářinu, nesnižovat tu profesionalitu. Když jsem novinář, tak se snažím, aby to mělo nějakou úroveň. A vlastně dodržovat to, co je v kodexu.“* Studentka **UPOL (3)** jmenuje další: *„No, určitě ta objektivita. Zodpovědnost určitě. Zodpovědnost za to, co píšem. Asi tady ty dvě nejdůležitější.“* Rovněž i student **MU (1)**: *„Chránit zdroje, nejít po senzaci. Udržovat teda jako fakt ty standardy, nějaký kodex, který já sám si určím nebo je určený prostě od té redakce nebo dejme tomu od veřejnosti. A asi jako prostě říkat pravdu.“* Student **MU (2)** ještě zmiňuje v souvislosti s žurnalistickou etikou obecnější principy, které k etickému jednání napomáhají: *„Cítit pravdu, to je asi nejdůležitější. Pak bych řekl být otevřený různým názorům, uvědomovat si svoje předsudky, vyvažovat tu diskusi, zastávat se slabých, nezkrášlovat zprávy.“*

Z odpovědí vyplývá, že někteří studenti nemají o nastavení etických standardů české žurnalistiky příliš dobré mínění. Mají pocit, že často nad etickými principy nebo nad celkovou relevantností daného tématu převáží – zejména v soukromých redakcích – jiné principy jako např. vysoká čtenost či sledovanost výstupu či rychlost jeho zveřejnění. Tyto tendence, jako třeba tzv. „click baitové“ titulky, často souvisí s bulvarizací mediálních obsahů, která se mírou konkurence a soutěživosti mezi jednotlivými mediálními domy objevuje zejména na online zpravodajských platformách (Eberholst, Hartley & Olsen, 2016).

Studenti proto svá stanoviska dokládají na konkrétních současných kauzách, s jejichž způsobem mediálního zpracování nesouhlasí. Studentka **UPOL (B)** uvádí: „*Já jsem asi na to hodně citlivá, takže mám pocit, že ty etický zásady ty média nedodržují moc dobře. A kdybych měla uvést nějaký příklad z poslední doby, tak třeba informování o údajném pokusu o sebevraždu Dominika Feriho mi přišlo jako totálně mimo. A mám pocit, že o tom nějakým způsobem informovaly jako snad všechny soukromý média. Seznam Zprávy vlastně ne a veřejnoprávní média taky ne. A já nevím, čím to je. Jestli ta tradice je tady krátká, ale mám pocit, že se ty média často rozhodnou hlavně podle nějakých klikanců nebo podle toho, že chtějí být rychlý a vlastně jim často nedojde nebo si ani nestihnou položit tu otázku, jestli je tohle fakt něco, o čem bychom měli jako psát. Takže si myslím, že tohle je něco, v čem český média jako slehávají.*“ Svou zkušenost z praxe a konkrétní příklad uvádí i studentka **UK (1)**: „*Asi jako by se nemělo vytěžovat někoho jenom k tomu, aby z toho byl článek. Mně přijde třeba, jako že když dám konkrétní příklad, nedávno zavraždili nějakou holku v Kolumbii nebo kde a u nás v redakci se zjistilo, že to byla kolegyně kamarádka. A oni ji fakt nakonec přemluvili, aby jim k tomu něco řekla, ale přitom fakt nechtěla. A tohle mi přijde fakt zbytečný dělat, protože prostě proč. Co z toho ten divák má. Stejně to pro něj není relevantní, že to byla moc hodná holka...*“ S tím souhlasí i student **UPOL (E)**, který jako jeden z důležitých etických principů považuje právě rozlišení společensky významné zprávy od senzace: „*Tak určitě to, aby vlastně novináři dokázali rozlišit, co je pro společnost vlastně potřeba vědět než to, co si řeknou, že je senzace a že na to lidi budou klikat, tak se to napíše, i když se třeba na sto procent neví, jestli to je pravda. (...) Média dneska mnohem víc prostě píšou o tom, co je pro lidi zajímavý než o tom, co je pro lidi důležitý. Že jim jde fakt o ty click baity. Že to je takový první etický kritérium, na který zvlášť ty komerční média často rezignují. A je to škoda.*“

Tato problematika vyvstává z obecnějších rysů bulvarizace seriózních médií, jak ji popisuje např. Rowe (2010), podle kterého právě osobní příběhy v mnohem větší míře pronikají do zpravodajských obsahů, a to i u tzv. hard news. Nad tím se také zamýšlejí studenti v **Ohniskové skupině 1**, přičemž mají pocit, že tyto etické výzvy s sebou přináší zejména současná doba a její události, jako je např. válka na Ukrajině či koronavirová pandemie. Student **UPOL (D)** v tomto směru apeluje především na individuální etické smýšlení jednotlivých novinářů a má pocit, že by žurnalisté výše zmíněnou senzaci a tzv. „hluboké lidské příběhy“ neměli zneužívat pouze kvůli tomu, že takové mediální výstupy budou publikem vysoce konzumované: „*U těch novinářů by jako měla probíhat nějaká jako*

autokorekce. Měl bych prostě vědět, že nemám být necitlivý k obětem bombardování, třeba ted'ka na Ukrajině. A měl bych vědět, že nemám jako využívat ty hluboké lidské příběhy k tomu, abych získal nádkou svoji popularitu nebo popularitu svého článku. A není to něco, co by měla hlídat redakce, ale je to něco, co bych měl hlídat sám za sebe.“ Obdobný názor má i student **UPOL (E)**: *„To se nám vlastně otevírá dost ted', třeba s tím zdravotnictvím. Že jak třeba psát o tom, že někdo zemřel, třeba přes příběh rodiny. Nebo i stou válkou, přes ty ‚háelpěčka‘, ty hluboký lidský příběhy, tak do jaký míry na tom stavět. Ted' jako ty poslední tři roky před nás hodily jako spoustu tady těch otazníků. A novináři a média si to budou muset vyřešit.“*

4.5.1 Význam výuky žurnalistické etiky během studia

Obdobně, jako uvádějí Láb a Němcová Tejkalová (2011), žurnalistická etika je i pro studenty v tomto výzkumu jedním ze zásadních bodů celého novinářského oboru, a proto vnímají jako důležité, že jim studium celkově přináší do této problematiky vhled a pomáhá jim rozvíjet úvahy o tom, jaké žurnalistické jednání je správné, a jaké naopak není. Studenti se se zamýšlejí nejen nad významem výuky žurnalistické etiky, ale také nad jejím rozsahem – tedy tím, zda je výuka ve studijních programech dostatečně dotována příslušnými kurzy, či ne.

Student **UK (E)** uvádí, že před nástupem na vysokou školu o existenci etických rámců žurnalistiky vůbec nevěděl a studium mu pomohlo nad touto problematikou hlouběji přemýšlet a následně ji i aplikovat do své vlastní praxe. Novinářskou etiku přitom vnímá jako jeden z nejdůležitějších aspektů celé žurnalistické profese: *„Tak původně, že existuje třeba náká žurnalistická etika, jsem jako vůbec netušil, než jsem sem šel. A taky až postupně během toho studia jsem se do toho dostával. Začal jsem se pohybovat v tom, kdo to nedělá uplně eticky, kdo to dělá eticky... A postupem času to vnímám víc a víc, že je potřeba mít náký etický zásady novináře a využívat je jako pořád při tý práci.“* To tvrdí i student **UK (D)**, podle kterého je výuka etiky důležitá i proto, že napomáhá rozvíjet kritické uvažování o širokém spektru situací, které v žurnalistice nastávají: *„Tak přesně, když jsme semka šli (na vysokou školu, pozn. autorky), neznali jsme vůbec tu etiku a nevěděli jsme, jak se chovat v nějakých eticky spornejch situacích a podobně. Nebo nepřišlo nám třeba nějaký jednání novinářů špatný. Zatímco když máme tady tu etiku, tak dokážem pak třeba posoudit tadyto chování, že by prostě nemělo bejt.“* Na toto téma se následně rozproudila debata v **Ohniskové skupině 2**. Studenti často oceňují, že spíše diskusní pojetí přednášek

věnovaných žurnalistické etice umožňuje rozvíjet debaty o aktuálních kauzách a problematických situacích, které se v mediálním prostředí vyskytují. Student **UK (E)** koncepci výuky žurnalistické etiky hodnotí jako velmi přínosnou, pomohla mu hlavně zorientovat se v problematice násilných činů a v terminologii při referování o ní. Využití poznatků z výuky vnímá i v souvislostech svého vlastního výkonu praxe: „*Mně to dalo asi docela dost v tom ohledu. Právě třeba o vraždách, o zločinech, v zobrazování obětí a že je prostě obrovský rozdíl podezřelý, obžalovaný – všechny tadyty soudní termíny. A že je jako obrovskej problém, když se to někde zamění. (...) My jsme měli teď v práci školení na kodex a v podstatě všechno už jsem znal. Právě z toho předmětu Žurnalistická etika. Že jsem už věděl, že existuje nějaká viktimizace, sekundární viktimizace a tak.*“ Student **UK (F)** ještě dodává, že při běžném výkonu praxe pak výuka žurnalistické etiky nemusí pomáhat pouze ve výrazně eticky sporných a problematických situacích, ale toto uvažování lze aplikovat i do běžné každodenní, možná i rutinní praxe, s čímž ostatní účastníci ohniskové skupiny souhlasí: „*A třeba nejen jako že fakt ty extrémny, jako třeba zobrazení těch obětí nebo těch těl, ale třeba že i člověk přemejšlí nad titulkem, že se o tom celkově snaží prostě přemejšlet jinak.*“ Celé téma výuky žurnalistické etiky pak tentýž student shrnuje: „*Myslím si, že když jako přijde na tu situaci, tak prostě víme, jak se správně zachovat.*“ K tomu ještě studentka **UK (C)** dodává: „*Jo, já si myslím, že to v nás jako otevře tu debatu. Že to není něco, co se jako můžeme naučit, ale máme o tom nějaký ponětí. (...) Nedá nám to návod, jak vyřešit určitou situaci, ale můžeme se vracet k tomu, co jsme řešili a jaký pohledy jsme k tomu řešili.*“

Názor na výuku žurnalistické etiky se ale poměrně liší mezi jednotlivými respondenty v rámci vybraných univerzit. Někteří totiž mají pocit, že i přesto, že studium poskytuje kurzy žurnalistické etiky, její výuka je nedostatečná. Především v příliš malém rozsahu samotných kurzů, ale také v tom, že jim poskytuje zejména řadu teoretických konceptů, které ale následně v praxi studenti nevyužijí. Nedostatky proto vnímají již v samotném propojování teorie s konkrétními praktickými dovednostmi aplikace etiky do novinářského povolání, a také v nedostatečné praktičnosti a rozvíjení kritických debat přímo během vysokoškolských přednášek či seminářů. Studentka **UPOL (1)** na otázku, jaké etické principy si z výuky odnáší jako zásadní pro svou praxi či jakými z nich se při ní řídí, odpovídá následovně: „*My jsme měli předmět Etika v žurnalistice, ale upřímně si z něj nic nepamatuju. A opět vim, že jsme tam brali nějaká paradigmata, hodně jako teoretické to bylo, ale bohužel jsme neřešili tadyty věci.*“ Stejně situaci vnímá i studentka **UPOL (2)**: „*No, nám*

etiku moc nevštěpovali. Měli jsme předmět o etice, ale nebyly nám vštěpovány žádné hodnoty... jako jo, nelhat, nevymýšlet si, nepřipisovat rozhovory nějakým způsobem, aby třeba nepodporovaly něco... Ale to jsou tak jediný věci v rámci tady toho.“ Studentka **UPOL (B)** má rovněž pocit, že výuka etických principů byla z jejího pohledu nedostatečná, avšak vnímá, že ji samotnou alespoň tento předmět donutil více o těchto otázkách přemýšlet: *„Já si myslím, že mi ta škola jako neposkytla dostatečnou podporu v té oblasti etiky. Ale určitě mě v tom někam posunula. A určitě mě donutila nad některými téma věcma víc přemýšlet a diskutovat. Ale abych byla upřímná, zrovna ve škole jsem čekala a doufala, že asi zrovna k etice a morálce toho dostanu víc, no.“* Student **UPOL (E)** je pak v tomto ohledu konkrétnější: *„Fakt to bylo jen takový nahazování těch sporných věcí, co tam můžou přijít než jako odpovědí. Jasně, vnímám rozdíl, že tady se nad tím zamýšlíme fakt jako teoreticky a v praxi pak to bude jiný, že si na to budem muset odpovědět sami. Ale kromě toho, abychom se třeba koukli na nějaký etický kodexy nějakých zavedených médií, tak jsme vlastně žádnou radu nedostali. Což vidím jako takovej velkej nedostatek.“* Obdobně zmiňuje i student **MU (1)**, který má pocit, že kurzy, které vysoká škola k žurnalistické etice poskytuje, jsou nedostatečné a většinu informací k této problematice si musel nastudovat sám. Sice některé kurzy jeho univerzita poskytuje, ale je na ně podle něj kladen jen malý důraz: *„Když prostě jsme třeba v publicistice něco probírali, tak tam kolikrát to téma té etiky přišlo na přetřes... ale jenom to prostě byly otázky ‚přijde vám tohle etický?‘, ‚kam až prostě sahá ta etika‘ a tak dál. (...) Učil jsem se to vlastně jenom v rámci toho vlastního samostudia. Kdy prostě ty média vnímám už strašně dlouho a konzumuju je a na ty otázky, když mi něco nepřišlo v pohodě, tak jsem si je nějak našel prostě a musel si na ně odpovědět sám.“*

4.5.2 Současné výzvy pro žurnalistickou etiku

Na základě položených otázek v individuálních rozhovorech i v ohniskových skupinách vyplývá, že určení specifických současných výzev pro žurnalistickou etiku je pro studenty poměrně obtížné. A to i z pohledu toho, co je v současnosti např. opomíjeno v etických kodexech různých redakcí či v Etickém kodexu Syndikátu novinářů ČR, jakožto hlavní tuzemské profesní organizace. Avšak studenti identifikují alespoň určité trendy, s nimiž se žurnalistika musí v současnosti vypořádávat, a které s určitými etickými otázkami souvisí. Autorka tyto trendy sdružuje do tří tematických bloků, které z výpovědí studentů vyvstávají jako nejvýznamnější. Prvním je obecně problematika proměny zažitých novinářských rutin

a ověřování informací. Dále je to také samotná pozice etických kodexů a profesních organizací v České republice a v neposlední řadě i téma vztahu žurnalistiky a sociálních sítí.

Na základě odborných akademických debat je patrné, že žurnalistika prochází jistou krizí (McChesney, 2009; Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012; Volek & Urbániková, 2017; Vos, 2018). Těchto tendencí si všímají i studenti zahrnutí do tohoto výzkumu. Problémy současné žurnalistiky připisují zejména technologiím a proměně mediálních platforem, ze kterých publika konzumují mediální obsahy. *„Upadá to, a to i z toho důvodu, že se mění ty platformy, ze kterých lidi ty informace odebírají. Nebude to lepší, bude to maximálně horší. To znamená, že žurnalistika se tomu bude muset přizpůsobit, jinak zhyne,“* tvrdí student **MU (B)**.

Studenti popisují i neustále se zrychlující tempo zpravodajství a změny některých novinářských rutin, které se mění právě v souvislosti s vlivem síťových digitálních médií. Jejich vliv přitom může podle účastníků tohoto výzkumu ovlivňovat zejména rutiny ověřování informací. Podle Nygrena a Widholma (2018) důraz na řádné ověřování informací a jejich zdrojů v online médiích v současnosti především s formátem neustálého dvacetihodinového zpravodajství bez uzávěrky klesá. Student **MU (A)** tvrdí, že nedostatek času na ověřování informací souvisí např. i s tím, že novináři mají méně času na kladení si kritických otázek, které směřují k žurnalistické etice: *„To, že se žurnalistika zrychluje, si myslím, že může být kámen úrazu pro tu etiku. Že jakmile nejrychlejší zpráva se bere jako ta hlavní, jakože když někdo o něčem referuje jako první, tak že tomu prostoru dominuje, tak to zároveň může způsobovat i nedostatek času na ověřování informací, a právě zjišťování toho, jestli je něco etický, nebo neetický. Protože to je většinou to, co zabere čas.“*

4.5.2.1 Slabá samoregulace české žurnalistiky

Velice nosným tématem, které rezonuje napříč debatami se studenty ze všech zahrnutých univerzit, je otázka samoregulace české žurnalistiky. Tedy samotná pozice etiky, etických kodexů a profesních svazů nebo organizací – v případě České republiky tedy studenti hovoří o Syndikátu novinářů České republiky (dále jen Syndikát novinářů). Ten je jednou z forem samoregulace tuzemské žurnalistiky. Je dobrovolným profesním sdružením, v rámci kterého je významný zejména jeho základní dokument Etický kodex,⁴¹ a také Komise pro etiku, jež se otázkami s ním spjatými zabývá. Zejména jeho dodržováním, k němuž sdružení vyzývá

---

⁴¹ Etický kodex Syndikátu novinářů k nahlédnutí v přílohách této práce, viz **9.3 Příloha 3**.

všechny členy české novinářské obce (Syndikát novinářů České republiky, 2022). V ohledu této problematiky studenti zastávají poměrně kritickou perspektivu.

Participantů výzkumu této práce mají pocit, že Syndikát novinářů je spíše reprezentativní organizací a českou žurnalistiku nijak nereguluje. A to i přesto, že ho jako profesní sdružení považují za velmi významný. Pozice Syndikátu novinářů v českém žurnalistickém poli je podle studentů slabá a nevýrazná, přičemž postrádají jeho silnější roli v nastavování obecných etických norem, které by se staly sdílené pro novináře napříč českými médii.

Student **UK (F)** dokonce tvrdí, že Syndikát novinářů není ve své současné podobě příliš funkční: *„Bylo by to fajn mít nějakou organizaci, která funguje. Ale Syndikát nefunguje. Jako jo funguje, ale reálně jen málo.“* Studentka **UK (C)** má pocit, že slabá pozice Syndikátu novinářů se projevuje i v tom, že se o něm příliš nehovoří během vysokoškolské výuky: *„Jako tady ve škole jsem o něm slyšela, ale tím to asi končí. Že ani my na něj jako neklademe nějaký důraz. Že i jako od nás, že by bylo fajn to změnit, ale nic se neděje. Když bysme si dali hypotetickou situaci, že ten svaz neexistuje, tak přece jenom pořád je fajn, že prostě máme nějaký organizace, aspoň, že jako existují. Takže si myslím, že by měly i fungovat.“*

Studentka **UPOL (B)** zastává názor, že fungující profesní sdružení jsou pro žurnalistiku důležitá. V případě Syndikátu novinářů má však pocit, že není organizací, která by byla pro mladé novináře příliš atraktivní: *„Já si myslím, že ten koncept nebo myšlenka Syndikátu je jako skvělá. A je to skvělý právě v tom, že je to nějaký prostředí, ve kterém může probíhat ta debata. A jenom jako v českém prostředí je průšvih, že je to tam hrozně plesnivý, no... že mezi sebe jako nikoho nepouštěj, a že by to tam taky chtělo nějakou omladinu. Ale prostě pro mladý novináře to jako vůbec není atraktivní instituce, do který by se chtěli hlásit a nák se sdružovat. Ale myslím, že ta myšlenka nebo ten koncept je svělejší, a že by to takhle mělo být. Jako nějaká platforma pro setkávání novinářů z různých médií, která by snižovala rivalitu a prohlubovala spolupráci. A třeba by to byl prostor pro to bavení se o tom, kam by to mělo směřovat.“* Student **UK (D)** poté ještě dodává, že má pocit, že organizace nereflektuje současné vývojové trendy žurnalistiky, a to zejména ve svém Etickém kodexu: *„Podle mě tam chybí nějaká aktualizace jako do dneška. Vzhledem k těm technologiím a tak. To jako vůbec není pokrytý.“* S tím souhlasí i studentka **UK (2)**, avšak má pocit, že ostatní principy a hodnoty, které by měly být pro žurnalistiku významné, Etický kodex postihuje: *„No... jako nejsou tam nějaký změny. Jako třeba nový média a digitalizace, to se tam vůbec neřeší. Ale ty základní principy, si myslím, že sou stejně platný pořád. Jako změnila se trošku*

ta práce novináře, přece jenom s digitalizací je to mnohem víc na počítači a vyhledávání tam. Ale stejně ty základy, prostě zachování té profesionality a etický věci, tak ty sou pořád stejné, si myslím.“

Někteří studenti mají dokonce pocit, že by Syndikát novinářů měl vůči žurnalistům vytvářet větší závazky a lpět na tom, aby se jeho Etický kodex dodržoval. Studentka **MU (G)** si o tomto myslí: „*Možná by bylo fajn to trochu pohlídat. Přidalo by to tomu možná trochu prestiž, kdyby tady byly nějaký stanovy, který by se musely dodržovat, že by to nebylo jenom na bázi toho, že nás ten Etický kodex nic nezavazuje dodržovat. A spousta lidí ho ani jako přesně nezná. Myslím, že kdyby tu byl nějak větší prvek kontroly, tak by ta novinářina měla větší prestiž. Ale nebylo by to asi dobře z hlediska té svobody.“* V tomto směru se studenti shodují, že větší míra moci samotné profesní organizace by mohla ohrozit svobodu žurnalistiky: „*Souhlasím s tím, že ten Syndikát novinářů by měl mít trochu jako větší moc nad těmi novináři. Ale zas je jako otázka, do jaký míry dát moc nad kontrolou médií nějakému třetímu subjektu, aby ti novináři jako měli ten prostor dělat tu svojí práci svobodně a podle svého uvážení,*“ myslí si student **UPOL (D)**.

Problémy ale shledávají i v souvislosti s etickými kodexy redakcí v širším měřítku. Tato otázka rezonuje zejména v debatě **Ohniskové skupiny 1**, ve které studenti upozorňují na to, že požadavky na etické zásady se napříč jednotlivými médii liší, a to i v tom směru, že některá zpravodajská média dokonce ani své vlastní kodexy etického chování a jednání nemají, což považují za poměrně velký problém. „*Je zajímavé, že u každého média ten etický kodex obsahuje nějaké jiné zásady chování, etického chování. A hlavně, co je zajímavé, některá média dokonce ani etický kodex nemají. Například server [XXX]. Když jsem se jich ptal, proč ho nemají, tak mi bylo řečeno, že ví, jak se mají chovat a že jim to stačí. Ale pak je to samozřejmě na těch jednotlivcích, co považují za etické chování. A to je opravdu velmi problematické,*“ říká student **UPOL (A)**. Studenti také často zmiňují své vlastní zkušenosti v přístupu k etickým kodexům přímo z vlastní práce: „*Já si myslím, že existují redakce, který maj sice pětistránkový etický kodexy, ale reálně to tam snad nikdy nikdo nečetl. To můžu říct i z vlastní zkušenosti, že mně nikdo nikdy žádnéj etický kodex přečíst nedal, ačkoliv jsem mu vázaná,*“ říká studentka **UPOL (B)**. Tuto problematiku uzavírá student **UPOL (C)**, který si myslí, že právě tuto nejednotnost napříč zpravodajskými médii v přístupu k etickým kodexům by měl zastřešovat právě Syndikát novinářů: „*Myslím si, že instituce, která by v Český republice měla vydávat nějaký etický kodexy nebo nastavovat nějaký zásady, je právě*

ten Syndikát novinářů, který by tak vlastně i vyplnil svou funkci. Myslím si, že tohle je ta autorita, která vlastně má určovat a zastřešovat většinu médií, většinu novinářů.“

4.5.2.2 Žurnalistika a sociální sítě

V individuálních rozhovorech, ale také v debatách v ohniskových skupinách významně rezonuje i téma vztahu sociálních sítí a žurnalistiky. A to hned z několika perspektiv – sociálních sítí jako zdroje informací, jako prostoru pro vyjádření jakéhokoliv názoru, zejména u politiků,⁴² ale i prostoru pro sebe prezentaci samotných novinářů. K problematice sociálních sítí jako zdrojů se vyjadřuje např. studentka **UK (2)**, která v nich spatřuje spíše benefity. I proto, že dnes již neplatí, že novináři jsou u důležitých událostí vždy jako první, aby mohli z místa reportovat. Avšak studentka tvrdí, že pokud média přebírají do zpravodajství obsahy ze sociálních sítí, musí o to více lpět na jejich ověřování: „*Já si myslím, že sou sociální sítě skvělá věc. I pro novinářinu. A že to je dobrý směr. Jenom se s tím musíme naučit víc pracovat. Ale je to obří zdroj informací, který jsme nikdy neměli, který může prospět. (...) Ale může to být asi špatně v tom, když se to neověřuje. Protože to může pomoci – novináři dostávají podněty, který nestíhají, prostě nemůžou být všude. A to si myslím, že je třeba skvělý s videama. Protože třeba teďka – válka na Ukrajině – novinář prostě není všude, lidi natočí teďka mobilem i dobrá videa, která se dají zveřejnit, ale měl by tam být nějaký ten fact-checking od toho novináře.“*

Někteří se spíše obávají, že sociální sítě představují jistá nebezpečí, zejména proto, že se prostřednictvím nich mohou šířit různé typy desinformací, misinformací či malinformací, což může ohrožovat ověřené informace, které se snaží publiku zprostředkovávat kvalitní profesionální žurnalistika. „*V dnešní době je hroznej problém, že novináři musí bojovat proti sociálním sítím, ve smyslu, že tam si každé postne cokoliv a najednou je tam hlouček lidí, který tomu hrozně věří. A myslím si, že ta novinářina se*

---

⁴² Tento aspekt může být problematický proto, že kvůli sociálním sítím mohou být opomíjeny některé komunikační kanály politiků s veřejností, které byly tradičně spjaté právě s žurnalistikou a zpravodajskými médii. Na to upozorňuje s příchodem „nových“ síťových digitálních médií již Schulz (2004), podle kterého tyto tendence vyvstávají zejména proto, že platformy síťových digitálních médií umožňují politickým aktérům využít vlastní formy nebo způsoby komunikace, aniž by se museli přizpůsobovat logice, která je nastolována právě zpravodajskými médii. Tento trend tedy není novinkou, avšak sociální sítě ho zřetelně zvyšují. V českém prostředí se stal nejvíce patrný a diskutovaný především v období koronavirové pandemie, během které byly např. twitterové účty politiků (zejména ministrů) využívány jako jejich oficiální informační kanály. Údajný důvod tohoto řešení byl ten, že sociální sítě pro ně představovaly nejrychlejší způsob komunikace s veřejností. Avšak novinářům byl touto formou zneprístupněn prostor pro tradiční kladení dotazů a kritické přezkoumávání vyřčených skutečností, ke kterému běžně dochází např. během tiskových konferencí, a problém tento způsob představoval i pro ty občany České republiky, kteří k sociálním sítím nemají přístup. A to ať už kvůli věku či dovednostem v rámci užívání technologií nebo z jiných, např. socioekonomických důvodů.

v tomhleto musí celkově přizpůsobit, ale zároveň jako nemám nápad, jak by to mělo být. Jakože jak bojovat proti fake news nák víc než aktuálně, protože pořád jsou tu lidi, který nechtěj věřit tomu, co se jim nelíbí,“ myslí si student **MU (D)**.

V souvislosti se sociálními sítěmi bylo v **Ohniskové skupině 3** debatováno i chování novinářů na sociálních sítích, kde se podle studentů vznáší zásadní rozhodnutí – buď novináři budou moci svobodně vystupovat na svých osobních účtech sociálních sítí a veřejně sdělovat své vlastní názory, ale za cenu toho, že ztratí neutralitu, nebo své osobní názory nebudou zveřejňovat, ale s tím důsledkem, že přijdou o možnost svobodného veřejného vyjádření na sociálních sítích. Student **MU (A)** tuto problematiku vnímá zejména u novinářů, kteří pracují ve zpravodajství veřejnoprávních médií, ale sám uznává, že neví, jaká by měla být ideální situace: *„Taky ještě k těm sociálním sítím, jak fungují novináři, hlavně z veřejnoprávních médií, na svých osobních nebo i případně pracovních účtech – je prostě otázka, jak moc můžou prezentovat svoje osobní názory, třeba na Twitteru. A sám na to neznám odpověď. Kdybych byl zkrátka redaktor zpravodajství, tak bych hrozně nerad jako přišel o tu možnost mít názor. A tím neříkám, že by novináři veřejnoprávních médií neměli mít názor vlastně. Spíš naopak. Ale určitě je určitá skupina lidí, kteří si myslí, že by měli být tak strašně nezávislí, že by vlastně do toho nějaký osobní pohled vůbec neměli dávat a jakýkoliv tweet, kde použijí zabarvený slůvko může zkazit jejich kariéru. To si myslím, že je jako hrozný. A právě vůbec nevím, jak na to reagovat.“* Na něj navazuje studentka **MU (G)**: *„S tímhle naprosto souhlasím. Vyjadřování toho svého názoru vlastně na těch sociálních sítích by člověk chtěl dělat, ale vlastně pokud je zároveň známej novinář, tak je to potom těžký. Protože ho lidi můžou nařknout z toho, že vlastně není nestrannej. Teda takovej, jak by novinář měl být. Ale vlastně je otázka, jestli nestrannost znamená nemít názor.“* K debatě svůj pohled přidává i student **MU (B)**, podle kterého by veřejnoprávní novináři neměli obecně na sociálních sítích zveřejňovat své osobní názory, na rozdíl třeba od těch novinářů, kteří se i svou příslušností k určitému médiu nějakým způsobem ideologicky profilují, a mohou si proto dovolit být ve svých názorech otevřenější a aktivističtější: *„U těch veřejnoprávních médií já to vnímám jako správně, že ten novinář tam svoje osobní názory nevyjadřuje. Spíš si cením toho, když ti lidi – byť mají názor – tak ho tam prostě neprezentují, protože už by to zavánělo něčím neobjektivním.“*

5. Diskuse

Na tomto místě diplomová práce shrnuje závěry, které vyplývají z analýzy dat získaných prostřednictvím realizace osmi individuálních polostrukturovaných rozhovorů a tří ohniskových skupin se studenty žurnalistiky a diskutuje je s literaturou. Zároveň se zde snaží přinést odpovědi na autorkou položené výzkumné otázky.

VO 1: Jaké jsou motivace mladých lidí (studentů) studovat obor žurnalistiky?

První výzkumná otázka se zabývá motivacemi mladých lidí-studentů ke studiu žurnalistiky. Tato problematika sice do prvotních tezí této práce nebyla zahrnutá, avšak téma motivací vyvstalo již z první fáze sběru dat (předvýzkumu) a pro výzkum se jeví jako zásadní, neboť motivace studentů se stávají prvotním krokem k rozhodnutí vstoupit do žurnalistického pole. Analýza na toto téma nahlíží ze dvou perspektiv. V první řadě si všímá základních motivací a důvodů, které studenty přesvědčily k rozhodnutí se žurnalistikou studijně a případně i profesně zabývat. Z realizovaných individuálních rozhovorů i ohniskových skupin vyplývá, že studenty lze na základě jejich motivací rozdělit do tří skupin, které odpovídají hlavním důvodům, proč se žurnalistikou chtějí zabývat. Jsou jimi vyšší poslání a služba veřejnosti, rozmanitá a kreativní práce se širokými možnostmi a pragmatická volba. Tato uvedená kategorizace se liší od typologií, které nabízejí jiní autoři (např. Carpenter et al., 2015; Volek & Urbániková, 2017; Jackson et al., 2020), avšak prolíná se s nimi např. v aspektech volby žurnalistiky z důvodů kreativního zaměstnání nebo vyššího poslání. Tato práce však nezjistila, že by si studenti žurnalistiku vybírali z důvodů finančních nebo kvůli vlastní slávě (jak uvádí např. Hanusch, 2016).

Druhou perspektivu této výzkumné otázky pak představují motivace mladých lidí ke studiu žurnalistiky, přičemž autorka určuje jako dvě nejvýznamnější procesy profesionalizace, ve kterém studium hraje zásadní roli, a také individuální benefity, které studenti mohou ze studia čerpat. Těmi jsou především orientace v širokém spektru oborů a kontakty, které během studia mohou získat. Stigbrand a Nygren (2013) uvádějí, že velkým benefitem pro výuku nové generace novinářů je i role samotných profesionálních žurnalistů, kteří se podílejí na výuce kurzů, a studentům tak předávají své odborné zkušenosti a zprostředkovávají jim vhled do svých hodnotových a etických rámců, které poté studenti mohou přejímat. Na to kladou vysoký důraz i studenti zahrnutí do tohoto výzkumu.

V této části práce jsou zmíněny i určité nedostatky, které studenti během studia spatřují. Tím nejvýznamnějším je zejména to, že podle studentů je v rámci jejich studijních oborů kladen nedostatečný důraz na rozvíjení praktických schopností přímo v rámci studijních kurzů, a to právě pod záštitou odborníků (jak z praxe, tak i z akademické sféry), což koresponduje např. i se závěry studie Lába a Němcové Tejkalové (2011). Při srovnání s literaturou ale může být problém žurnalistického vzdělání způsoben už jeho celkovým institucionálním nastavením, které často nezahrnuje nové vývojové tendence žurnalistiky jako oboru (Deuze, 2006). Mensing (2010) pak podotýká, že hlavní negativem, které pramení ze současného pojetí systému žurnalistického vzdělání, je jeho zastaralost a neaktuálnost vyvstávající z opomíjení zcela zásadních změn, s jimiž se společnost musí vyrovnávat vlivem digitalizace a sociálních sítí. „*Studenti dnes musí rozvíjet jiné dovednosti, aby se vypořádali s přebytkem informací, síťovou distribucí, intenzivní konkurencí a komunikačním procesem, který je interaktivní, asynchronní a téměř volný. Konvergence sekvencí a multimediální výuka jsou nové dovednosti, které se ale často používají starým způsobem,*“ (ibid., s. 515).

Autorčin výzkum odpovídá i na otázku, zda si studenti myslí, že je žurnalistické vzdělání potřeba, či nikoliv. Zajímavé je v těchto souvislostech srovnání s výzkumem Jokoše a Kanižaje (2012), z jejichž bádání vyplývá, že přibližně 90 % studentů žurnalistiky a asi 85 % absolventů tohoto oboru, kteří byli do jejich výzkumu zahrnutí, se domnívá, že novináři by pro výkon žurnalistické profese měli mít kvalifikaci, a to alespoň na bakalářské úrovni v oboru žurnalistika či jiných příbuzných oborech. Na této otázce se však participantů v tomto výzkumu takto jednoznačně neshodují. Převažují ale ti, podle kterých studium žurnalistiky pro výkon samotného praktického novinářského povolání není nutná podmínka.

VO 2: Jak se proměňují představy studentů o novinářském povolání při styku s praxí v oboru?

Dále se analýza věnuje druhé výzkumné otázce, která se týká proměn vnímání oboru po absolvování praxe. A to jak té, kterou mají studenti povinnou v rámci svého studia, tak i té, kterou si mimo ni zajišťují po vlastní ose, např. jako zaměstnání či brigádu. Někteří studenti uvedli, že ještě praktické zkušenosti s oborem nemají, proto do otázek nebo debat, které se týkaly konkrétních zkušeností a poznatků z praxe, nemohli být zahrnutí. Při propojení praxe se studiem komunikační partneři v tomto výzkumu uvádějí, že je studium

v řadě aspektů nedokáže řádně připravit na konkrétní praxi v žurnalistických redakcích, avšak oceňují, že je praxe během studia povinná, protože i těm, kteří v průběhu studia ještě neplánují v oboru pracovat, může přinést alespoň částečný vhled do fungování profese. Pocity při styku s praxí se u studentů liší. Někteří cítí, že tak vykonávají smysluplnou a důležitou práci, jiní mají spíše pragmatický pohled a vnímají žurnalistiku čistě jako výkon určitého zaměstnání. Objevili se ale i tací, kteří po styku s praxí byli nuceni přehodnotit své prvotní ideály, které měli s žurnalistikou spjaté.

Řada studentů v tomto výzkumu má pocit, že je studium na výkon žurnalistické praxe nedokáže řádně připravit, na což upozorňuje i Mensing (2010), která tvrdí, že *„propast mezi idealizovanou novinářskou praxí a dnešní novinářskou praxí se v hodinách žurnalistiky málokdy řeší do hloubky. Pedagogové zdůrazňující profesionalitu se často zaměřují na úzkou definici toho, co se ‚počítá‘ jako žurnalistika, čímž prohlubují propast mezi tím, jak si žurnalistiku představují na akademické půdě a tím, jak je skutečně praktikována a vnímána ‚tam venku‘,“* (ibid., s. 514). Tyto tendence ve svém výzkumu popisují i Volek a Urbániková (2017). Nad to také uvádějí, že se tak konkrétně v českém kontextu děje zejména proto, že tuzemské vzdělávací pole v žurnalistickém oboru není jasně definované a vymezené oproti jiným komunikačním oborům, kterými je např. marketing nebo public relations, a často se s nimi dokonce i prolíná.

V této části pak také vyvstávají dvě důležité problematiky, kterých si studenti v souvislosti s „realitou“ žurnalistické praxe všímají. Zaprvé je to finanční situace v médiích, která je dlouhodobě nevyhovující a redakce jsou často nucené snižovat své náklady (Rose, 2011). Výpovědi studentů naznačují, že finanční stránka a platové ohodnocení je pro ně zásadní téma a obávají se hlavně o budoucnost, kdy např. budou chtít uživit rodinu. Druhé téma pak představuje celková náročná povaha oboru, a to hlavně na psychiku žurnalistů, kteří pracují v mimořádně stresovém prostředí. U novinářů tak v daleko větší míře může docházet k syndromu vyhoření (Monteiro et al., 2016, Feinstein et al., 2018). Tyto dva aspekty pak mohou ústít v celkový nezájem studentů o kariéru v žurnalistice. Podle dat výzkumu Volka a Urbánikové (2017) jen dvě třetiny studentů žurnalistiky aspirují na profesi novináře. V tomto výzkumu se spíše potvrdilo, že si studenti svým rozhodnutím nejsou zatím jistí nebo že se žurnalistice profesně věnovat chtějí, ale ještě neví, jak dlouho (nevnímají ji tedy jako celoživotní kariéru). Část studentů pak uvádí, že jsou již teď přesvědčení, že se žurnalistice po dokončení studia věnovat nebudou.

VO 3: Jakou roli zastává v současné společnosti podle studentů žurnalistika jako profese?

Tématem třetí výzkumné otázky jsou role žurnalistiky a žurnalistické profese ve společnosti. Studenti tento obor vnímají jako mimořádně důležitý, a to zejména ve funkcích, jako je informování společnosti, vzdělávání, zábava a upozorňování na důležitá (např. menšinová) témata. Tyto jmenované funkce korespondují se čtyřmi ze sedmi funkcí žurnalistiky, které uvádí Russ-Mohl a Bakičová (2005). Největší důraz je přitom kladen zejména na roli žurnalistiky jakožto „hlídacího psa demokracie“, které studenti přikládají mimořádný význam. V tomto směru je zajímavé, že některé výzkumy vnímání žurnalistiky samotnými novináři (např. Donsbach, 2010; Weaver & Willant, 2012) dokazují, že v praxi je tato funkce novináři spíše upozadována. Studenti mají o české žurnalistice obecně kladné mínění, avšak jsou kritičtí především v ohledech nastavení vlastnické struktury tuzemských médií, která je podle nich celkově problematická (více uvádí také Štětka, 2012; Hájek et al., 2015; Waschková Císařová & Kotišová, 2021, 2022) a zapříčiňuje úpadek kvality mediálních obsahů. Ten se může projevat i v nedostatečném pokrytí některých tematických oblastí v rámci nastolované mediální agendy. Ta podle studentů nejvíce upozaduje téma klimatické krize, menšin, LGBTQ+ komunity a sociálních menšin.

Tato výzkumná otázka se zabývá ještě postavením žurnalistiky jako profese v české společnosti. Studenti žurnalistiku vnímají jako plnohodnotnou profesi. Avšak je pravděpodobné, že spíše nejasně vnímají terminologii tohoto označení, neboť svá stanoviska neodůvodňují např. tradičními atributy profesí (viz McQuail, 2016; Moravec, 2021), ale spíše jinými charakteristikami. Někteří studenti např. uvádějí, že ji takto opravňuje nadřazenost žurnalistických povinností osobnímu životu nebo významné novinářské osobnosti z historie. Studenti často žurnalistiku přirovnávají také k tradičním profesím, jako jsou advokacie a lékařství. Zároveň také z této problematiky vyvstává kritický pohled studentů na žurnalistiku, zejména v nejasnostech vymezení toho, kdo všechno může být v dnešní době považován za novináře. Avšak celkově žurnalistiku jako profesi vnímají jako velmi důležitou, především pro správné fungování společnosti. A to i přes to, že její obliba i důvěra v ni dlouhodobě klesá (viz Volek & Urbániková, 2017). Studenti popisují příčiny tohoto jevu, jako např. to, že novináři upozorňují na nedostatky ve společnosti, dále pak vnímají souvislosti nedůvěry v novináře se současnou politickou garniturou a diskurzem,

který o novinářích nastavuje, ale také zmiňují i obecné tendence ve společnosti, které směřují k nedůvěře v instituce, establishment a elity.

VO 4: Jaké jsou podle studentů nutné předpoklady pro výkon žurnalistické profese?

Další, čtvrtou, výzkumnou otázku se stávají předpoklady pro výkon žurnalistické profese. Studenti sice upozorňují, že na novináře nelze nahlížet jako na jeden homogenní celek, a tedy že se i předpoklady pro výkon jejich zaměstnání liší např. od velikosti nebo typu média, avšak přicházejí se souhrnem vlastností, který může být pro všechny novináře platný, pokud chtějí zastávat kvalitní a profesionální žurnalistiku. Účastníci tohoto výzkumu nejčastěji zmiňují empatii, kreativitu, zvědavost, kritické myšlení, psychickou odolnost a sebereflexi, což odpovídá vlastnostem, které uvádí Mallette (2000), ale i Remišová (2010). Ta však např. empatii a sebereflexi zahrnuje spíše do etických předpokladů, kterými by měl novinář disponovat. Významné jsou podle studentů i komunikační schopnosti a morální principy jako úcta k demokracii, neúplatnost, objektivita, neutralita, nestrannost, zásadovost, pravdomluvnost a obhajoba pravdy. Studenti kladou vyšší důraz na tyto vlastnosti zejména u politických novinářů a reportérů.

Z tohoto výzkumu vyplývá i problematika nutných znalostních a dovednostních předpokladů novinářů. Mezi studenty nepanuje shoda na tom, zda by měl být novinář spíše specializovaný na určitou tematickou oblast, či by měl mít univerzální znalosti, na základě kterých je schopný se orientovat v širokém spektru témat. Avšak mají pocit, že se v současnosti v čím dál vyšší míře projevují nároky na dovednosti a kompetence, tedy na multiskilling novinářů, díky kterému jsou žurnalisté více soběstační a schopní poměrně specializovaně pracovat zejména s různými technologiemi (viz Lee-Wright, Philips & Witsche, 2012). Podle studentů tyto nároky nutně neznamenají negativní dopad na práci a výstupy novinářské profese, avšak opět shledávají největší problém v tom, že tyto tlaky na multiskilling jen prohlubují celkovou náročnost profese, což může být pro některé žurnalisty neúnosné.

VO 5: Jakým etickým výzvám dnešní žurnalistika podle studentů čelí?

Poslední výzkumná otázka, která představuje pohled studentů na etické aspekty žurnalistiky a na etické výzvy, se kterými se obor v současnosti potýká, přináší ve své první

části zjištění, která korespondují s teoretickými vymezeními žurnalistické etiky a jejích hodnot, které uvádí literatura (viz Remišová, 2010), a to zejména v pohledu studentů na nejvýznamnější principy, které se podle nich nacházejí zejména v etických kodexech. Jako nejdůležitější jmenují objektivitu, ověřování informací, odpovědnost, citlivost a ochranu zdrojů. Překvapivější závěry pak přináší druhá část této výzkumné otázky, která se zaměřuje na současné etické výzvy žurnalistiky. Ty studenti v takové míře neidentifikují přímo v současných vývojových trendech žurnalistiky a v problematikách, které z nich vyplývají, ale zásadní je podle nich zejména stav forem samoregulace žurnalistiky v České republice, přičemž na tu, zejména pak na slabou pozici profesních sdružení, upozorňují i Láb a Němcová Tejkalová (2016). Samoregulace podle studentů selhává v některých svých aspektech, a to např. tím, že některá zpravodajská média nemají své vlastní etické kodexy, redakce na jejich dodržování nekladou takový důraz, ale také identifikují značný problém v nedostatečně silné pozici profesního sdružení Syndikátu novinářů, jakožto organizace, která by měla v českém žurnalistickém poli etické principy nastolovat a následně i striktně dohlížet na jejich dodržování.

Autorka shledává, že se jí výzkumem podařilo zodpovědět všechny výzkumné otázky, které si pro výzkum své diplomové práce pokládá, přičemž v rámci nich identifikuje i řadu dalších podtémat či fenoménů, které v původních tezích do tohoto výzkumu nezahrnovala. Uvádí je, protože věří, že jsou tato témata významná a důležitá pro další rozvinutí této problematiky. Zároveň musela i některá jistě zajímavá témata vyplývající z nasbíraných dat opomenout, a to zejména z důvodů rozsahu této práce.

Na tomto místě je třeba také zmínit limity, kterými tato práce může disponovat. V první řadě je to celková koncepce výzkumu jako kvalitativního, který nemůže poskytnout statistická data, jež by mohla tuto problematiku zobecnit. Výzkum je však hlubší sondou do uvažování studentů ze tří různých univerzit.

Další limity může představovat i zvolená technika konstrukce souboru participantů metodou sněhové koule, která byla pro účely tohoto výzkumu použita. Avšak je potřeba podotknout, že autorka ji považuje za vhodnou, neboť jak je uvedeno v metodologických východiscích této práce, v případě studentů žurnalistiky lze poměrně obtížně získat přístup k celé populaci, aby byl následný výběr skutečně náhodný. Autorka se však během výzkumu setkala se zmíněnými limity, kterými zvolená technika výběru participantů disponuje. Tyto limity se projeví již při výběru respondentů v první fázi sběru dat, ve které se jí podařilo

do výzkumu získat pouze jednu respondentku z nižšího stupně studia. Důvod této homogenity ve smyslu rozvrstvení respondentů na stupních bakalářského studia autorka vnímá ve dvou směrech. Pro prvotní získání kontaktů a průnik do jednotlivých skupin studentů na vybraných univerzitách autorka požádala o zprostředkování kontaktů bývalé absolventy těchto oborů. Tento způsob zprostředkování mohl způsobit právě to, že se autorce dostalo kontaktů pouze na studenty ze třetích ročníků bakalářského studia, na které měli zprostředkovatelé největší vazby. Druhý důvod pro homogenní rozvrstvení respondentů vnímá autorka v tom, že zapojení studenti nejčastěji doporučovali své spolužáky, tedy osoby ze stejného ročníku studia, v jakém se sami nacházejí. Podle autorky tato skutečnost však nepředstavuje nutně nevýhodu. Vyšší stupeň studia zajistil, že respondenti již prošli povinnou praxí a mohli své zkušenosti s ní pro účely autorčina výzkumu reflektovat. Problematika výběru vzorku metodou sněhové koule se projevuje v první fázi výzkumu i v tom, že v případě dvou univerzit se podařilo získat pouze participanty stejného pohlaví – konkrétně tedy tři ženy z Univerzity Palackého v Olomouci a dva muže z Masarykovy univerzity. Ze získaných dat však vyplývá, že gender se v odpovědích studentů a studentek v tomto výzkumu nestává určujícím faktorem a na danou problematiku nemá zásadní vliv. V konečném výběru participantů pro obě fáze výzkumu se ale přesto podařilo genderovou vyváženost v poměru studentů a studentek zachovat.

V souvislosti s výběrem participantů pak limit představuje i to, že se autorce v případě Ohniskové skupiny 1 nepodařilo setkat s vymezeným počtem šesti až osmi účastníků, jak si stanovila ve svých diplomových tezích. Autorka při sestavování účastníků ohniskových skupin vždy oslovovala devět studentů (tedy osm do plného počtu skupiny a jeden jako náhradník). Avšak v případě právě Ohniskové skupiny 1 došlo před setkáním k nenadálému zrušení účasti ze strany čtyř účastníků a autorce se již nepodařilo získat nové náhradníky. Neshledává ale, že by tento fakt nějak významně ovlivnil její výzkum. Zároveň i podle literatury je možné ohniskové skupiny provádět i v menším počtu, a to i dokonce čtyř účastníků (Miovský, 2006; Bryman, 2012; Zandlová, 2019). Autorka se domnívá, že studenti tak měli díky menšímu počtu účastníků více prostoru pro společnou diskusi, což podle ní mohlo zapříčinit, že v této ohniskové skupině se nevyskytoval žádný dominantní, nebo naopak upozaděný mluvčí a debata tak byla z pohledu promluv jednotlivých panelistů vyvážená.

V neposlední řadě je třeba také zmínit limity, které mohou vyplývat i ze samotné pozice autorky této diplomové práce, a to zejména ve smyslu jejích vlastních

zkušeností, a tedy i teoretické citlivosti k získaným datům. Jak uvádějí Anselm Strauss a Juliet Corbin (1999), teoretická citlivost se stává značnou výzvou jak pro začínající výzkumníky, tak i pro ty, kteří již mají s těmito technikami bádání zkušenosti. I přesto, že se autorka řídila metodami, které teoretickou citlivost napomáhají zvyšovat, zejména její nezkušeností pramenící z toho, že takovýto typ výzkumu provádí poprvé, se jistě ve všech případech její určité teoretické zaslepení nepodařilo zcela eliminovat. Avšak i Strauss a Corbin (1999) podotýkají, že se jedná o poměrně běžný jev, který v těchto typech výzkumů může nastat, a to i u zkušených výzkumníků.

6. Závěr

Tato diplomová práce se zabývala přístupem studentů žurnalistiky k novinářské profesi, zejména jejich vnímáním oboru v perspektivách současné české společnosti. Přičemž její hlavní tematické okruhy, kterými se ve svém zkoumání zabývala, představovaly především motivace studentů k tomu, proč se chtějí žurnalistikou profesně zabývat, dále i jejich pohled na celkové postavení žurnalistiky jako oboru, ale i jako profese v tuzemské společnosti a s tím souvisejících etických rámců žurnalistiky, které ji regulují a kladou řadu požadavků nejen na její kvality, ale i funkce. Důležité pro tuto práci byly i představy o tomto oboru poté, co se s ním mimo akademické sféry studenti setkali i přímo v praxi.

Hlavní částí této práce byla analýza individuálních polostrukturovaných rozhovorů a debat, které proběhly v rámci tří ohniskových skupin. Do tohoto kvalitativního výzkumu bylo zahrnuto dvacet sedm studentů bakalářských studijních programů žurnalistiky na třech českých vysokých školách, tedy na Univerzitě Karlově v Praze, brněnské Masarykově univerzitě a na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Teoretická část práce přinesla širší uvedení do problematiky oboru žurnalistiky a žurnalistického pole, kterou prezentovala na vybraných teoretických konceptech. Značnou část také představovalo téma žurnalistické profese, jímž se autorka zabývala i v širších sociologických perspektivách, a nastolila tak otázku vnímání žurnalistiky v profesních rámcích na základě odborné debaty, která je napříč jejím spektrem poměrně roztržštěná a neshoduje se, zda žurnalistiku lze za profesi považovat, či nikoliv. Významné téma pak představuje i nastínění současného stavu žurnalistického pole (s důrazem na české prostředí) a úvahy o něm. Zejména ve smyslu současné proměnlivé společnosti a procesů, které se významně propisují i do podoby žurnalistiky, a to v globálním měřítku. Žurnalistika v současnosti stojí před řadou výzev, které někteří autoři popisují dokonce jako existenciální krizi. Tu podle nich definují zejména mocenské, politické a tržní změny v dosud tradičních modelech. A svou roli sehrává i vliv technologií, zejména pak síťových digitálních médií, která demokratizují mediální prostor, ale žurnalistika na základě toho tak postupně ztrácí své výsadní postavení ústředního aktéra v procesu veřejné komunikace. I to se následně promítá do zaběhlých žurnalistických rutin, a současní novináři tak musí čelit řadě výzev. A je to i žurnalistická etika, jež se stala posledním teoretickým východiskem této práce, která se v současnosti musí potýkat s řadou nových otázek.

Tato výše nastíněná východiska posloužila jako podklad pro následné zproblematicování tématu této diplomové práce, která zjišťovala, jak tento současný stav, zejména v českém mediálním poli, vnímají vysokoškolští studenti žurnalistiky. Jejich perspektiva je přitom významná, neboť (alespoň někteří) představují nastupující mladou generaci novinářů. Navíc jejich pohled může být v řadě ohledů značně kritický a přinášet žurnalistice a novinářské práci potřebnou zpětnou vazbu, která v takové míře nemusí vyvstávat přímo od samotných novinářů (jsou např. pracovně zaneprázdnění, nemají příliš času se nad hlubší kritikou pozastavovat apod.). Analýza dat proto přinesla řadu poznatků o tom, jak studenti roli a postavení novinářské profese vnímají. Jejich perspektiva byla zkoumána prostřednictvím pěti výzkumných otázek, které se podařilo zodpovědět.

Ze závěrů analýzy vyplývá, že motivace studentů a jejich zájem o studium žurnalistiky, ale i o její praktický výkon, jsou různé povahy. Pro některé je posláním, jiné zajímá především její kreativní povaha. Přičemž důležité je v tomto směru už samotné studium oboru na vysoké škole, které studentům může přinášet nejen řadu znalostí a dovedností, ale i cenné kontakty, které mohou následně ve své profesní dráze využít. Vnímání oboru studenty ustavuje i jejich styk s praxí. Pro některé se stala „tvrdá realita“ současných médií možná i trochu šokem, protože uvedli, že studium žurnalistiky je na mnohé nepřipravilo. Avšak právě praxi shledali jako maximálně důležitou a možná i na základě ní identifikovali jako její dva hlavní problémy podfinancovaná média a celkovou náročnost novinářské práce, zejména z pohledu psychiky. Žurnalistika je podle studentů mimořádně důležitá součást společnosti a ocenili proto řadu jejích funkcí a rolí. Avšak identifikovali i určité nedostatky, zejména v opomíjení některých současně významných témat, která se do mediální agendy nedostávají, či pouze minimálně. Problém shledali také v klesající důvěře v žurnalistiku, avšak zdůrazňovali, že její postavení jako profese je i přesto významné. S její významností proto souvisí i nároky na samotné novináře. I přesto, že pojem novinář může zahrnovat řadu činností, které jsou svou povahou zcela odlišné (i z hlediska míry jejich profesionalizace), měly by jim být vlastní určité povahové rysy či morální zásady. A v neposlední řadě jsou to také jejich znalosti a dovednosti, jejichž rozsah je v současnosti neustále zvyšován. Někteří studenti se domnívají, že tlak na novináře je v tomto směru mnohdy až neadekvátní. Studenti identifikovali jako důležitá i etická východiska žurnalistické práce. Výzvy, se kterými se tuzemská žurnalistická etika v současné době musí potýkat podle studentů netkví ani tak v technologiích či ve strukturálních mocensko-politických změnách současné společnosti. Poměrně překvapivě

zdůrazňovali největší úskalí v samotné samoregulaci žurnalistiky, tedy v etických kodexech a pozici tuzemských profesních organizací.

Aby mohla žurnalistika naplňovat své funkce a cíle, a zejména pak aby mohla i dnes, v dobách tekutých, nestálých a proměnlivých náležitě vykonávat své důležité role v procesech veřejné komunikace, informování a vzdělávání společnosti nebo aby mohla dostávat i její kritice a kontrole, je mimo zdravého mediálního systému a jeho liberálně-demokratického směřování důležité i to, aby sdružovala kvalitní a svědomité novináře, kteří ji spoluutvářejí. O to podstatnější také je, aby do žurnalistického pole vstupovala s tímto vědomím nová generace novinářů, která její ideály bude ctít. Na základě výzkumu v této diplomové práci lze tvrdit, že alespoň v souboru těch, kteří v ní jako respondenti participovali, takoví jistě jsou. Vědomi si všech žurnalistických ideálů, ale kritičtí k jejím palčivým otázkám.

7. Summary

This masters' diploma thesis dealt with the way journalism students approach the journalism profession, and in particular with their perception of the field in the perspectives of contemporary Czech society. The main thematic areas of its investigation were students' motivations for wanting to pursue journalism from a professional perspective, as well as their views on the overall status of journalism as a field. Another important perspective was the position of the journalistic profession in Czech society and the ethical frameworks of journalism that regulate it and place demands not only on its qualities and functions. Important for this thesis were also the perceptions of the field after having experienced it directly in practice outside the academic sphere.

The main part of this work was the analysis of individual semi-structured interviews and debates in three focus groups. In this qualitative research was included twenty-seven students of undergraduate journalism programmes from three Czech universities - namely Charles University in Prague, Masaryk University in Brno and Palacký University in Olomouc.

The theoretical part of the thesis provided a broader introduction to the issues of journalism and the journalistic field. Another important part was the topic of the journalistic profession, which the author addressed in broader sociological perspectives, raising the issue of the perception of journalism within professional frameworks based on the academic debate, which is rather fragmented across its spectrum and there is no consensus on whether journalism can be considered a profession or not. A key topic was the outline of the current state of the journalistic field (with emphasis on the Czech environment) and reflections on it. Especially in the sense of the current changing society and processes that are significantly affecting the shape of journalism on a global scale. Journalism is currently facing a number of challenges, which some authors even describe as an existential crisis. According to them, it is defined mainly by power, political and market changes in the traditional models, as well as the influence of technology, especially networked digital media. Networked digital media are democratising the media space, but on the other hand, journalism is gradually losing its privileged position in the process of public communication. These factors are changing established journalistic routines, and contemporary journalists are facing a number of challenges, including those related to journalistic ethics.

This background served as a basis for the problematization of the topic of this thesis. The main topic became how this current state of journalism, especially in the Czech media field, is perceived by university students of journalism. Their perspective is important, as they represent the upcoming young generation of journalists (at least some of them). Moreover, their perspective can be quite critical in many aspects and bring the needed feedback to journalism and to journalistic work, which may not come directly from the journalists themselves (e.g. they are busy at work, do not have much time to think about deeper criticism, etc.). Therefore, the data analysis provided a number of insights into how students perceive the role and status of the journalistic profession. Their perspective was explored through five research questions that were successfully answered.

The findings of the analysis show that students' motivation and interests in studying journalism, as well as in its practical performance, are of different nature. For some it is a mission, while others are primarily interested in its creative nature. Studying the field at university is important for students because it can provide them a range of knowledge and skills, as well as valuable contacts that they can subsequently use in their careers. Students' perception of the field is also shaped by their contact with practice. For some, the "harsh reality" of contemporary media may have come as a bit of a shock, as they said. But they also say that studying journalism did not prepare them much for the real practice. However, they found the practice during their studies to be very important. Perhaps also on the basis of it, they identified the two main problems of the contemporary journalistic field - the underfunded media and that journalism can be a very demanding profession, especially on the mental health of journalists. Journalism, according to the students, is an extremely important part of society and they therefore appreciated its many functions and roles. However, they also identified some shortcomings, particularly in the neglect of some important topics that do not often make it onto the media agenda. The students also found a problem in the general declining trust in journalism, but stressed that its status as a profession is still important. Its importance is therefore linked to the demands on journalists themselves, especially in terms of qualifications, knowledge and skills. Even though the term "journalist" may encompass a range of activities that are quite different in nature, journalists should have certain character traits or moral principles. Students also pointed that the demands on the knowledge and skills of journalists are constantly increasing. Some students believe that the pressure on journalists in this way is often inadequate. Last but not least, students identified some important ethical premises of journalistic work. According to the

students, the challenges that Czech journalistic ethics currently faces are not so much related to technology or structural power-political changes in contemporary society, but surprisingly they emphasized the biggest pitfalls in the self-regulation of journalism itself, i.e. in the ethical codes and the position of Czech professional organizations.

In order for journalism to fulfil its functions and to be able to perform its important roles such as public communication, informing and educating society, but also criticizing and controlling society, it is important to have a healthy liberal-democratic media system. And it is also important that it has professional and conscientious journalists who co-create it. It is also essential that a new generation of journalists who will honor its ideals enter the journalistic field with this in mind. Based on this research, it can be argued that, at least those who participated as respondents in this diploma thesis, there certainly are such - aware of all journalistic ideals, but critical of its burning issues.

8. Zdroje

ALDRIDGE, Meryl a Julia EVETTS. *Rethinking the concept of professionalism: The case of journalism*. British Journal of Sociology. 2003, **54**(4), 547–564.

ATZORIA, Maurizio, Georgia KOUTRIKAB, Barbara PESA a Letizia TANCAC. *Data Exploration in the Web 3.0 Age*. Future Generation Computer Systems. 2020, **112**, 1177–1179. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.future.2020.07.059>

BAKKER, Piet. *Mr. Gates Returns: Curation, community management and other new roles for journalists*. Journalism Studies. 2014, **15**(5), 596–606. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.901783>

BALL, Amanda, Mark HANNA a Karen SANDERS. *What British Journalism Students Think about Ethics and Journalism*. Journalism & Mass Communication Educator. 2006, **61**(1), 19–32. Dostupné z: doi:[10.1177/107769580606100105](https://doi.org/10.1177/107769580606100105)

BARNHURST, Kevin G. a James OWENS. *Journalism*. In: DONSBACH, Wolfgang. *The International Encyclopedia of Communication*. 6. vyd. Malden: Wiley-Blackwell, 2008, s. 2557–2569. ISBN 9781405186407.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekuté časy: Život ve věku nejistoty*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1656-0.

BAUMERT, Dieter Paul. *Die Entstehung des deutschen Journalismus: eine sozialgeschichtliche Studie*. Mnichov: Duncker & Humblot, 1928.

BERGER, Arthur Asa. *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*. 3. vyd. San Francisco State University: SAGE Publications, 2014. ISBN 978-1-4522-5657-3.

BOURDIEU, Pierre. *On Television*. New York: New York Press, 1998. ISBN 1-56584-407-6.

BOURDIEU, Pierre. *The Political Field, The Social Science Field, and the Journalistic Field*. In: BENSON, Rodney a Erik NEVEU, ed. *Bourdieu and the Journalistic Field*. Cambridge: Polity, 2005, s. 29–47. ISBN 978-0745633879.

BOURDIEU, Pierre. *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. Stanford, California: Stanford University Press, 1995. ISBN 0-8047-2568-3.

BRYMAN, Alan. *Social Research Methods*. 4. vyd. New York: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-958805-3.

CARPENTER, Serena, Anne HOAG, August E. GRANT a Brian J. BOWE. *An Examination of How Academic Advancement of U.S. Journalism Students Relates to Their Degree Motivations, Values, and Technology Use*. Journalism & Mass Communication Educator. 2015, **70**(1), 58–74. Dostupné z: doi:[10.1177/1077695814551834](https://doi.org/10.1177/1077695814551834)

CENTURM MEDIÁLNÍCH PRAXÍ KMSŽ: *Mediální studia a žurnalistika – bakalářské studium, prezenční*. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky (2022). [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: https://is.muni.cz/predmety/studijni_plan?plan_id=23223

COHEN, Bernard C. *The Press and foreign policy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1963.

COLEMAN, Renita, Joon YEA LEE, Carolyn YASCHUR, Aimee Pavia MEADER a Kathleen MCELROY. *Why be a journalist?: US students' motivations and role conceptions in the new age of journalism*. Journalism. 2016, 1–20. Dostupné z: doi:10.1177/1464884916683554

DEUZE, Mark. *Global Journalism Education: A conceptual approach*. Journalism Studies. 2006, 7(1), 19–34. Dostupné z: doi:<https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1080/14616700500450293>

DEUZE, Mark. *Media life: Život v médiích*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2815-8.

DONSBACH, Wolfgang. *Journalism and their Professional Identities*. In: ALLAN, Stuart, ed. *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2010. ISBN 978-0-203-86946-8.

EBERHOLST, Mads Kæmsgaard, Jannie Møller HARTLEY a Maria Bendix OLSEN. *Between Ideals and Practice: Journalism Students Facing Ethical Dilemmas in Online Newsroom Teaching— Lessons From Denmark*. Journalism & Mass Communication Educator. 2016, 71(2), 189–202. Dostupné z: doi:10.1177/1077695815626302

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.

ELDRIDGE, Scott A. *Online Journalism from the Periphery: Interloper Media and the Journalistic Field*. Londýn: Routledge, 2017. ISBN 9781315671413.

EVANS, Linda. *Professionalism, Professionalism and the Development of Education Professionals*. British Journal of Educational Studies. 2008, 56(1), 20–38. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8527.2007.00392.x

FEINSTEIN, Anthony, Jonas OSMANN a Viral PATEL. *Symptoms of PTSD in Frontline Journalists: A Retrospective Examination of 18 Years of War and Conflict*. The Canadian Journal of Psychiatry. 2018, 63(9), 629–635. Dostupné z: doi:10.1177/0706743718777396

FOX, Charles J. *What do we Mean When we Say "Professionalism?": A Language Usage Analysis for Public Administration*. The American Review of Public Administration. 1992, 22(1), 1–17. Dostupné z: doi:<https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/027507409202200101>

FRIEDSON, Eliot. *Professionalism Reborn: Theory, Prophecy and Policy*. London: University of Chicago Press, 1994. ISBN 0-226-26225-1.

GANS, Herbert J. *News and Democracy in the United States: Current Problems, Future Possibilities*. In: ALLAN, Stuart, ed. *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2010. ISBN 978-0-203-86946-8.

HÁJEK, Roman, Sandra ŠTEFANIKOVÁ, Filip LÁB a Alice NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ. *Czech Journalists' Refreshed Sense of Ethics in the Midst of Media Ownership Turmoil*. *Media and Communication*. 2015, **3**(4), 52–61. Dostupné z: doi:10.17645/mac.v3i4.348

HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky: Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: 2017, Karolinum. ISBN 978-90-246-3752-5.

HALLIN, Daniel C. a Paolo MANCINI. *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-511-21075-4.

HANITZSCH, Thomas. *Roles of Journalists*. In: VOS, Tim P., ed. *Journalism*. Boston, Berlín: De Gruyter Mouton, 2018, s. 43–61. ISBN 1-5015-0010-4.

HANITZSCH, Thomas a Tim P. VOS. *Journalistic Roles and the Struggle Over Institutional Identity: The Discursive Constitution of Journalism*. *Communication Theory*. 2017, **27**(2), 115–135. Dostupné z: doi:https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1111/comt.12112

HANITZSCH, Thomas, Tim P. VOS, Olivier STANDAERT, Folker HANUSCH, Jan Fredrik HOVDEN, Liesbeth HERMANS a Jyotika RAMAPRASAD. *Role Orientations: Journalists' Views on Their Place in Society*. In: HANITZSCH, Thomas, Folker HANUSCH, Jyotika RAMAPRASAD a Arnold S. DE BEER. *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. New York: Columbia University Press, 2019, s. 161–198. ISBN 9780231546638.

HANUSCH, Folker. *Journalism and Everyday Life*. In: WAHL-JORGENSEN, Karin a Thomas HANITZSCH. *The Handbook of Journalism Studies*. 2. vyd. New York: Routledge, 2020, s. 406-419. ISBN 978-1-315-16749-7.

HANUSCH, Folker, Katrina CLIFFORD, Kayt DAVIES, et al. *For the lifestyle and a love of creativity: Australian students' motivations for studying journalism*. *Media international Australia incorporating Culture & policy*. 2016, **160**(1), 101–113. Dostupné z: doi:10.1177/1329878X16638894

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HERMIDA, Alfred. *#JOURNALISM: Reconfiguring journalism research about Twitter, one tweet at a time*. *Digital Journalism*. 2013, **1**(3), 295–313. Dostupné z: doi:https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1080/21670811.2013.808456

HLADÍK, Radim a Václav ŠTĚTKA. *The Powers That Tweet: Social media as news sources in the Czech Republic*. Journalism Studies. 2017, **18**(2), 154–174. Dostupné z: doi:<http://dx.doi.org/10.1080/1461670X.2015.1046995>

HUGHES, Sallie, Laura IESUE, Hilda FERNÁNDEZ DE ORTEGA BÁRCENAS, Judith CRUZ SANDOVAL a José Carlos LOZANO. *Coping with Occupational Stress in Journalism: Professional Identities and Advocacy as Resources*. Journalism Studies. 2021, **22**(8), 971–991. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2021.1910543

JACKSON, Daniel, Einar THORSEN a Sally REARDON. *Fantasy, Pragmatism and Journalistic Socialisation: UK Journalism Students' Aspirations and Motivations*. Journalism Practice. 2020, **14**(1), 104–124. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1591929>

JACQUETTE, Dale. *Journalism Ethics as Truth-telling in the Public Interest*. In: ALLAN, Stuart, ed. *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2010. ISBN 978-0-203-86946-8.

JANOWITZ, Morris. *Professional Models in Journalism: The Gatekeeper and the Advocate*. Journalism Quarterly. 1975, **52**(4), 618–626. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/107769907505200402>

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2. přepracované vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.

JIRÁK, Jan a Jaromír VOLEK. *Vybrané atributy profesního sebepojetí českých novinářů*. Mediální studia. Praha: Syndikát novinářů ČR, 2006, I., 1., s. 26–45, ISSN 1801-9978.

JIRKŮ, Jan. *Žurnalistická profese 2.0*. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4640-4.

JOKOŠ, Ines a Igor KANIŽAJ. *Journalism as a Profession: Perceptions of Students of Journalism and Students of Communication Science at the University of Zagreb*. Medijske studije. 2012, **3**(5), 102–117. Dostupné také z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=553062>

JOHNSTONE, John W. C., Edward J. SLAWSKI a William W. BOWMAN. *The Professional Values of American Newsmen*. *Public opinion quarterly*. 1972, **36**(4), 522–540. Dostupné z: doi:10.1086/268036

KOTIŠOVÁ, Johana a Lenka WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ. *“I Know Which Devil I Write for”: Two Types of Autonomy Among Czech Journalists Remaining in and Leaving the Prime Minister's Newspapers*. *The International Journal of Press/Politics*. 2021, 1–19. Dostupné z: doi:10.1177/19401612211045229

KOVACH, Bill a Tom ROSENSTIEL. *The elements of journalism: What newspeople should know and the public should expect*. 3. vyd. New York: Three Rivers Press, 2014. ISBN 978-0-8041-3678-5.

KURTZ, Thomas. *The End of the Profession as a Sociological Category?: Systems-theoretical Remarks on the Relationship between Profession and Society*. *The American Sociologist*. 2022, **53**, 265–282. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12108-021-09483-3>

LÁB, Filip a Alice NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ. *Country Report: Journalists in the Czech Republic*. *Worlds of Journalism Study*. 2016. Dostupné také z: https://epub.ub.uni-muenchen.de/29704/1/Country_report_Czech_Republic.pdf

LÁB, Filip a Alice NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ. *The Relationship between Journalism Studies and Media Professionals in the Czech Republic*. *Otázky žurnalistiky*. Slovensko: *Mass Media Science*, 2011, (1–2), 35–45. ISSN 0322-7049.

LEE-WRIGHT, Peter, Angela PHILLIPS a Tamara WITSCHGE. *Changing Journalism*. Routledge: New York, 2012. ISBN 978-0-415-57955-1.

LINDOLF, Thomas R. a Bryan C. TAYLOR. *Qualitative Communication Research Methods*. 3. vyd. California: SAGE Publications, 2011. ISBN 978-1-4129-7473-8.

MACKOVÁ, Veronika. *Vnímání handicapovaných sportovců, zejména paralympioniků, televizními diváky*, Praha, 2020. 134 s. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí disertační práce PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

MALLETTE, Malcolm F. *Příručka pro novináře střední a východní Evropy*. 3. vyd. Praha: Centrum nezávislé žurnalistiky, 2000.

MATHESON, Donald. *The Watchdog's New Bark: Changing Forms of Investigative Reporting*. In ALLAN, Stuart, ed. *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2010. ISBN 978-0-203-86946-8.

MCCHESENEY, Robert W. *Problém médií: Jak uvažovat o dnešních médiích*. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN 978-80-902831-2-1.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-840-6.

MCQUAIL, Denis. *Žurnalistika a společnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3093-9.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

MONTEIRO, Susana, Alexandra MARQUES PINTO a Magda Sofia ROBERTO. *Job demands, coping, and impacts of occupational stress among journalists: a systematic review*. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2016, **25**(5), 751–772. Dostupné z: doi:10.1080/1359432X.2015.1114470

MORAVEC, Václav. *Média v tekutých časech: Konvergence audiovizuálních médií v ČR*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2572-2.

MORAVEC, Václav. *Proměny novinářské etiky*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3111-2.

NYGREN, Gunnar. Multiskilling in the Newsroom: De-skilling or Re-skilling of Journalistic Work?. *The Journal of Media Innovations*. 2014, **1**(2), 75–96. Dostupné z: doi:10.5617/jmi.v1i2.876

NYGREN, Gunnar a Andreas WIDHOLM. *Changing Norms Concerning Verification: Towards a Relative Truth in Online News?*. In: OTTO, Kim a Andreas KÖHLER, ed. *Trust in Media and Journalism: Empirical perspectives on Ethics, Norms, Impacts and Populism in Europe*. Wiesbaden: Springer, 2018, s. 39–59. ISBN 978-3-658-20765-6.

ÖRNEBRING, Henrik. *Technology and journalism-as-labour: Historical perspectives*. *Journalism*. 2010, **11**(1), 57–74. Dostupné z: doi:10.1177/1464884909350644

PARSONS, Talcott. *The Professions and Social Structure*. *Social Forces*. Oxford University Press, 1939, **17**(4), 457–467. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.2307/2570695

PATCHING, Roger a Martin HIRST. *Journalism Ethics at the Crossroads: Democracy, Fake News, and the News Crisis*. New York: Routledge, 2022. ISBN 978-0-429-24289-2.

PAVLAS, Ivan. *Výkonová motivace studentů středních škol*. *Paidagogos*. 2015, **2015**(1), 80–97. Dostupné také z: <http://www.paidagogos.net/issues/2015/1/article.php?id=8>

PENDLETON, John. *Newspaper Reporting: In Olden Time and Today*. Londýn: Elliot Stock, 1890.

PÖTTKER, Horst. *The Detached Observer: On a Necessary Change to the Self-image of Journalists in the Digital World*. *Javnost: The Public*. 2018, **25**(1–2), 169–176. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1080/13183222.2018.1423944

REARDON, Sally. Mixed Messages: An investigation into the discursive construction of journalism as a practice. *Journalism Practice*. 2016, **10**(7), 939–949. Dostupné z: doi:http://dx.doi.org/10.1080/17512786.2016.1168710

REMIŠOVÁ, Anna. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram, 2010. ISBN 978-80-8101-376-8.

ROSES, Sergio. *Journalists' salary structure in Spain during the crisis*. *Revista Latina de Comunicación Social*. 2011, **66**(922), 178–209. Dostupné z: doi:10.4185/RLCS-66-2011-929-178-209-EN

RITZER, George. *Professionalization, Bureaucratization and Rationalization: The Views of Max Weber*. *Social Forces*. Oxford University Press, 1975, **53**(4), 627–634. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.2307/2576478

ROULSTON, Kathryn. *Analysing Interviews*. In FLICK, Uwe. *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. London: SAGE Publications, 2014, s. 279-313. ISBN 978-1-4462-0898-4.

ROWE, David. *Tabloidization of News*. In ALLAN, Stuart, ed. *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2010. ISBN 978-0-203-86946-8.

RUSS-MOHL, Stephan a Hana BAKIČOVÁ. *Žurnalistika: Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0158-8.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9.

SCHULZ, Winfried. *Reconstructing Mediatization as an Analytical Concept*. *Journal of Communication*. 2004, **19**(1), 87–101. Dostupné z: doi:10.1177/0267323104040696

SINGER, Jane B. a Marcel BROERSMA. *Innovation and Entrepreneurship: Journalism Students' Interpretive Repertoires for a Changing Occupation*. *Journalism Practice*. 2020, **14**(3), 319–338. Dostupné z: doi:10.1080/17512786.2019.1602478

SLEZÁČKOVÁ, Alena a Veronika BOBKOVÁ. *Silné stránky charakteru a akademická motivace ve vztahu k optimálnímu prospívání českých vysokoškolských studentů*. *Annales psychologici*. 2014, **15**(2), 24–39. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/11222.digilib/133854>

SPARKS, Colin. *Can We Compare Media Systems?*. In: CHAN, Joseph M. a Francis L.F. LEE. *Advancing Comparative Media and Communication Research*. New York: Routledge, 2017, s. 36-62. ISBN 9781315179285.

SPLICHAL, Slavko a Colin SPARKS. *Journalist for the 21st Century: Tendencies of Professionalization Among First-Year Students in 22 Countries*. New Jersey: Ablex Publishing Corporation Norwood, 1994.

STIGBRAND, Karin a Gunnar NYGREN. *Professional Identity in Changing Media Landscape: Journalism Education in Sweden, Russia, Poland, Estonia and Finland*. Huddinge: Södertörns högskola, 2013. ISBN 978-91-979140-5-5.

STRAUSS, Anselm L. *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. ISBN 0 521 33806 9.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

STUDIJNÍ PLÁN ŽURNALISTIKA IKSŽ: *Studijní program Komunikační studia – specializace Žurnalistika – bakalářské studium, prezenční*. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky (2022). [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://karolinka.fsv.cuni.cz/KFSV-1331.html>

STUDIJNÍ PLÁN ŽURNALISTIKA KMKSŽ: *Žurnalistika – bakalářské studium, prezenční*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky (2022). [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQA EODE5MRMBAAAAQAic3RhdGVlZXkAAAABABQOTIyMzM3MjAzNjg1NDc3NDg4MwAAAAA*#prohlizeniSearchResult

SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY (2022). [cit. 17-07-2022]. Dostupné z: <https://www.syndikat-novinaru.cz/o-nas/>

ŠTĚTKA, Václav. *From Multinationals to Business Tycoons: Media Ownership and Journalistic Autonomy in Central and Eastern Europe*. *The International Journal of Press/Politics*. 2012, **17**(4), 433–456. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/1940161212452449>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TUČEK, Milan. *Prestiž povolání*. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, Tisková zpráva, červen 2019. Dostupné také z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4986/f9/eu190724.pdf

VOLEK, Jaromír a Marína URBÁNIKOVÁ. *Čeští novináři v komparativní perspektivě: Hybridní, virtuální a mizející žurnalisté v post-transformační fázi*. Masarykova univerzita: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2699-6.

VOS, Tim P., ed. *Journalism*. Boston, Berlín: De Gruyter Mouton, 2018. ISBN 978-1-5015-0008-4.

WARD, Stephen J. A. *Disrupting Journalism Ethics: Radical Change on the Frontier of Digital Media*. Londýn, New York: Routledge, 2019. ISBN 978-1-315-17937-7.

WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, Lenka, Johana a KOTIŠOVÁ. *Crumbled autonomy: Czech journalists leaving the Prime Minister's newspapers*. *European Journal of Communication*. 2022, **37**(1), 1–16. Dostupné z: doi:10.1177/02673231221082242

WEAVER, David H. a Lars WILLNAT, ed. *The Global Journalist in the 21st Century*. New York: Routledge Taylor & Francis, 2012. ISBN 978-0-203-14867-9.

WILENSKY, Harold L. *The Professionalization of Everyone?*. *American Journal of Sociology*. Oxford University Press, 1964, **70**(2), 137–158. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/2775206>

WORLD PRESS FREEDOM INDEX. Reporters without Borders (2022). [cit. 17-07-2022]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index>

WU, Wei. *Motives of Chinese students to choose journalism careers*. Journalism & Mass Communication Educator. 2000, **55**(1), 53–65. Dostupné z: doi:10.1177/107769580005500106

ZANDLOVÁ, Markéta. *Rozhovor*. In: NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Univerzita Karlova: Fakulta humanitních studií, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

ZELIZER, Barbie. *Definitions of Journalism*. In: OVERHOLSER, Geneva a Kathleen Hall JAMIESON. *Institutions of American Democracy: The Press*. New York: Oxford University Press, 2005, s. 66–80. ISBN 978-0195309140.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK													
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Součková Barbora	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="3">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>19 -07- 2021</td><td>-1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td>102</td><td>Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	19 -07- 2021	-1-	Čj:	102	Příloh:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		19 -07- 2021	-1-										
Čj:		102	Příloh:										
Přiděleno:													
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2020													
E-mail diplomantky/diplomanta: barborasouckova@seznam.cz													
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika (ZN)/navazující magisterské studium, prezenční													
Název práce v češtině: Role a postavení novinářské profese v perspektivě studentů žurnalistiky													
Název práce v angličtině: The role and position of the journalistic profession in the perspective of journalism students													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2021/2022													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Tato diplomová práce se bude zabývat přístupem studentů žurnalistiky k novinářské profesi, jejím hlavním zájmem přitom bude získat ucelený pohled studentů na žurnalistickou profesi, její postavení a funkce. Práce bude obsahovat nejen pohledy studentů, kteří s oborem mají zkušenosti pouze z akademické sféry, ale i těch, kteří již v oboru prakticky působí. Dotkne se tedy i osobních motivací a ambicí studentů, idejí a profesionálních postojů, které si do oboru přinášejí. Jedním z témat bude i samotná role odborného vzdělání v oboru. Práce se bude zabývat i tématem žurnalistické etiky – především se bude zajímat o to, jak na etické aspekty žurnalistické profese studenti nahlíží, jakou důležitost jim sami přikládají, jakých ideálů by se žurnalistika měla držet a v čem tkví její nedostatky. Výzkum novinářské profese se stal nezanedbatelnou součástí studia žurnalistického, ale i celospolečenského diskurzu. Avšak studiem těch, kteří jako potenciální zájemci o její výkon do procesu vstupují, se výzkumníci začali zabývat až na konci 20. století. První výzkum, který se zaměřil přímo na samotné studenty žurnalistiky, provedli Splichal a Sparks (1994). Zabývali se v něm komparativní analýzou přístupu studentů z 22 zemí, přičemž hlavními tématy jejich práce se staly profesionalita či oborové vzdělání. Do současné doby vznikla řada výzkumů, studií a prací (jak zahraničních, tak i tuzemských), které se s touto diplomovou prací tematicky protínají. Především z důvodu neustálých proměn novinářské profese, které nastávají zejména v reakci na technologický vývoj a neustále se měnící společenské procesy, má smysl se tímto tématem stále zabývat a hledat na nové posuny, trendy a tendence, které v této oblasti nastávají.													
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Hlavním cílem této diplomové práce bude popsat perspektivu, kterou novinářskou profesi vnímají studenti oboru žurnalistika. Stěžejní bod výzkumu vytvoří analýza postojů začínajících mladých novinářů-studentů k podobě žurnalistického povolání. Práce bude mít za cíl zjistit, jaký je jejich pohled na aktuální stav oboru, na roli žurnalistiky v současném společenském prostoru, a především pak jejich pohled na postavení samotných novinářů. Zajímat ji budou ale i samotné profesní motivace a sebepojetí, se kterými studenti do oboru vstupují. Dále pak perspektiva ideálů novinářské práce či její nedostatky, které ze své pozice studenti vnímají jako zásadní. Cílem bude zjistit, s jakými idejemi studenti do oboru vstupují a co je pro ně pro výkon povolání stěžejní – jak si sami novinářskou práci představují, co do ní chtějí sami vnést. Nemalou část práce bude tvořit i oblast etických aspektů žurnalistického povolání, především pak bude práce zkoumat, jaké jsou postoje studentů k etice profese jako takové, zda jsou obecné etické zásady běžně užívané v oboru dostatečné, či na co by měl být naopak kladen zásadnější													

důraz, aby žurnalistika plnila své ideály a působila jakožto podpůrný mechanismus při tvorbě demokratického prostoru. Cílem práce bude přinést obraz o současném vnímání žurnalistiky, které bude srovnáno s výsledky dalších výzkumů, jež doposud v této tematické oblasti vznikly.

VO 1: Jakou roli zastává v současné společnosti podle studentů žurnalistika jako profese?

VO 2: Jaké jsou podle studentů nutné předpoklady pro výkon žurnalistické profese?

VO 3: Jak se proměňují představy studentů o novinářském povolání při styku s praxí v oboru?

VO 4: Jakým etickým výzvám dnešní žurnalistika podle studentů čelí?

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. **Úvod** (vymezení tématu diplomové práce, stručná charakteristika tématu, cíle práce)
2. **Teoretická část**
  - konceptualizace tématu a pojmů, se kterými bude práce operovat
  - žurnalistická profese, její současná podoba, etické aspekty žurnalistické práce, vzdělání, ideály a motivace, profesní sebepojetí studentů žurnalistiky
  - sumarizace tematicky obdobných dosavadních výzkumů
    - popis základních aspektů výzkumů, posuny a odlišnosti ve výzkumech, zjištěné skutečnosti...
3. **Metodologie práce**
  - vymezení výzkumných otázek a výzkumného paradigmatu
  - konstrukce výzkumného vzorku, určení metod
4. **Analytická část**
  - analýza dat
  - deskripce a interpretace zjištěných skutečností
5. **Závěr** (závěrečné shrnutí a reflexe poznatků ve vztahu k teoretické části)
6. **Zdroje a použitá literatura**

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Pro účely tematického zúžení se práce se bude zabývat sběrem dat na třech českých univerzitách – konkrétně na Univerzitě Karlově (Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, obor Komunikační studia: žurnalistika), Masarykově univerzitě (Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky, obor Mediální studia a žurnalistika) a na Univerzitě Palackého v Olomouci (Filozofická fakulta, Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky, obor Žurnalistika). Do vzorku zahrne pouze studenty bakalářských programů.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Práce pro své účely zvolí kvalitativní metodu sběru dat, konkrétně pak nejprve polostrukturované rozhovory, které autorka povede se dvěma až třemi studenty z každé instituce (osobně či online formou). V případě, že by rozhovory přinášely nová témata a odpovědi, bude jich realizováno více, dokud nedojde k informační nasycenosti. Mimo to by ještě autorka chtěla na každé ze zvolených institucí aplikovat metodu ohniskových skupin (po šesti až osmi účastnících), které při kombinaci s polostrukturovanými rozhovory prohloubí vhléd do problematiky a umožní na ni nahlížet v širší perspektivě.

Volbou kvalitativní metodologie si práce neklade za cíl vytvořit souhrnný obraz reality. Zvolená metodologie pracuje čistě se subjektivní rovinou uvažování o tomto tématu, avšak umožní do něj proniknout daleko hlouběji a získat tak detailnější a preciznější popis jednotlivých případů.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

DE BURGH, Hugo. *Making Journalists: Diverse Models, Global Issues*. London: Routledge, 2005. ISBN 9780203088029.

Publikace představuje jakýsi sborník textů respektovaných mediálních vědců, kteří se vyjadřují k současné podobě žurnalistické profese a zabývají se jejím vlivem na společenský diskurz. V kapitolách se autoři zabývají například tím, co žurnalistika jako taková znamená, dále rozebírají i otázky vzdělání novinářů či etické aspekty oboru. Příklady vybraných kapitol z publikace:

- MCNAIR, Brian. *What is Journalism?*
- PHILLIPS, Angela. *Who's to make journalists?*
- TUMBER, Howard a Marina PRENTOULIS. *Journalism and the making of a profession*.
- WEAVER, David H. *Who are journalists?*

MCQUAIL, Denis. *Žurnalistika a společnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3093-9.

Jeden ze základních textů k teorii žurnalistiky, který se zabývá především její rolí ve společnosti, definuje řadu aspektů, které by měla žurnalistika přijímat a naplňovat. Operuje s tématy jako společenská odpovědnost žurnalistiky nebo principy žurnalistického jednání.

MENSING, Donica. *Rethinking (again) the Future of Journalism Education*. *Journalism studies*. 2010. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/14616701003638376>

V textu se autorka zabývá proměnou žurnalistiky, která za posledních 100 let nastala – především pak z pohledu přístupu informací, konzumaci mediálních obsahů a vlivu sdělovacích prostředků. Mění, že stejně, jako na proměny v oboru nebyla schopná zareagovat sdělovací média, nebyly schopné zareagovat ani vzdělávací instituce. Studie navrhuje přeskupení systému žurnalistického vzdělání, aby se stalo produktivnějším, účelnějším a důležitějším pro podpoření role žurnalistiky v současné společnosti.

SPLICHAL, Slavko a Colin SPARKS. *Journalists for the 21st Century: Tendencies of Professionalization Among First-year Students in 22 Countries*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation, 1994.

Publikace, která prezentuje první výzkum v oblasti přístupu studentů žurnalistiky k novinářské profesi. Prezentuje výsledky srovnávacího výzkumu mezi 22 zeměmi, přičemž hlavními body analýzy byly diskuse o konceptech novinářské profesionality a roli, kterou v ní hraje vzdělávání a odborná příprava.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

Knihy shrnuje základní pravidla kvalitativního výzkumu. Zabývá se jeho technikami a postupy, kterými by se měl výzkumník řídit. Publikace se také věnuje zakotvené teorii a její aplikaci na kvalitativní výzkum.

LÁB, Filip a Alice NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ. *The Relationship between Journalism Studies and Media Professionals in the Czech Republic. Otázky žurnalistiky*. Slovensko: Mass Media Science, 2011, (1–2), 35–45. ISSN 0322-7049.

Článek o vztahu mezi žurnalistickými vzdělávacími institucemi a mediálními profesionály v České republice. Popisuje problematiku, kdy je studenty žurnalistické vzdělání často zanecháno zejména z důvodů praxe v oboru. Práce autorů se zabývá výhodami a nevýhodami formálního žurnalistického vzdělávání a navrhuje způsoby, jak vztahy mezi žurnalistickým vzděláním a mediálními profesionály zlepšit.

VOLEK, Jaromír a Jan JIRÁK. *Vybrané atributy profesního sebepojetí českých novinářů. Mediální studia*, Praha: Syndikát novinářů ČR, 2006, I, 1. ISSN 1801-9978.

Výzkum, který probíhal v letech 2003-2004, jenž se zabýval profesním sebepojetím českých novinářů. Výzkumníci identifikují novináře do čtyř základních typů na základě toho, jaké profesní hodnoty přijímají

a zastávají. Na povolání nahlíží nejen z rovin obecných, ale i jako na prostředek, který slouží k naplnění osobních motivací, které souvisí s individuálním pojetím kariéry.

VOLEK, Jaromír a Marína URBÁNIKOVÁ. Čeští novináři v komparativní perspektivě: Hybridní, virtuální a mizející žurnalisté v post-transformační fázi. Masarykova univerzita: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2699-6.

Autoři knihy se domnívají, že euroamerická žurnalistika se nachází na v profesně-existenciální krizi a nyní stojí tato profese před paradigmatickou změnou. Kniha sumarizuje výsledky několika kvalitativních a kvantitativních výzkumů studentů jak českých, tak i zahraničních žurnalistik a přibližuje tak hodnotové a profesní postoje novinářů a jejich proměny po roce 1989.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- KYNČLOVÁ, Veronika. *Představy studentů žurnalistiky o novinářské profesi a jejich změny po absolvování praxe*. Brno, 2016. Diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Marína Urbániková.
- PLAČKOVÁ, Barbora. *Motivace studentů kombinované formy studia žurnalistiky ke studiu tohoto oboru*. Brno, 2020. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Marína Urbániková, Ph.D.

Datum / Podpis studenta/ky

...

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

doc. PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

16. 7. 2024

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

9. Přílohy

9.1 Příloha 1 – osnova polostrukturovaných rozhovorů

1. Úvod

- Navázání kontaktu s respondentem.
- Seznámení s tématem a cílem rozhovoru, podepsání informovaného souhlasu.

2. Blok I: Profesní motivace

Proč jste si vybral/a studovat právě obor žurnalistiky?

Považujete vzdělání v oboru žurnalistika za výhodu?

- Je vzdělání v oboru spíše prestiž, nebo ho vnímáte jako skutečně užitečné pro praxi?

Je podle vás studium žurnalistiky v něčem nedostatečné?

Plánujete pokračovat v oboru žurnalistika i v navazujícím magisterském studiu?

Je propojení odborné teorie s praxí ve vaší instituci dostatečné?

Co vás na žurnalistice láká? (Co vás na žurnalistice odrazuje?)

Pracujete již v oboru?

- Pokud ano, jakým způsobem se ve vaší praxi propojují znalosti nabyté vzděláním s tím, jak funguje redakce?

Plánujete kariéru v oboru i po dokončení vysoké školy?

- Pokud ano, představujete si práci v oboru jako zaměstnání v dané instituci, nebo se chcete v oboru pohybovat spíše jako freelancer?
- Jsou vaše vize jasně definované a představujete si, práci v nějakém jednom konkrétním médiu, nebo předpokládáte, že za dobu výkonu povolání vystřídáte více redakcí (i např. napříč TV, tisk, rozhlas...)?

Čím byste se v rámci žurnalistiky chtěl/a zabývat?

- Jaká témata jsou vám osobně blízká, co vás zajímá a jakým směrem byste se v těchto souvislostech chtěl/a profesně ubírat?

3. Blok II: Představy o vlastnostech a dovednostech ideálního novináře

Jakou roli ve společnosti současní novináři podle vás zastávají?

Jaké by měly být ideální charakterové rysy novináře?

- Co by měl splňovat, jaké by měly být např. jeho morální vlastnosti atd.?

Je podle vás žurnalistika profese?

Měl by novinář disponovat širokým spektrem znalostí a dovedností, nebo by měl být podle vás spíše úzce specializovaný a zaměřený jen na určitá témata či okruhy zájmu?

- Je v současné době tlak na čím dál vyšší míru multiskillingu novinářů adekvátní?

4. Blok III: Představy o rolích žurnalistiky ve společnosti

Jaké role by měla žurnalistika ve společnosti zastávat?

- A opravdu je podle vás zastává? (Co chybí, co naopak splňuje dobře?)

Jakým způsobem reaguje žurnalistika na současné trendy, jakými jsou třeba robotická žurnalistika či zapojování dalších technologií?

Jaká témata by měla být podle vás pro žurnalistiku zásadní (případně kterým tématům je podle vás poskytován v současnosti menší prostor, než by si zasloužila?)

5. Blok IV: Žurnalistická etika

Jaké jsou podle vás nejdůležitější etické principy? (Jsou platné pro všechny novináře?)

Kde se nachází hranice veřejného zájmu?

Pokud již máte praxi v oboru, jakým způsobem při práci aplikujete etické principy, které si osvojujete během studia?

- Jakým způsobem se obecně z vaší zkušenosti s etickými principy ve vaší redakci pracuje? Je na ně kladen vysoký důraz, nebo jsou pro redakci důležitější jiné principy (jako např. rychlost zpravodajství, množství zpracovaných témat...)?
- Případně jak se v tomto směru liší z vaší zkušenosti teoretické a praktické užívání etických principů?

6. Ukončení rozhovoru

9.2 Příloha 2 – scénář pro ohniskové skupiny

1. Úvod

- Přivítání účastníků, podepsání informovaného souhlasu účastníků, představení výzkumu.

2. Objasnění cíle setkání

- Průběh ohniskové skupiny, cíl setkání, očekávání od účastníků (např. kolik prostoru každý z nich dostane, pravidla diskuse).

3. Vzájemné představení účastníků ohniskové skupiny

4. Blok I: Profesionální motivace

Jaké jsou motivace mladých lidí (studentů) studovat obor žurnalistiky?

- Z jakých důvodů jste si vybrali studovat právě obor žurnalistiky?
  - S jakými očekáváními jste se rozhodli tento obor studovat?
  - Jaké ideály jste si do studia přinášeli?
  - Je žurnalistika obor, kterým se plánujete profesně zabývat i v budoucnosti?
- Proč mohou mít mladí lidé, kteří žurnalistiku studují, tendence obor opouštět?
- Je podle vás pro výkon novinářského povolání nutné obor studovat?
  - Představuje podle vás studium žurnalistiky pro novináře výhodu?
    - V čem konkrétně, případně v čem ne?
    - Spatřujete v žurnalistickém vzdělání nedostatky?
- Co by mělo žurnalistické vzdělání budoucímu novináři poskytnout?
  - Poskytuje žurnalistické vzdělání praktickou přípravu na výkon povolání?
  - Myslíte si, že je studium žurnalistiky prestižní?

5. Blok II: Představy o vlastnostech a dovednostech ideálního novináře

Jaké jsou podle studentů nutné předpoklady pro výkon žurnalistické profese?

- Myslíte si, že by novináři měli mít nějaké specifické vlastnosti nebo předpoklady pro výkon svého povolání?
- Jakou mají současní novináři v české společnosti roli?
  - Pokud novináře vnímáte jako neoblíbené, proč si myslíte, že tomu tak je?
- Je podle vás žurnalistika, např. ve srovnání s tradičními profesemi jako je advokacie nebo lékařství, profese, nebo ji vnímáte spíše jako povolání?
  - Může se žurnalistika těmto profesím vyrovnat, nebo ne?
  - Myslíte si, že je společenský přesah žurnalistiky stejně důležitý, jako např. výše zmíněné tradiční profese?
- Je v současné době tlak na čím dál vyšší míru multiskillingu novinářů adekvátní?
  - Nechceme toho po novinářích moc? Proč?

6. blok III: Představy o rolích žurnalistiky ve společnosti

Jakou roli zastává v současné společnosti podle studentů žurnalistika jako profese?

- Je současná česká žurnalistika stále pověstným „hlídacím psem demokracie“?
  - Pokud ne, čím tedy žurnalistika v současnosti je?
- Jsou novináři v dnešní „informační době“ stále ještě potřeba? Proč?
- V čem je současná česká žurnalistika dobrá?

- Co jí naopak dobře nejde?
- Jakým tématům by měla žurnalistika poskytovat větší mediální prostor?
  - Která témata jsou naopak žurnalistikou upozadována?

7. blok IV: Žurnalistická etika

Jakým etickým výzvám dnešní žurnalistika podle studentů čelí?

- Existuje v České republice dostatečně vybudované zázemí pro uvažování o žurnalistické etice?
  - Jakým způsobem hodnotíte samoregulaci žurnalistiky?
  - Jsou etické kodexy dostatečné? Reagují na nové trendy (AI, sociální sítě, dezinformace...)?
  - Jak hodnotíte pozici Syndikátu novinářů ČR a jeho Etického kodexu?
- Jaké jsou pro žurnalistiku nejdůležitější etické principy?
- Poskytuje žurnalistické vzdělání dostatečné teoretické podklady pro vaše vlastní uvažování o žurnalistické etice?

8. blok V: Styk s praxí

Jak se proměňují představy studentů o novinářském povolání při styku s praxí v oboru?

- Máte pocit, že vás studium připravilo na práci v oboru?
  - V čem ano, v čem ne? A jakým způsobem při práci aplikujete etické principy, které si osvojujete během studia?
- Změnil se po absolvování praxe nějakým způsobem váš pohled na žurnalistiku?
- Jakým způsobem se obecně z vaší zkušenosti s etickými principy ve vaší redakci pracuje?
  - Je na ně kladen vysoký důraz, nebo jsou pro redakci důležitější jiné principy (jako např. rychlost zpravodajství, množství zpracovaných témat...)?
- Jak se vy sami cítíte při výkonu novinářské profese? Kým se cítíte být, když jste v práci?

9. Ukončení setkání

9.3 Příloha 3 – Etický kodex Syndikátu novinářů České republiky

Etický kodex

Deklarace ministrů států zúčastněných na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků konané v Praze v prosinci 1994 uznala v bodě 11 c, že „novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy např. ve formě etického kodexu.“ V rezoluci č. 2 této konference se říká, že kodexy chování mají být „dobrovolně přijaty a dobrovolně uplatňovány“ a že „výkon novinářského povolání je založen zejména na základním právu na svobodu projevu, zaručenou článkem č. 10 Evropské konvence o lidských právech.“ Kodexy chování novinářů, které byly přijaty v řadě evropských demokratických zemí, se snaží různým způsobem sladit práva a svobody novinářů s právy a svobodami občanů tak, aby se nedostávaly do konfliktu, a stanovit odpovědnost novinářů za jejich činnost. Syndikát novinářů České republiky na základě studia mezinárodních i národních dokumentů vypracoval **Etický kodex novináře**, který je závazný pro jeho členy a k jehož dobrovolnému dodržování vyzval všechny české a moravské novináře bez ohledu na jejich členství v syndikátu.

1. **Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace.** Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim je zajišťuje čl.17 Listiny práva svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti. Novinář je proto povinen:
  - a) zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovodit nezbytnými výhradami,
  - b) respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,
  - c) dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,
  - d) hájit svobodu tisku i svobodu jiných medií,
  - e) neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,
  - f) nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,

- g) odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,
- h) odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,
- i) přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,
- j) nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.

2. **Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice.** Povahou novinářské profese je odpovědnost k veřejnosti. Proto je základním předpokladem pro tuto činnost vysoká profesionalita. Z tohoto hlediska je novinář povinen:

- a) nést osobní odpovědnost za všechny své uveřejněné materiály,
- b) vyloučit všechny činnosti, které by jej mohly kompromitovat nebo vést ke konfliktu zájmů,
- c) nepřijímat žádné hodnotné dary nebo výhody, které by měly souvislost s jeho novinářskou činností, zvláště pak z důvodů zveřejnění nebo zatajení nějaké informace,
- d) nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu, odmítnout podílet se na publikování skryté reklamy,
- e) nepodepisovat svým jménem obchodní ani finanční reklamy,
- f) nepřijímat peníze ve veřejné službě nebo v soukromém podniku tam, kde jeho postavení novináře a jeho vliv by mohly být zneužity,
- g) nezneužívat výsad, plynoucích z povolání novináře, k prezentování svých osobních postojů,
- h) nezneužívat možných výhod, plynoucích z členství v Syndikátu novinářů, k uspokojování soukromých potřeb.

3. **Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií.** Z tohoto hlediska je novinář povinen řídit se těmito požadavky:

- a) nic neomlouvá nepřesnost nebo neprověření informace, každá uveřejněná informace, která se ukáže jako nepřesná, musí být neprodleně opravena,

- b) jestliže si zdroj informací přeje zůstat utajen, novinář je povinen zachovávat profesionální tajemství, i kdyby mu z toho měly vzniknout potíže,
- c) respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí,
- d) dodržovat přísně zásadu presumpce nevinny a neidentifikovat příbuzné obětí nebo delikventů bez jejich jasného svolení,
- e) považovat pomluvu, neprokázané obvinění, překroucení dokumentů, faktů a lži za nejzávažnější profesionální chyby,
- f) kromě nesporných důvodů veřejného zájmu nesmí novinář svou činností dostat dotčené osoby do nesnází nebo osobní tísně,
- g) novinář nesmí využívat ve svůj prospěch informace získané při výkonu svého povolání dříve, než budou tyto informace zveřejněny,
- h) nesmí vytvářet ani ztvárňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace,
- i) při reprodukci jakéhokoli textu musí být uveden jeho autor formou adekvátní k rozsahu přetištěného materiálu,
- j) plagiát se zásadně zakazuje.

Etický kodex novináře přijala jako otevřený dokument valná hromada Syndikátu novinářů ČR dne 18. 6. 1998 a na návrh Komise pro etiku při Syndikátu novinářů jej aktualizovala správní rada dne 25. 11. 1999.